

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra technické a informační výchovy

Bakalářská práce

Klára Zifčáková

Učitelství pro mateřské školy

Lidové zvyky a tradice v období adventu v mateřské škole

Olomouc 2015

vedoucí práce: Mgr. Pavlína Částková, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 8. 4. 2015

Klára Zifčáková

.....

Děkuji Mgr. Pavlíně Částkové, Ph.D., za odborné vedení bakalářské práce a poskytování rad, ředitelce a učitelkám MŠ Moravský Beroun za jejich pomoc při realizaci projektu i výzkumného šetření a za poskytování materiálních podkladů k práci, a v neposlední řadě své rodině a příteli, kteří mě při psaní bakalářské práce podporovali.

Obsah

Úvod.....	6
1 Lidové zvyky a tradice.....	7
1.1 Pojmy- zvyk a tradice	7
1.1.1 Lidové zvyky	7
1.2 Historie lidových zvyků a tradic	7
2 Zvyky a tradice během roku	9
2.1 Zimní slunovrat.....	9
3 Advent.....	10
3.1 Definice adventu	10
3.2 Svátky světců a vánoční svátky	11
3.2.1 Svátek svatého Ondřeje (30. listopadu)	12
3.2.2 Svátek svaté Barbory (4. prosince)	12
3.2.3 Svátek svatého Mikuláše (6. prosince)	13
3.2.4 Svátek svatého Ambrože (7. prosince)	14
3.2.5 Svátek svaté Lucie (13. prosince)	15
3.2.6 Štědrý den (24. prosince)	15
3.2.7 Boží hod Vánoční (25. prosince)	15
3.2.8 Svátek svatého Štěpána (26. prosince)	16
3.2.9 Svatý Jan Evangelista (27. prosince)	17
3.2.10 Svátek Mlád'átek (28. prosince).....	17
3.2.11 Silvestr (31. prosince)	18
3.2.12 Nový Rok (1. ledna).....	18
3.2.13 Tři králové (6. ledna)	19
3.3 Symboly adventu	20
3.3.1 Adventní kalendář.....	20
3.3.2 Adventní věnec	20
3.3.3 Betlém.....	21
3.3.4 Vánoční stromeček	22
3.3.5 Ozdoby.....	23
3.3.6 Jmelí.....	23
3.3.7 Vánoční květiny.....	24
3.3.8 Koledy.....	24

3.3.9 Dárky	24
3.3.10 Ryba	25
3.3.11 Štědrovečerní večeře	25
3.4 Zvyky a tradice v období adventu.....	25
3.4.1 Krájení jablka.....	26
3.4.2 Házení střevícem.....	26
3.4.3 Lití olova.....	26
3.4.4 Lodičky ze skořápek	26
3.4.5 Věštby u štědrovečerního stolu.....	27
3.4.6 Zvyky a tradice dnes	28
3.5 Specifika Vánoc z hlediska lokality.....	28
3.5.1 Evropa a svět.....	28
3.5.2 Česká republika.....	33
3.6 Pojetí Vánoc v dnešní době	34
4 Předškolní vzdělávání	35
4.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	35
4.1.1 Dítě a jeho tělo	36
4.1.2 Dítě a jeho psychika.....	36
4.1.3 Dítě a společnost.....	37
4.1.4 Dítě a svět	37
4.2 Technická výchova v mateřské škole	38
5 Empirická část.....	40
5.1. Charakteristika výzkumného šetření.....	40
5.2. Analýza položek dotazníku.....	41
5.3 Shrnutí.....	51
6 Praktická část	52
Závěr	75
Seznam použité literatury a zdrojů	76
Seznam příloh	80

Úvod

Vánoce jsou pro mnohé nejkrásnějším obdobím v roce. Nejen křesťané si připomínají narození Ježíše Krista. Zdobíme vánoční stromečky, pečeme cukroví, zpíváme koledy, nadělujeme si dárky. Zvláště pro děti předškolního věku je toto období plné těšení se na příchod Ježíška. Avšak dnešní konzumní společnost přetváří pravý smysl a význam Vánoc. V posledních letech se symbolem stávají přeplněná nákupní centra, stres, půjčky, ženy vyčerpané z úklidu domácnosti, vaření a pečení. Už to není čas veselí, štěstí, lásky a sounáležitosti, společné trávení zimních dnů a čekání na jaro. To nemluvíme o zvycích a tradicích, které se dříve dodržovaly. Kdo z nás si po Štědrovečerní večeři pouští skořápkové lodičky, lije olovo, nebo rozkrajuje jablíčko? A kdo ví, odkud tyto zvyky pochází a proč vznikly?

Cílem bakalářské práce je vysvětlit, co to jsou zvyky a tradice, proč vznikaly, proč se dodržovaly. Detailněji se pak zaměříme na zvyky a tradice v období adventu. Dále bychom chtěli přiblížit historii i křesťanskou stránku adventu a Vánoc, popsat život významných světců, jejichž svátky slavíme. Děti sice zdobí vánoční stromečky a zapalují svíce na adventních věncích, ale ví vůbec některé z nich, proč tomu tak je? Co tyto předměty mají symbolizovat? Ví, kdo je to ten Ježíšek, který jim každý rok „nosí“ spoustu dárků? Dát odpovědi na tyto i další otázky, to je jedním z cílů této práce.

Práce je rozdělena do tří obsahových celků, tvoří je část teoretická, část empirická a část praktická. V teoretické části jsou nastíněna teoretická východiska, zabýváme se tedy teoretickou stránkou zastoupenou zvyky, symboly a historií. V empirické části jsme zhodnotili na základě výzkumné sondy, zda učitelé v mateřských školách vysvětlují dětem zvyky a tradice, zda se zaměřují i na historii a světskou stránku. Praktická část obsahuje projekt, realizovaný v mateřské škole. Díky němu lze dětem přiblížit naši lidovou kulturu, vybudovat u nich vztah ke kulturnímu dědictví, aby vše neupadlo do zapomnění, ale aby naopak došlo k obnově těchto tradic. Obsahuje náměty a návody k různým pohybovým hrám a výtvarným činnostem, příběhy, pranostiky, verše, koledy a pracovní listy, které, inspirována pracovními sešity a knihami, vytvořila a nakreslila sama autorka.

1 Lidové zvyky a tradice

V této kapitole definujeme pojmy „lidové zvyky a tradice“, jimiž se celá práce zabývá. Dále se budeme věnovat klasifikaci, historii, vývoji a vzniku zvyků a tradic.

1.1 Pojmy- zvyk a tradice

Podle Ottova naučeného slovníku (27. díl, 1908) je zvyk něco, co se častým prováděním a opakováním nevědomky ustaluje. Zvyk usnadňuje práci, je druhou přirozeností. Věci se stávají řádem a pravidlem. Ve společnosti se těmto zvykům říká zvyky národní. Tradice, další pojem důležitý pro bakalářskou práci, je v tomto slovníku (25. díl, 1906) definován jako vypravování z minulosti, které se předává z generace na generaci pouze ústně, není písemně zapsáno. Jiným slovem, moderním, se tomuto říká folklor. Mezi tradice patří národní pověsti a pohádky, písně a pořekadla, zvyky, pověry a slavnosti, řemeslné a umělecké výtvořiny a podobně. (Ottův naučný slovník: 15. díl, 1900)

1.1.1 Lidové zvyky

Často se setkáváme s pojmem lidové zvyky a tradice. Proč je zde to slovo lidové? Jde o to, že se zvyky a obyčeje spojují převážně s venkovem a s životem řemeslníků. Mohou se dělit na rodinné a společenské, to jsou hlavní dvě skupiny. Rodinnými můžeme rozumět hlavní události v životě každého jedince, tedy narození, křest, svatba či úmrtí. Mnohem významnější pro společnost i bakalářskou práci jsou však zvyky a obřady společenské, jiným názvem kalendářní nebo výroční. Právě na ty jsme se dále zaměřili. Vážou se na běh Slunce, tedy pravidelně se opakující přírodní cyklus i na proměny přírody během kalendářního roku a střídání ročních období. (Vondrušková, 2004, s. 17)

1.2 Historie lidových zvyků a tradic

Většina z nich pochází již z pravěku, provází život každého člověka a mnohé z nich známe a dodržujeme do dnes. Ze starověku však nemáme zachované téměř žádné zápisy, kronikáři si totiž všímali spíše osudů panovníků a církve, venkované a obyčejný lid je nezajímali. Nalézt můžeme pouze zlomky nebo náhodně zapsané zajímavosti. Zachovány jsou spíše zákazy některých obyčejů, které vydávali panovníci či zemský sněm. Lze se jich dopátrat v církevních spisech, jsou zde popsány spíše v negativním slova smyslu, kdy se autoři nad těmito zvyky spíše pohoršovali, ale i přes to jsou v těchto dokumentech

popsány. Ve druhé polovině 15. století, to znamená v období po husitských válkách, začaly vznikat městské kanceláře, které psaly různé zprávy. Díky nim se lze dopátrat dalších podrobností. Nejvíce informací pak pochází z 19. a 20. století. (Vondrušková, 2004, s. 17-19)

Téměř všechny obyčeje a zvyky souvisely bezprostředně se zemědělstvím. Právě to bylo jediným zdrojem obživy obrovské části obyvatelstva. Zemědělci nebyli ochotni měnit zažitý způsob práce, ale ani celkový způsob života, tedy zvyky a obyčeje nevyjímaje. I když katolická církev byla proti pohanským zvyklostem, venkované se starobylých obyčejů zarputile drželi. Avšak některým zvykům dokázala církev vtisknout ráz křesťanského svátku, je to případ Vánoc a Velikonoc. V některých případech pak byla zatvrzelost lidí tak velká, že se katolická církev nakonec rozhodla tyto pradávne obyčeje přijmout za své, a nikoliv proti nim marně bojovat. Z tohoto důvodu je u nás v Čechách směsice pohanských a křesťanských zvyků a obyčejů. V 19. století, v době národního obrození, přibyl ještě prvek národní a národnostní, znamená to, že se svátky v krajinách, ve kterých se mluvilo česky a ve kterých německy, začaly odlišovat. (Vondrušková, 2004, s. 18-19)

Nelze však brát vše tak, jak je napsáno. Různí národopisní badatelé popisovali jen věci krásné a výjimečné, mnohé si tak zřejmě přibarvovali. Abychom určili, co bylo opravdu typické, museli bychom srovnat stovky zpráv, spisů a informací. (Vondrušková, 2004, s. 19) Nelze ani zapomínat na to, že každý kraj má své zvláštnosti, že docházelo k časovým proměnám zvyků i symbolů a navíc díky technickému pokroku byl ovlivněn vzhled různých předmětů a využívá se i jiných materiálů. (Herynek, 2005, s. 10) Abychom zvyky a obyčeje mohli užívat i dnes, je třeba, aby je lidé přijali za své. Dále je nutné, aby vycházely z tradice, ale současně reagovaly na dnešní dobu, někdy se musí změnit. A hlavním úkolem je to, aby potěšily a pobavily, to je totiž jejich úkol již od pradávna. (Vondrušková, 2004, s. 19)

2 Zvyky a tradice během roku

Během celého roku se slaví spousta svátků, existuje mnoho různých tradic a zvyků, které se dodržovaly a v některých regionech stále ještě dodržují dodnes. Pro přehlednost uvádíme v příloze č. 1 tabulku se stručným popisem těchto zvyků, rozčleněný podle ročních období. V podkapitole se pak více zaměříme na zimní slunovrat.

2.1 Zimní slunovrat

Pohané neslavili Vánoce jako příchod Ježíše Krista, ale oslavovali slunovrat. Tehdejší lidé se totiž živili hlavně zemědělstvím a tak byli velice spjatí s přírodou. Cyklus Slunce souvisel s koloběhem v přírodě. (Šottnerová, 2008, s. 7) Zimní slunovrat připadá na 21. prosince, Slunce se nachází u obratníku Kozoroha, nastává zimní obrat Slunce. Den je nejkratší a noc naopak nejdelší v roce, od tohoto data se však každý den prodlužuje a noc zkracuje. Lidé oslavovali znovu se rodící slunce, dárce světla (Horák, 2002, s. 19), symbol životodárné síly. (Šottnerová, 2008, s. 7) Mezi symboly slunovratu patří nejen slunce, ale i sluneční paprsky, ptáci či zlatá prasátka. (Herynek, 2005, s. 25-26) Legendy praví o narození nového slunce, o vítězství života nad smrtí. (Vondrušková, 2004, s. 313-314) V tento den navíc začíná zima plná sněhu a mrazů. Mezi pohanské bohy slunovratu patří Dědek, Bába a koleda. Právě Dědek má symbolizovat sníh, dodávající vláhu polím, chránící stromy, přírodu i zvířata před Bábou- mrazem ničícím vše. (Herynek, 2005, s. 25-26) Když ještě neexistoval křesťanský kalendář, byl zimní slunovrat přirozeným začátkem nového roku. Slunce sílilo, v přírodě přibývalo světlo i teplo. Poté ale začal vliv křesťanství potlačovat pohanství, snažil se, aby lidé zapomněli na přírodní oslavy a tak se křesťanské svátky soustředily právě do tohoto období. Nepodařilo se to však úplně, některé pověry a zvyky zůstávaly a některé pohanské symboly byly převzaty křesťanstvím. Smyslem zimního slunovratu byla touha a víra v lepší život a křesťané v tomto období oslavovali narození Ježíše, který symbolizoval též lepší život a naději. (Šottnerová, 2008, s. 7)

3 Advent

Nyní se zaměříme již konkrétně na advent a svátky, tradice i zvyky, které se s tímto obdobím pojí. Nejdříve musíme definovat, co to vlastně advent je, jak dlouho trvá, odkud pochází toto slovo a co se s adventem pojí.

3.1 Definice adventu

Advent je období před Štědrým dnem, trvá zhruba čtyři týdny, přesněji řečeno dvacet dva až dvacet osm dní. Začíná vždy v neděli, která je nejbližší svátku sv. Ondřeje, tedy 30. listopadu. Začátek adventu je tedy proměnný, může to být neděle mezi 27. listopadem a 3. prosincem. Slovo advent je odvozeno od latinského *adventus*, což je v překladu příchod. Křesťané se totiž připravují na příchod Mesiáše, narození Ježíše Krista. Věřící dodržují půst, chodí pravidelně do kostela, modlí se, dodržují zákaz tance, zpěvu, zábavy a zachovávají střídmost v jídle a pití. Adventem, konkrétně pak první adventní neděle, se od 12. století začíná církevní rok, jiným názvem liturgický rok. Pro nás to může být neobvyklé, když náš rok začíná 1. ledna, ale křesťané rok počítali od narození Krista. Znamená to tedy, že liturgický a kalendářní rok se v ničem nekryjí a každý vychází z něčeho jiného. (Vondrušková, 2004, s. 273)

Adventní neděle jsou celkem čtyři, nazývají se železná, bronzová, stříbrná a zlatá. Každá má z církevního hlediska jiný význam. (Vondrušková, 2004, s. 274) Oltáře nejsou zdobeny květinami a vše je v tmavě fialové postní barvě znamenající pokoru a kajícínost. (Rákosníková, 2006, s. 13) Třetí adventní neděle, nazývaná *Gaudete*, se však slaví radostně, v kostele jsou květiny a vše je laděno do růžové barvy. (Vondrušková, 2004, s. 274)

Každý den během adventu se brzy ráno v kostele konaly jitřní bohoslužby. Jsou to zvláštní mše ke cti Panny Marie, jako matky budoucího Spasitele. (Rákosníková, 2006, s. 13) Nazývají se *roráty*, a to proto, že jejich úvodní písní je latinská „*Rorate coeli*“, v českém překladu znamenající „*Rosu dejte, nebesa shůry*“. Během adventu se slaví svátky některých svatých, křesťanských mučedníků, patří mezi ně sv. Ondřej, sv. Barbora, sv. Mikuláš, sv. Lucie a další. Váže se k nim spousta pověr i zvyků. V období renesance svátky provázela volnost, bujarost, zábava a radost, při oslavách se využívaly i různé zvířecí masky, jmenovaly se podle světců, s těmito postavami však neměly doopravdy nic společného. (Vondrušková, 2004, s. 276-277) Většinou byly oděny do bílého oděvu, mluvily hůňavě,

vybízely k modlení, střídmosti, pracovitosti i poslušnosti. (Rákosníková, 2006, s. 14) Po třicetileté válce církev tyto oslavy omezovala. Rekatolizace a Baroko vnesly do společnosti jiné chápání víry, lidé začali přijímat církevní pojetí adventu, jehož znamením bylo hlavně ticho, půst a modlitby. K svátkům svatých si však navíc připojili i zvyky a obyčeje spojené s pohanskými obřady, tedy oslavou zimního slunovratu. Obnovily se oslavy pocházející ze starověkého Říma. Oslavovaly ukončení sklizně obilí, vína i jiných plodin. (Vondrušková, 2004, s. 277)

Prostý lid, který se během roku zabýval zemědělstvím, se v tomto období krátkých dnů a zimy scházel v jednom stavení. Společně pak zpracovávali len, konopí, drali peří, opravovali pracovní nářadí, nebo vyráběli nové. Během práce si vyprávěli a zpívali. (Rákosníková, 2006, s. 13)

3.2 Svátky světců a vánoční svátky

Níže uvedeme pro přehlednost tabulku svátků tohoto období, které dále vysvětlíme a konkrétněji popíšeme. Mezi tyto svátky patří jak svátky světců, tak i konkrétní vánoční svátky, jimiž je například Štědrý den, nebo Boží hod vánoční.

Tabulka č. 1: Svátky v období adventu (Vondrušková, 2004)

datum	svátky
30. listopadu	Svátek svatého Ondřeje
4. prosince	Svátek svaté Barbory
6. prosince	Svátek svatého Mikuláše
7. prosince	Svátek svatého Ambrože
13. prosince	Svátek svaté Lucie
24. prosince – 6. ledna	Vánoce
24. prosince	Štědrý den
25. prosince	Boží hod vánoční- Den narození Ježíše Krista
26. prosince	Svátek svatého Štěpána
27. prosince	Svatý Jan Evangelista
28. prosince	Svátek Mlád'átek

31. prosince	Silvestr
1. ledna	Nový Rok
6. ledna	Tři Králové

3.2.1 Svátek svatého Ondřeje (30. listopadu)

Svatý Ondřej byl jedním z prvních učedníků Krista. Po Kristově smrti se vydal na sever, k pobřeží Černého moře, aby zde hlásal evangelium. V Řecku byl však kvůli svému hlásání o Kristovi a odvracení víry lidí od ostatních bohů zatčen, zbičován a provazy připevněn ke kříži ve tvaru X. Na kříži po tři dny kázal lidem, kteří se shromáždili kolem, třetí den ho však obklopila záře z nebes a on zemřel. Je tedy patronem Řecka. Navíc i patronem Skotska, kam prý byly převezeny jeho ostatky. (Florentová, 1994, s. 36)

Dále je patronem nevěst, v tento den tak mladé svobodné dívky třásly stromem a pronášely věty: „*Třesu, třesu bez, ozvi se mi pes, kde můj milý dnes!*“ Podle toho, ze které strany zaslechly štěkot psa, zjistily, odkud přijde jejich nastávající ženich. (Rákosníková, 2006, s. 14) Mezi další věšticí praktiku patřilo krádeň polen, dívky v noci ukradly náruč polen ze sousedova dvora, doma je poté spočítala. Lichý počet věštil, že si vezme vdovce, v opačném případě svobodného mládence. Také dívky házely střevícem. Hodily jej přes pravé rameno za sebe, někde ukazovala špička směrem, odkud přijde ženich, v jiných oblastech pak věštila špička ukazující ke dveřím to, že se dívka do roka vdá. (Horák, 2002, s. 13-14) Další možností bylo zahrabávání žáby do mraveniště. Poté se věštilo ze zbylých kostí. Lopatkovité kosti odpuzovaly mládence a kosti háčkové naopak přitahovaly. Dále se klepalo na kurník, a to o půlnoci před svatým Ondřejem, záleželo, kdo se z kurníku ozval jako první, pokud slepice, zůstala dívka příští rok svobodná, pokud kohout, do roka se vdala. Nebo se sešlo několik dívek, každá položila na lopatu kousek chleba a čekaly, čí kousek sežere pes jako první, ta se měla nejdříve vdát. (Vondruška, 2005, s. 77) V neposlední řadě se stal svatý Ondřej také patronem rybářů, řezníků a provazníků. (Vondruška, 2005, s. 36)

3.2.2 Svátek svaté Barbory (4. prosince)

Barbora byla dcerou nikomedijského patricie Dioskura, matka jí zemřela, a proto jí chtěl otec poskytnout jen to nejlepší, pečoval o ni, najal sluhy a učitele. Nechtěl, aby se nechala zlákat křesťanstvím, zavřel ji tak do věže, kde měla pohodlí a vše, co potřebovala. Barbora však díky jednomu tajnému křesťanovi, jenž u nich pracoval,

Kristovo učení již poznala a chtěla mu zasvětit svůj život. Jednou otec musel na nějakou dobu odjet, dcera ho ještě požádala, aby jí nechal ve věži postavit lázeň, stavitelům potají přikázala, aby ve zdi prorazili tři okna a na podlaze vydláždili kříž, chtěla si tím připomínat Krista a svatou Trojici. Když se otec vrátil, uviděl to, navíc mu Barbora přiznala, že je křesťankou. Začal ji ihned nenávidět, honil ji s mečem v ruce, ona však utekla do hor. Když ji později našel, odvedl ji zpět, nechal ji hladovět a bil ji, ona se však víry neodřekla, otec ji vydal soudu, ani ten nic nezmohl, ani když ji nechal uříznout prsa (Vondruška, 2005, s. 77) a tak vyřkl rozsudek smrti. Otec sám, jako kat, ji sťal hlavu, z nebe však sjel blesk a Dioskura sežehl na uhel. Je nazývána ochránkyní před náhlou smrtí. (Florentová, 1994, s. 48)

Večer 3. prosince se dívky odívaly do bílých šatů, vlasy měly rozpuštěné a na hlavách zelený věneček. Chodily po vesnici a pro hodné děti měly nachystaný košík se sladkostmi, zlobivé naopak vymrskaly metličkou. Chodily s nimi i Peruchty, ty byly také v bílém šatu, hlavu měly zahalenou v šátku. Pronášely věty, v nichž se ptaly, kdo se přejídá a nedodržuje půst. Těmto chtěly dřevěným nožem rozpárat břicho, vycpat suchým hrachem a zašít. (Rákosníková, 2006, s. 15)

Čtvrtého prosince si mladé dívky uřízly větvičku ovocného stromu, hlavně třešní, tu daly na teplé místo v chalupě, zalévaly ji vodou, někdy ohřátou v ústech, a čekaly, zda snítka vykvete. (Rákosníková, 2006, s. 16) V některých regionech ji měla dívka dokonce ukousnout zuby. Aby se přání vyplnilo, musely se dívky navíc celý tento den postit. (Vlasáková, 2007, s. 16) Těmto větvičkám i dnes říkáme „barborky“. Pokud vykvetly, znamenalo to štěstí a zdraví, pokud zaschly, věstilo to pravý opak. Navíc se touto rozkvetlou větvičkou ozdobily na půlnoční mši do kostela. Pokud k nim při odchodu ze mše přistoupil mládenec a větvičku si vzal, vyznal dívce veřejně svou lásku. (Rákosníková, 2006, s. 16)

Svatá Barbora je navíc patronkou horníků. V oblastech, kde se hojně těžilo, například v oblasti Nízkého Jeseníku, tak znamenal tento den velký svátek. V kostele se konaly slavnostní bohoslužby, účastnili se jich horníci v uniformách se svými rodinami. Po mši se veselili a tancovali. (Horák, 2002, s. 15)

3.2.3 Svátek svatého Mikuláše (6. prosince)

Sv. Mikuláš byl po smrti svých rodičů velice bohatý, navíc byl i štědrý a tak přemýšlel, co by se svým majetkem udělal. V Myře v Turecku, kde žil bydlel i jeden muž se třemi dcerami, přišel o všechn svůj majetek a dcery tak neměl z čeho žít. Jednou ho napadlo, že je pošle do nevěstince, aby si vydělaly. Když to Mikuláš zjistil, šel v noci

k jejich domu, a vhodil oknem do pokoje, kde dívky spaly, hroudu zlata. Otec tak mohl nejstarší dceři vystrojít svatbu, další noci Mikuláš donesl zlato i zbylým dvěma dcerám. Nejdříve chtěl být utajen, když se však na jeho čin přišlo, odešel do Svaté země. Po cestě lodí do Egypta, se strhla bouře, Mikuláš se modlil a bouře jako zázrakem odešla. Stal se tak patronem rybářů i námořníků. Když se vracel zpět do Myry, hledali zrovna nového biskupa. Nemohli se dohodnout, kdo to bude. V noci se však jednomu biskupovi zjevil anděl a přikázal mu, aby se ráno postavil před kostel a čekal, kdo jako první vstoupí do chrámu Páně. Jako první vstoupil právě svatý Mikuláš, který vystoupil v přístavu a vydal se do kostela. Stal se tedy biskupem města Myry, sloužil Bohu, podporoval chudé i nemocné, ochraňoval vdovy, sirotky a nevinně odsouzené. Jednou, když panoval ve městě hlad, vydal se do přístavu a prosil námořníky o obilí pro hladovějící. Ti mu vydali z každé lodi pro císaře obilí na dva roky obživy i k setí, nákladu však neubývalo. Po jeho smrti prý z hrobu vytryskly dva prameny, které vracely zdraví nemocným. (Florentová, 1994, s. 50-51) Zemřel 6. prosince kolem roku 350, přesné datum není známo. (Vondruška, 2005, s. 37)

Večer 5. prosince chodil za chudými dětmi Mikuláš v biskupském rouše, s ním přicházel i anděl a čert. Děti říkaly Mikuláši různá říkadla, zpívaly a Mikuláš tak hodné děti odměnil, zlobivé pobídl k poslušnosti. Jindy dárky ukrýval tajně do punčochy za oknem nebo dvěma tak, aby se o jeho skutcích nikdo nedozvěděl. (Rákosníková, 2006, s. 16) Tato tradice se opravdu dodržuje i v dnešní době, avšak málokdo ví, odkud postava Mikuláše pochází.

3.2.4 Svátek svatého Ambrože (7. prosince)

Svatý Ambrož byl velice vzdělaný v písmu i vědách, stal se úředníkem římského císaře, sídlil v Miláně, lid ho miloval pro jeho spravedlnost. Po smrti milánského biskupa byl navržen za jeho nástupce, úřad nechtěl přijmout, dokonce utekl, ale lidé ho našli, přinutili k návratu, přemlouvali ho i ostatní biskupové a tak nakonec souhlasil. Na své poslání se pečlivě připravoval, studoval svaté knihy, promýšlel svá kázání, hovořil o svatých mučednících, chválil panenství, šířil křesťanství, dokonce pokáral císaře a ten se mu pokorně podrobil. V Miláně působil více než 20 let, když zemřel, kolem roku 397, doprovázel ho celý Milán. (Florentová, 1994, s. 64) Ten, kdo Ambrože na jeho svátek ztvárňoval, měl přes obličej roušku, rozhazoval po vsi sladkosti pro hodné děti a zlobivé naopak vyplácel metlou. (Rákosníková, 2006, s. 19)

3.2.5 Svátek svaté Lucie (13. prosince)

Svatá Lucie pocházela ze Sicílie, již od dětství chtěla zasvětit celý svůj život Ježíši, tajně složila slib věčného panenství. V dospělosti ji o ruku žádal bohatý pohanský mladík, matka mu její ruku přislíbila. Ona ho však odmítla a on ji u soudu obžaloval jako křesťanku. Soudce jí hrozil mučením, ale ona trvala na své víře. Když přikázal, aby ji odvěkli do nevěstince, kde měla ztratit svou čistotu, stála pevně jako skála, nepohnuli s ní ani voli, chránila ji zázračná moc. Zapálili tak kolem ní oheň, ale ani ten ji nesežehl. Nakonec jí probodnul kat hrdlo mečem a ona zemřela. Podle jedné z legend si prý dokonce vydloubla oči, které svému nápadníkovi poslala. Prý jí však narostly oči nové. (Florentová, 1994, s. 52) Díky tomu je považována za ochránkyni při očních nemocech. (Vondruška, 2005, s. 37)

Opět v předvečer tohoto svátku chodily dívky v bílém rouše s dlouhým papírovým zobákem na obličej a husím křídlem v ruce od jednoho stavení k druhému. Tyto patronky předení vcházely do chalup a kontrolovaly, kdo dodržuje zákaz předení v tento den. Pronášely věty plné napomenutí v těch staveních, kde byl nepořádek a vše ještě více rozházely. Naopak tam, kde bylo uklizeno, vcházely tiše a chválily. (Rákosníková, 2006, s. 19) Husím perem zkoušely, zda je na nábytku prach. Obyvatele domu navíc šlehaly proutkem proti lenosti. (Vlasáková, 2007, s. 20)

3.2.6 Štědrý den (24. prosince)

Tento den je viglií, neboli předvečerem dne narození Ježíše. Je zároveň nejvýznamnějším dnem v roce. Na Štědrý den se držel půst, aby lidé večer viděli zlaté prasátko, někde též zlaté tele, beránka nebo kohouta. Půst drželi děti i dospělí, dokonce i dobytek. Muži nemohli navíc ani kouřit. (Vondrušková, 2004, s. 322) Ten den se jedla až sváteční večeře začínající tehdy, vyšla-li první hvězda. Tabule byla krásně upravena, pohoštění bohaté, vše bylo na stole nachystáno předem, aby nikdo nemusel od stolu vstát. Pokud v rodině někdo v daném roce zemřel, i on měl na svém místě nachystanou porci. Po večeři se chodívalo do kostela na půlnoční mši. (Rákosníková, 2006, s. 23) Tato tradice přetrvává v mnohých rodinách do dnes. I nevěřící lidé, kteří během roku kostel nenavštěvují, si tuto slavnostní mši nenechají ujít.

3.2.7 Boží hod Vánoční (25. prosince)

Je to den, kdy se narodil Ježíš Kristus. Existuje spousta příběhů o jeho narození, které se nepatrně liší. Všechny však pojednávají o tom, že se musel Josef s Marií vydat na dlouhou cestu z Nazaretu do Betléma. Někde se dočteme, že to bylo kvůli tomu, aby zaplatili daně,

v Bibli v Lukášově evangeliu je psáno, že důvodem bylo, podrobení se sčítání lidu. (Bible, 2009, s. 1322) Když dorazili pozdě večer na místo, neměli se kde ubytovat, Betlém byl totiž plný lidí, kteří sem přišli ze stejného důvodu jako oni dva. Nakonec je hostinský nechal přenocovat ve chlévě. V noci se Marii narodilo dítě, zabalila ho do plenek a dek, které si vzala sebou a uložila do jeslí mezi zvířata. Nedaleko chléva pásli pastýři své ovce, když se před nimi objevil anděl, řekl jim radostnou zprávu, že se v Davidově městě Betlémě narodil Spasitel, Kristus Pán, leží v jesličkách, ovinutý plenkami. Spěchali tak do Betléma, aby se dítěti poklonili. Poté tuto novinu začali rozlašovat po městě. (Barnes, 2003, s. 148)

V Matoušově evangeliu v Bibli se lze dočíst, že Marie a Josef byli spolu zasnoubeni, když se však ukázalo, že je Marie těhotná, chtěl se s ní rozejít. Ve snu se však Josefovi ukázal anděl a řekl mu, aby si ji vzal, že je těhotná z Ducha svatého. Až se jí narodí syn, mají mu dát jméno Ježíš. A tak se ti dva vzali. Po narození Ježíše se tak stal Josef Ježíšovým pěstounem. (Bible, 2009, s. 1256)

Lidé chodili v tento den do kostela na mši, dokonce dvakrát. Za svítání se konala jitřní neboli pastýřská mše, dopoledne druhá slavná neboli veliká. V tento den nesměl nikdo pracovat, uklízet, dokonce se ani nestlaly postele. V poledne byl připraven slavnostní oběd. (Vondrušková, 2004, s. 322-323)

3.2.8 Svátek svatého Štěpána (26. prosince)

Svatý Štěpán je patronem koní. Na jeho svátek se tak světil oves pro jarní setbu. (Vondrušková, 2004, s. 323)

Když apoštolové sami nestačili na kázání, vybrali si sedm věřících, aby jim pomáhali. Mezi nimi byl právě i Štěpán. (Florentová, 1994, s. 43) Byl vynikajícím kazatelem, navíc vzdělaný, výřečný a úspěšně šířil víru. V roce 37 ho však v Jeruzalémě odsoudili k smrti a zuřící židovský dav ho ukamenoval. Byl prvním křesťanským mučedníkem, a tak se v tento den jeho smrt připomíná. Při mši se tak na kněze házela hrst ovsa jako připomínka tohoto kamenování. Uctíván je od 5. století, kdy se v Jeruzalémě objevil hrob s jeho ostatky, části ostatků pak byly ukládány v mnoha kostelech, jež mu jsou zasvěceny. Dalším vysvětlením házení ovse je zajištění plodnosti, dělo se tak při svatbách. V Jižních Čechách je pak oves spojena i s mladými děvčaty, jež byly obsypávány ovšem od chlapců, aby byly hezké a brzy se vdaly, tomuto zvyku se říkalo „štěpánování“. (Vondrušková, 2004, s. 323-324)

Tento den brzy ráno umývaly ženy i dívky obličej chlapečů i mužů studenou vodou, aby byli hezcí a zdraví. (Horák, 2002, s. 24) Děti chodily na koledu, přidávali se k nim i kněží a učitelé. (Rákosníková 2006, Obcházel domy a přáli štěstí a zdraví. Na oběd se dělala husa se zelím a knedlíky. (Vondrušková, 2004, s. 323)

3.2.9 Svatý Jan Evangelista (27. prosince)

Svatý Jan byl jedním z apoštolů a zároveň nejoblíbenějším učedníkem Krista. Když Kristus zemřel, staral se o jeho matku, když zemřela i ona, vydal se do Efezu. Napsal zde evangelium, které popisuje život Krista, právě proto se nazývá Evangelista. (Vondrušková, 2004, s. 324) Jeho život byl protkáno krutostí, ale i zázraky. V roce 94 byl zajat a odvezen do Říma, kde byl ponořen do vroucího oleje, jelikož se mu však v kotli s olejem nic nestalo, byl poslán do vyhnanství na ostrov Pathomos. Z Božího vnuknutí tam napsal knihu s názvem Zjevení. I z tohoto ostrova se dostal v pořádku zpět do Efezu. Přežil dokonce i tehdy, když mu pohanský kněz podal číši s jedem, prý proto, aby dokázal všemohoucnost svého Boha. Že se jednalo opravdu o jed, ukázalo to, že dva muži odsouzeni na smrt, po vypití jedu zemřeli. Jan požehnal jedu křížem, vypil ho a nic se mu nestalo. Navíc přikryl oba mrtvé svým pláštěm a oni obživil. (Florentová, 1994, s. 33) Na jeho čest tak lidé před pitím víno vždy požehnali, konalo se tak v den jeho svátku i při jiných důležitých příležitostech. Žehnali mu například středověcí rytíři odcházející do války. V pozdější době i obyčejní lidé, kteří věřili, že víno na svatého Jana je zázračné a ochraňuje lid i zvířata, těm byl podáván chléb namočený ve víně. (Vondrušková, 2004, s. 324) Zemřel až v jámě, kterou si nechal vykopat před oltářem a v níž se modlil, když už byl příliš starý. Když se rozzářilo světlo, zmizel, odešel za svým Pánem. (Florentová, 1994, s. 33)

3.2.10 Svátek Mlád'átek (28. prosince)

Mlád'átky jsou v této souvislosti myšleni všichni malí chlapci, které nechal vyvraždit krutý palestinský vládce Herodes Veliký. Dozvěděl se totiž, že se má v Betlémě narodit Ježíš, nový král Židů, Mesiáš. Herodes se cítil ohrožen, jelikož však nevěděl, kdo tímto králem bude, nechal vyvraždit všechny chlapce do věku dvou let, celkem jich prý bylo 4444. Herodes je tak symbolem krutosti. V tento den se pověry týkají dětí, například se říká, že když tento den prší, děti dostanou osypky. (Vondrušková, 2004, s. 325)

Ježíš přežil díky tomu, že se Josefovi ve snu zjevil anděl a řekl mu, aby se synem i Marií utekl do Egypta, aby ho Herodes nenašel. Po Herodově smrti se pak Josefovi zjevil znovu s tím, že už se může vrátit. (Bible, 2009, s. 1257)

3.2.11 Silvestr (31. prosince)

Tento den je zasvěcen památce Silvestra I. Žil v druhé polovině 3. století, byl vysvěceným knězem. Žil však za dob císaře Diokleciána, který pronásledoval všechny křesťany, a tak se Silvestr ukrýval v Monte Socrate, nedaleko Říma. (Herynek, 2005, s. 37) Když se stal roku 311 papežem, bylo křesťanství díky císaři Konstantinovi povoleno. Vydával předpisy o obřadech a liturgická nařízení. (Vondruška, 2005, s. 86)

Posledním dnem v roce se stal až po vzniku gregoriánského kalendáře, to znamená, až v 16. století. S oslavami křesťanských Vánoc není vůbec spojen. Konec roku se neslavil, lidé se s ním chodili loučit jen modlitbou v kostele, děkovali za vše dobré v uplynulém roce. Až ve 20. století se začal řadit mezi svátky. (Vondrušková, 2004, s. 325) Lidé věnovali čas generálnímu úklidu, vyhazovali vše nepotřebné, smyli ze sebe všechnu špínu. (Herynek, 2005, s. 38) Domy obcházely staré ženy „Ometačky“ v černém oděvu s bílým šátkem na hlavě. Metličkou ometly kamna, aby dobře hrála a v novém roce na ni nepřišlo nic nezdravého, popřály zdraví a šťastný nový rok a s darovanou almužnou odešly. (Vondruška, 2005, s. 86) Dnes se slaví tento den vesele a bujaře, je spojen s bohatou hostinou, ohňostroji a půlnočním přípitkem.

3.2.12 Nový Rok (1. ledna)

Jak jsme uvedli již výše, ne vždy končil starý rok 31. prosince a nový začínal 1. ledna, jako je tomu dnes. Dlouhá staletí se lidé řídili fázemi Měsíce, postavením Slunce a lunárními kalendáři. A tak se mezníkem dvou let stával buď 21. prosinec, jako den zimního slunovratu, nebo 21. březen jako jarní rovnodennost. Jenže počet dní mezi 12 oběhy Měsíce kolem Země byl jen 354. Lidé si proto dny přidávali jen tak, aby kalendář vyrovnali. Za dob Caesara byl vypracován kalendář Juliánský, stále byl však nepřesný, zmatený. Opoždění by mohlo zapříčinit, že by se Velikonoce neslavily na jaře, ale v létě a to už se nelíbilo ani církvi. V roce 1572 se tak papež Řehoř XIII. rozhodl zavést Gregoriánský kalendář, smazalo se několik dní, a tak se konečně rok téměř vyrovnal s astronomickými skutečnostmi. V katolických zemích byl zaveden již v 16. století, v Čechách v roce 1584 a na Moravě o rok později. V protestantských zemích se jím začali řídit až v 17. století, poslední země dokonce až ve století 20., mezi ně patřilo například Turecko nebo tehdejší Sovětský svaz. (Vondrušková, 2004, s. 26-29)

Na Nový rok museli lidé brzy vstát, aby nebyli považováni za lenochy. Chodili na sváteční mše a chlapani také koledovat s „fanfrnochem“, jiným názvem též „bukač

či bzučán“. Fanfrnoch je hlasitý hudební nástroj složený ze džbánu, na němž je napnutá prasečí měchuřina nebo kůže, a v ní upevněné koňské žíně. Jeden chlapec držel tento nástroj, druhý tahal za žíně, třetí nosil hrnek s vodou na namáčení žíní, aby neklouzaly v ruce, a čtvrtý z nich vybíral odměnu. Chodili po domech, hráli na tento bučivý nástroj a zpívali. (Herynek, 2005, s. 39) I tento den je, stejně jako Štědrý den, opředěný spoustou různých pověr. Pokud do domu jako první ráno vstoupilo dítě, přineslo štěstí, žena naopak smůlu. Říkalo se: *Jak na Nový rok, tak po celý rok*“, toto přísloví známe i v dnešní době, Lidé se tedy nehádali, nezlobili, nosili na sobě nové oblečení, v kapse měli peníze. Hospodyně měly uklizeno a dávaly pozor, aby se z domu nic neodneslo. Jedl se ovar nebo čočka, ta měla přinést peníze. Kuře nebo jiná drůbež by naopak zapříčinily, že by z domu uletělo štěstí. (Vondrušková, 2004, s. 23-24) Muži umývali ráno své ženy vodou nebo sněhem, aby byly krásné a zdravé. Navíc si ženy připíjely trochou vína na krásu a muži kořalkou na sílu. (Horák, 2002, s. 26-27)

3.2.13 Tři králové (6. ledna)

Tři králové byli podle legendy bohatě oblečení a urození mudrcové z východu, kteří se přišli poklonit Ježíši. (Vondrušková, 2004, s. 33) Přišli se svými koňmi, slony i velbloudy z dalekého Orientu, vedeni hvězdou. (Rákosníková, 2006, s. 57) Nikde není přesně uvedeno, kolik jich bylo, uvádí se počet mezi dvěma až dvanácti. Křesťané toto číslo však ustálili na tři. Tři je totiž magické číslo a navíc je to počet darů, které Ježíškovi přinesli. Až v 8. století se uváděla jména Kašpar, Melichar a Baltazar. (Vondrušková, 2004, s. 33)

V podvečer 6. ledna byla svčena voda v kostelech na křty a do kropenek, dále kadidlo a křída. Křídou psali koledníci na dveře domů, kde koledovali, písmena K, M, B, iniciály králů, a letopočet. (Rákosníková 2006, Písmena však znázorňují také požehnání „*Christis mansionem benedicat*“ neboli „Kristus necht' požehná tento příbytek“. Zpívali přitom, modlili se, vykuřovali dům kadidlem a kropili svčenou vodou. Na sobě měli koledníci přepásané bílé košile a na hlavách papírové koruny. (Vondrušková, 2004, s. 34-35) Tímto svátkem končí doba vánoční, lidé odstrojovali vánoční stromečky. Betlém však zůstal v domácnostech až do Hromnic. (Rákosníková, 2006, s. 57)

3.3 Symboly adventu

Existuje několik symbolů a předmětů, které nám při pohledu na ně ihned symbolizují advent a Vánoce, předmětů, bez nichž bychom si ani nedokázali Vánoce představit. Během staletí se však přetvářely, měnily svou podobu. Málokdo dnes ví, jak vypadaly dříve, kdy a kde se objevily jako první, co bylo jejich původním smyslem. Stejně jako Vánoce celkově, stávají se spíše komerčním zbožím. Dnes se adventní kalendáře vyrábí v různých podobách, s obrázky, které nemají s Vánoci nic společného. Vánoční stromečky a ozdoby se vyrábí z nejrůznějších materiálů, stále častěji z plastu. Prodejci soupeří mezi sebou, jde jim o zisky, ale kdo stále vidí pravý smysl Vánoc?

3.3.1 Adventní kalendář

První adventní kalendář pro děti vznikl v roce 1908. Měšťan a majitel tiskárny v Mnichově Gerhart Lang vytiskl kalendář „V zemi Ježíškově“, který si malé děti vystrihovaly, aby si zkrátily čekání na Štědrý večer. Na jednom listě papíru bylo dvacet čtyři básniček a na druhém listě stejný počet obrázků se symbolem Vánoc. Z Německa se tento zvyk rozšířil po celé Evropě, dokonce i do USA. (Vavřinová, 2000, s. 25-27) Dnes jsou u dětí velice oblíbené. Místo výjevů z bible však obsahují různé obrázky z dnešní doby, například Santu Clause, ale i pohádkové postavy jako je Mickey Mouse, Krteček nebo Hurvínek. Navíc ukrývají všelijaké dárky a sladkosti pro děti. Nejtypičtější jsou okýnka, za kterými jsou schované malé čokolády, dražší verze skrývají lego, figurky a dokonce leporela s příběhy a koledami. (Adventní kalendář, online, 2014) Na internetu lze najít spoustu návodů na výrobu vlastních kalendářů z krabiček, kornoutků nebo látkových pytlíčků, do kterých mohou rodiče svým dětem vložit cokoli. A ne jen pro děti, i dospělí mohou dny do Štědrého dne odpočítávat pomocí sáčků s čajem, malých lahviček s alkoholem a podobně.

3.3.2 Adventní věnec

Adventní věnce vznikaly v Německu a Rakousku. Pokládaly se na stůl se čtyřmi pravidelně rozmístěnými svícemi, nebo se zavěšovaly ke stropu na čtyři stuhy. (Herynek, 2005, s. 44) Ze začátku byly pouze vyřezávané ze dřeva a barvené na zeleno, až později se zhotovovaly z jehličí, což mělo symbolizovat věčný život, kruhový tvar vyjadřoval společenství lidí a Boha. První věnec vyřezávaný ze dřeva zavěsil v roce 1838 nade dveře domova pro zanedbanou mládež německý teolog Johann Heinrich Wichern. Každý den na něj připevnil a zapálil jednu svíci. Pod něj postavil pokladničku, do níž mohli lidé, kteří kolem procházeli, vhodit dary a peníze pro děti. (Vavřinová, 2000, s. 29) Do Čech přišly až v 50. letech 20. století a dodnes jsou velice oblíbené. (Herynek, 2005, s. 43)

3.3.3 Betlém

Betlém zobrazuje proslulou biblickou scénu- narození Krista a klanění králů. Nesmí zde chybět tři pastýři, jako protipól Tří králů, darovníci a v českých betlémech také muzikanti. První živý betlém prý vytvořil v roce 1223 František z Assisi. V Umbrii u obce Greccio dal do jeskyně jesličky vystlané senem, postavil k nim osla a vola a sloužil zde štědrovečerní mši pro vesničany. Tuto scénu pak napodobovali ve spoustě italských klášterů. (Herynek, 2005, s. 19)

Na konci 16. století byly vytvářeny kostelní jesle, budovali je jezuité při svých misijních cestách. Ze začátku to byly neměnné oltáře a skříně, které zobrazovaly narození Krista. (Herynek, 2005, s. 21) V raném baroku byl betlém tvořen postavami, někdy dokonce v životní velikosti, které byly přemístovány podle dne, kdy byly vystavovány. Znázorňovaly zvěstování, Kristovo narození, klanění pastýřů i příchod Tří králů. (Vaclík, 1987, s. 13) Vyráběly je profesionální mistrové, postavy oblékaly do drahých látek, zasazeny byly do dokonalé biblické krajiny, obsahovaly celý doprovod služebnictva. U nás byly první kostelní jesle vystaveny v roce 1562 v Praze na Starém Městě v kostele svatého Klimenta. Poté se stavění betlémů začalo šířit po celé Praze. Po roce 1780 však panoval názor, že mládež nevěnuje pozornost církevnímu obřadu, ale samotným jeslím. Toto bylo označeno za nedůstojné a betlémy byly z chrámů vykázány. (Herynek, 2005, s. 21)

Dokonce i prostí řemeslníci začali tvořit lidové betlémy. Stalo se tak zhruba v první polovině 18. století. (Vaclík, 1987, s. 14) Navíc vymýšleli, jak by ubohé ženě s dítětem mohli pomoci, a tak jesle zasazovaly do české krajiny mezi venkovské chaloupky a městské domy. Ježíškovi nenesli dary jen králové, ale i prostý lid, který mu daroval vše potřebné k životu, například pekař housku a vánočku, mlynář pytel mouky, selka drůbež, řezník maso a tkadlec plátno na plínky. Někdy byly betlémy vkládány do konkrétního prostředí, určité vesnice, s miniaturami konkrétních staveb a autentických postav. Takové betlémy pak byly ozdobou všech domácností. Vyráběly se hlavně ze dřeva, někdy z keramické hlíny, ale také z levnějších materiálů, jako je papír, sádra, těsto, vosk, sláma, nebo například šustí. (Herynek, 2005, s. 23-24) Dochované jsou i zmínky o tom, že se používala slonovina, drahokamy, porcelán, cín a plech. Neobyčejným materiálem pak bylo uhlí. V Olomouci se figurky vyráběly dokonce z čokolády a byly baleny do barevných staniolových fólií. (Vaclík, 1987, s. 29-32) Velikostí se také lišily, některé byly malé a přenosné, jiné zabíraly celou místnost, bohaté rodiny měly jesličky skříňové. Některé betlémy byly navíc pohyblivé,

pohyb zajišťoval hodinový strojek, proud vody nebo síla větru. Jesličky si lidé v chalupě nechávaly až do 2. února. (Rákosníková, 2006, s. 20)

3.3.4 Vánoční stromeček

Jak bylo zmíněno dříve, lidé neslavili vždy křesťanské Vánoce, ale zimní slunovrat, svátky světla. A proto se domácnosti zdobily větvíčkami chvojí, které zaháněly zlé duchy, byly symbolem životní síly, vítězství života nad smrtí, věčného života, nadějí na novou zeleň, na nadcházející jaro. (Vavřínová, 2000, s. 113) Někde se zdobily i svíčkami na oslavu světla. (Herynek, 2005, s. 72) Až později se zdobily celé stromky. Katolická církev tento zvyk považovala za pohanský a pronásledovala jej. Uznala jej až na konci 16. století, kdy začala jeho původ vydávat za křesťanský. Strom měl symbolizovat rajský strom Adama a Evy. (Vavřínová, 2000, s. 113)

Jedna legenda praví, že vznik vánočního stromečku zapříčinil irský mnich Kolumbán z Luxeuilu a Bobbia. V roce 573 trávil Vánoce na dvoře krále Gontrana v Burgundsku, král byl nově pokřtěn a obyvatelstvo bylo pohanské. Slavili zimní slunovrat a pravému významu Vánoc, který se jim Kolumbán snažil přiblížit, nevěnovali pozornost. Ozdobil tak starobyrou jedlí hořícími pochodněmi, jež přilákala zástupy lidí, a pronesl kázání o narození Ježíše. A tak již možná právě tehdy vzešel zvyk zdobit vánoční stromeček. (Vavřínová, 2000, s. 112) První písemná zmínka o tomto zvyku je však až z roku 1600. Stromečky v Německu a Rakousku byly ozdobené papírovými růžemi, jablky, sušenkami a pečeným cukrovím. (Tischerová, 1995, s. 84-85) Papírové růže bez trnů měly symbolizovat Panu Marii, jablíčka zase neposlušnou Evu. (Vavřínová, 2000, s. 115) Těmto stromečkům se říkalo zimní máje. (Vondrušková, 2004, s. 347) K nám však přišel až mnohem později. Nejdříve ho zdobili jen bohatí měšťané v Praze a velkých městech. Až poté se začal rozšiřovat do menších měst a vesnic. (Vaclík 1987, s. 9) Dále je zdobili vyřezávaní ptáčci, kostky cukru balené v papírcích, papírový řetěz, svíčky na větvích a jiné ozdoby. (Vlasáková, 2007, s. 34) Do Česka se Vánoční stromeček dostal díky bavorskému rodákovi Janu Karlu Liebichovi v roce 1812. Liebich byl pozván Domenicem Guardasonim z Pasova do Prahy jako režisér Stavovského divadla. Po smrti Guardasoniho se stal dokonce jeho ředitelem. Bydlel v Praze Libni. Do svého domu pozval o Vánocích spoustu svých přátel. Připraven byl kapr na černo a po večeři své přátele překvapil obrovskou jedlí ozdobenou svíčkami, zlatými řetězy, ořechy i jablky. U nás nebyl tento zvyk doposud znám, ale on si jej přivezl z rodného Německa. (Herynek, 2005, s. 72-73) Pod stromem byly navíc umístěné jesličky a drobné dárky. (Vavřínová, 2000, s. 115) První stromeček postavený na veřejném prostranství byl roku 1912

v New Yorku na Madison Square, osvětlený byl elektrickými světýlky. V Evropě byl prvním strom v německém Výmaru v roce 1924. (Vavřínová, 2000, s. 115) V Česku se o to zasloužil spisovatel Rudolf Těsnohlídek, který se v severských zemích setkal s dobročinnými stromy a chtěl, aby se i u nás stavěly na náměstích a pod ně se umisťovaly pokladničky na dary pro chudé. (Vavřínová, 2000, s. 117) První strom republiky, jak jej pojmenovával právě Těsnohlídek, byl na našem území postaven roku 1925 v Plzni. (Frolec, 1988, s. 99) V autorčině rodném městě, Moravském Berouně, byl první strom na náměstí, sloužící k humanitárním účelům, postaven v roce 1930. (Theimer, 2014, s. 55)

3.3.5 Ozdoby

Dříve byla atmosféra Vánoc dotvářena spoustou obyčejových předmětů. Lidé zdobili své příbytky výrobky z přírodních materiálů, ze dřeva, i z papíru. Využívaly také sušené květiny z podzimu, jablka, ořechy, kukuřici a šustí, pečivo z kynutého těsta a jiné. Předměty neměly jen estetický ráz, ale také magickou sílu či symboliku zdraví, lásky. Také dárky pro děti se sestávaly z výrobků, rodiče dětem vyřezávali hračky ze dřeva, slepovali z ořechových skořápek nebo vyráběli figurky ze špejlí, na nichž bylo napícháno sušené ovoce. Figurky měly podobu kominíků, čertů nebo zvířátek. Děti dále dostávaly vrkoče- pletenec z těsta, v němž byly napíchané větvičky a na nich sušené ovoce, oříšky, nebo dokonce balené bonbony. Holčičky měly radost z panenek z makovice a slámy. Na Štědrovečerním stole nesměla chybět slaměná ošatka. Nad stolem visel polaz, což byla brambora, do níž byly jako paprsky slunce napíhány špejle se sušeným ovocem. Zdobila se také okna. Mělo to hlavně funkční význam. Škvíry v okně byly vyloženy mech, v něm byla vyřezávaná zvířátka ze dřeva nebo papírové figurky, v některých regionech se mech zdobil šípky nebo ovečkami z jílu či rouna. Stromeček byl zdoben například slámovými hvězdami a řetězy. (Vlasáková, 2007, s. 8-100) Dále se ozdoby zhotovovaly z plátků brambor, které si děti vykrajovaly a sušily na kraji plotny, z dřevěných hoblin slepovaných do různých tvarů, z konopných provázků, lýka, textilu. Ženy háčkovaly zvonečky i domečky, navlékaly korálky na drátky a ty pak tvarovaly do podoby hvězd, různých květin, zvířátek a dalších motivů. (Herynek, 2005, s. 78-113)

3.3.6 Jmelí

Jmelí, nejznámější vánoční rostlina, parazituje na stromech, vysoko v korunách. Rozmnožuje se semeny, které roznáší ptáci. Ti mají bobule jmelí velice rádi, některé jim zůstanou na zobáku a tak si je otírají o kůru stromu, kde se semena zachytí a vyklíčí. (Herynek, 2005, s. 68) Lidé věřili, že ztělesňuje ducha, a že dokáže vyvolat nebo udržet

svazek mezi dvěma lidmi. Počet bobulek prý udává štěstí, jež lidi čeká v novém roce. Bylo symbolem života. Jmelí, zavěšené nad štedrovečerním stolem, přináší štěstí a požehnání, plní každému stolovníkovi jedno přání. Dalším zvykem, pocházejícím z Anglie, je, že muž políbí každou ženu a dívku, se kterou se potká pod zavěšeným jmelím. Po té spolu musí utrhnout jednu bílou bobulku, poslední se však na jmelí musí nechat až do příštích Vánoc, aby láska z domu neodešla. Považovalo se za lék téměř na všechny nemoci i otravy. Jedna křesťanská legenda praví, že dříve rostlo jmelí jako mohutný strom. Josef vyřezal z jeho větve kolébku pro Ježíška, později strom porazili Římané a z jeho kmene vyrobili kříž, na němž Ježíše ukřižovali. Jmelí tak získalo stejnou míru dobra i zla, jelikož si vybral cestu dobra a styděl se za kříž, seschl hanbou do velikosti keříků. A stejně jako jsou křesťané živi z Ježíšova těla, jmelí je živo z těl jiných stromů. (Vavřínová, 2000, s. 240-243)

3.3.7 Vánoční květiny

K Vánocům patří i květiny, například Pryšec sličný, neboli vánoční hvězda či vánoční růže, ta je dnes dekorací v mnoha domácnostech. Hvězda se jí říká proto, že má na vrcholcích výhonů červené hvězdice, jsou to listeny kolem malých, nenápadných žlutozelených květů. Pochází z Mexika, kde vyrůstá do výšky 2 až 4 metrů. Další květinou, která ve svém označení nese přídavné jméno „vánoční“ je vánoční kaktus, latinsky Epiphyllum. Je to květina krátkého dne, vykvétá v zimním období, často právě v předvánoční a vánoční době. Pochází z Brazílie, kde roste v korunách stromů. (Herynek, 2005, s. 60-61)

3.3.8 Koledy

Koleda je název jak pro obřadní obchůzky, tak pro písně, které se při nich zpívaly a dary, které koledníci za koledování dostali. Koledovat se dříve chodilo během celého roku, nejčastěji ale chlapci a děvčata obcházeli domy v období adventu a na svátek svatého Štěpána. Každému domu, kam přišli, a jeho obyvatelům přáli zdraví a štěstí. Koledy, jako písně, zvěstují novinu o narození Ježíše Krista nebo přejí vše dobré do nového roku. Vždy také prosí o koledu, tedy dar za toto přání a koledování. (Rákosníková, 2006, s. 30)

3.3.9 Dárky

Bez dárků si dnes neumíme představit ty pravé Vánoce. Součástí Vánoc jsou však až od 19. století. Nejdříve je dostávalo služebnictvo, například ošacení, jídlo nebo finanční přilepšení ke mzdě. Tuláci a žebráci chodili blahopřát do bohatých domácností a tam také dostávali dary. Inspirací byli zřejmě Tři králové, kteří Ježíškovi donesli kadidlo, zlato a myrhu. Zmínky o vánočních darech v Čechách pochází z dob Václava IV. Dárky bývaly

dříve praktické, až na začátku 20. století se začaly objevovat hračky pro radost. V dnešní době se smyslem obdarování stává spíše ohromit blízké cenou, kvalitou a množstvím. (Vavřínová, 2000, s. 59-61)

3.3.10 Ryba

Ryby byly považovány za postní pokrm. Pro křesťany symbolizovala Ježíše Krista a chudobu, v níž přišel na svět. Navíc se ryba podávala jako připomínka Krista, rybáře lidí. Na Štědrý večer se upravoval kapr, ale i jiné sladkovodní ryby, na černo, na tzv. sladký způsob. Dnes je tradičním pokrmem téměř v celé Evropě. (Vavřínová, 2000, s. 110-112) Nebylo tomu tak vždy, jak jsem výše uvedla, byl to psotní pokrm, a na bohatou štědrovečerní večeři se tak nehodil. Na začátku 20. století a během světových válek však lidé trpěli nedostatkem jídla, hlavně masa, a kapr byl díky velkému množství rybníků, dostupnou potravou. (Vondrušková, 2004, s. 336)

3.3.11 Štědrovečerní večeře

Během Štědrého dne museli všichni dodržovat přísný půst, tedy kromě polévky, která se podávala k obědu. (Theimer, 2014, s. 56) Hodovat se mohlo až při štědrovečerní večeři. Ta je i dnes považována za nejslavnější večeři v roce. Na krásně upraveném stole by mělo být prostřeno pro sudý počet lidí, pokud je jedno místo neobsazeno, je připraveno pro nečekaného hosta. Před večeří dříve nechyběla modlitba, v ní lidé děkovali za vše dobré a prosili, aby se všichni sešli ve zdraví i příští rok. Na stole bylo připraveno několik chodů, uvádí se, že by jich mělo být devět. Použity měly být všechny plodiny, které se urodily v daném roce. (Vondrušková, 2004, s. 332-333) Jako první se podávaly oplatky s medem a česnekem. (Frolec, 1988, s. 55) Tyto dvě suroviny měly symbolizovat zdraví a ochranu. (Rákosníková, 2006, s. 23) Poté se jedla houbová polévka, kuba z kroup a hřibů, nesmělo chybět sušené ovoce a vánoční pečivo. (Frolec, 1988, s. 55) Dále měli na stole své místo ořechy, byly symbolem bohatství, čočka a hrách bobtnáním věstily nabývání hodnot. (Rákosníková, 2006, s. 23)

3.4 Zvyky a tradice v období adventu

Nyní se dostáváme ke konkrétním zvykům a tradicím, které se dříve dodržovaly. Dnes se jich drží bohužel málokdo, ale i přes to mají stále ten kouzelný nádech Vánoc, tajemna a magie. Níže popíšeme konkrétně, odkud tyto zvyky pochází, jak probíhá jejich příprava a samotné věštění a také co znamenají.

3.4.1 Krájení jablka

Při večeři lidé příčně rozkrajovali jablka, pokud uvnitř našli křížek, znamenalo to, že do roka zemřou. (Frolec, 1988, s. 82) Zkažené jablko signalizovalo nějakou nemoc. (Herynek, 2005, s. 32) Když byla jádra ve tvaru hvězdy, měli být naopak po celý rok zdraví. (Frolec, 1988, s. 82) A obzvláště pěkná hvězdička představovala dlouhý život. (Herynek, 2005, s. 32)

3.4.2 Házení střevícem

Tento zvyk dodržovaly vdavek chtivé dívky. Byly zvědavé, zda se příští rok vdají a tak za sebe házeli střevícem přes rameno. Pokud směřovala špička boty ke dveřím, vdala se a odešla z domu, pokud však směřovala do místnosti, zůstala nadcházející rok svobodná. Dále mohla jméno svého nastávajícího zjistit tak, že zabalila do každého knedlíku lísteček se jménem, vhodila je do vroucí vody a čekala, který vyplave na hladinu jako první. Ten poté vyjmula a rozkrojila, přečetla si tak jméno toho, koho si vezme v budoucnu za muže. (Herynek, 2005, s. 34)

V některých oblastech dívky házely kabátky na střechu. Pokud na ní zůstal hned napoprvé, vdaly se, pokud několikrát spadl, symbolizovalo to tolik let, kolik si musely do svatby počkat. (Frolec, 1988, s. 82)

3.4.3 Lití olova

Tento zvyk pochází z keltské magie, na začátku 20. století ho dodržovala snad každá domácnost. Poté však přišly války, a nedostatek olova zapříčinil, že se na zvyk zapomnělo. Náhračkou mohl být vosk, ale ten nevykresloval tak dokonale detaily odlitků. Do kuchyňské naběračky lidé nasypali olovo a rozehrávaly ho nad plamenem svíce. Tento zvyk byl doprovázen modlitbou k Panně Marii. Když bylo olovo rozehráté, nalilo se velice opatrně do nádoby se studenou vodou. Každý by při tom měl myslet na to, co ho trápí, položit si nějakou otázku. Po pěti minutách olovo ztuhne, po vytažení z vody v něm lidé četli. Každý mohl v odlitku vidět něco jiného, záleželo na jeho fantazii. (Vavřínová, 2000, s. 231) V knize Malá encyklopedie Vánoc od Valburgy Vavřínové se lze dočíst, co znamenají základní tvary, které mohou po odlití vzniknout.

3.4.4 Lodičky ze skořápek

Lodičky ze skořápek z vlašského ořechu s upevněným zbytkem svíčky pouštěly již v 17. století svobodné dívky v Itálii, když chtěly zjistit, jaký vztah je čeká. Později se tento zvyk přesunul i k nám. Lidé si o Štědrém večeru vyráběli lodičku, kterou pouštěly ve vaně

či umyvadle. Každý si ji musel vyrobit sám a používaly svíčky, které zbyly z loňského vánočního stromečku. Když pak člověk zapaloval svíčku a spouštěl lodičku na hladinu, položil jí jednu otázku, týkající se lásky, práce, rodiny a jiného. Poté sledovali, co se s lodkou bude dít. Když například zůstala u břehu, znamenalo to, že v příštím roce člověka nečekají žádné změny, když plulo více loděk bok po boku, předvíдалo to lásku a přátelství. Dále se lidé mohli dozvědět, kdo opustí jejich rodinu, mělo se tak stát tehdy, odloučila-li se jedna loďka od ostatních. Nebo se dalo předvídat, zda se někomu narodí dítě a také, jakého bude pohlaví. (Vavřínová, 2000, s. 228-230)

3.4.5 Věštby u štědrovečerního stolu

Na Štědrý den se snažili lidé pomocí různých magických zvyků poodhalit budoucnost. V knihách je dochována spousta obyčejů, které se dříve dodržovaly. Například nohy stolu by měly být svázané řetězem nebo provazem, což znázorňuje soudržnost rodiny po celý nadcházející rok. Pod talíř se dávala šupina, peníze se pak měly v domácnosti množit tak rychle, jako ryby v Petrových sítích podle příběhu v novém zákoně. Ochutnat se muselo dát i zvířatům, krávy poté dávaly sladké mléko a slepice snášely velká vejce. (Vavřínová, 2000, s. 224) Lidé dávali slepicím také mák, věřili, že kolik zrněk máku sezobe, tolik snese vajec. Psovi se dával česnek, aby hlídal dům a byl zlý na případné zloděje. (Herynek, 2005, s. 33-34) Zbytky jídla se zakopávaly ke stromům, aby měly hodně ovoce, kosti z ryb do půdy, aby se o ně krtek popíchal a utekl. Studánce se dalo jablko a ořech, aby měla dobrou vodu. Hospodyně nesměla vstávat od stolu, protože by slepice neseděly na vejcích. (Vavřínová, 2000, s. 224) Jinde se uvádí, že by to mohlo znamenat rozpad rodiny. (Vondrušková, 2004, s. 333) Pod stůl se také dávala sláma, jako připomínka toho, že se Ježíš narodil ve chlévě. Navíc to mělo zajistit úrodu a plodnost v dalším roce. Podobným zvykem je ošatka se všemi druhy obilí, kterou umísťovali lidé na stůl. (Frolec, 1988, s. 58) Za okna nebo na zápraží domu se sypala mouka, to aby se uklidnil vítr i meluzína. (Herynek, 2005, s. 33) Dále nesměl nikdo sedět naproti dveřím do ulice, aby nezemřel. Zajímavý je i zákaz kýchání, prý proto, aby neumřel žádný z přátel. (Frolec, 1988, s. 54) Dívky, které se chtěly dozvědět, zda se v dalším roce vdají, pojídaly večer ve vratech jablko. Pokud prošel kolem nich jako první muž, vdaly se. (Frolec, 1988, s. 81) Také hospodář zjišťoval, zda se některá dívka z jeho rodiny vdá. Chodil do stáje a sledoval, jak leží krávy. Pokud jejich nohy směřovaly stejným směrem, znamenalo to, že se jedna z jeho dcer v dalším roce provdá. Budoucnost všech členů rodiny se, kromě již zmíněného pouštění lodiček a lití olova, zjišťovala i podle ořechů. Každý z rodiny si vzal čtyři ořechy, jako znamení čtyř

čtvrtletí příštího roku. Pokud bylo jádro v ořechu zdravé, věštilo to úspěch a zdraví, pokud však bylo červivé a shnilé, předvíдалo to nemoc a smrt. (Horák, 2002, s. 21)

3.4.6 Zvyky a tradice dnes

Ve kterých domácnostech se dodržují výše uvedené zvyky i dnes, nelze přesně určit. Na internetu se každoročně objevuje spousta článků o zvycích, které by mohly napomoci tomu, aby se o nich dozvíдалo více a více lidí, aby znaly konkrétní zvyky, které se dříve dodržovaly, aby tuto tradici obnovovali. Existují ankety, které zjišťují, zda lidé nezanevřeli na kulturní historii Vánoc a zda dodržují některé ze zvyků. Uvádíme například anketu uveřejněnou před Vánoci roku 2012 na webových stránkách periodika Deník. Na otázku „*Jaké vánoční zvyky nejraději dodržujete?*“ odpověděla polovina respondentů, že vkládají šupiny pod talíře při štědrovečerní večeři, 18% dotázaných krájí jablko, 18% pouští lodičky z ořechových skořápek, 15% z nich dodržuje půst, aby viděli zlaté prasátko, odpověď „házení střevícem“ nikdy nezvolil. Ankety se účastnilo pouze 34 lidí. (Deník.cz, online, 2012) Další anketa se dotazovala na otázku „*Dodržujete vánoční tradice a zvyky?*“. Průzkumu se účastnilo 1969 osob. Odpověď „ano“ zvolilo 15% respondentů, největší procento dotazovaných a to 70% odpovědělo, že „některé ano a některé ne“. 5% zvolilo odpověď „ne, ale možná brzy začnu“, 6% nedodržuje žádné tradice a 4% prý dokonce ani neslaví Vánoce. (Žena X, online, 2008)

3.5 Specifika Vánoc z hlediska lokality

Jak vypadají Vánoce a Štědrý den v České republice ví každý, stále zapalujeme svíčky na adventním věnci, na stole míváme smaženého kapra a bramborový salát, rozbalujeme dárky u vánočního stromečku, jíme cukroví a další. Jak ale vypadají Vánoce v jiných státech? Níže popíšeme, jaké symboly se vyskytují a jaké tradice se dodržují ve světě. Navíc uvedeme, jaké pokrmy jsou tradiční na štědrovečerních tabulích ostatních národů.

3.5.1 Evropa a svět

Slovensko

Mezi symboly Vánoc na Slovensku patří vánoční koláče, figurky biblických bytostí z těsta, adventní věnec či chléb. Dárky nosí stejně jako v Čechách Ježíšek. Při Štědrovečerní večeři si připíjejí vínem, v horských oblastech hriatem, tedy ohnivou kořalkou s karamellem, rozehřátým sádlem a cibulí. Jedí oplatky s medem nebo česnekem, kapustnicu- polévku

z kyselého zeli, fazolovou polévku s klobásou, kapra nebo jiné ryby s bramborovým salátem nebo pečenou krůtu. (Vondrušková, 2004, s. 353-354)

Německo a Rakousko

Symbyly Vánoc tu jsou adventní věnce na dveřích, vídeňské adventní trhy s pečenými kaštany, punčem a klobásami, pečou štolu a vánočku. Dárky nosí v Německu Weinachtsmann, neboli Vánoční muž, v Rakousku Babbo Natale. Němci a Rakušané jedí na Štědrý večer husu, kachnu nebo krůtu, ovocné kompoty, klobásu, kapr, pstruh nebo úhoř, ale i vepřové řízky. (Vondrušková, 2004, s. 354)

Maďarsko

Pro Maďarsko je symbolický svatoštěpánský koláč, peče se na první adventní neděli a musí vydržet do svátku Tří králů. Při večeři si připijí novým vínem, jedí halászlé- pikantní rybí polévka, smaženou rybu a bramborový salát. (Vondrušková, 2004, s. 354)

Polsko

Vánoce jsou v Polsku velice rozmanité, liší se na jihu, severu, západě i východě. Na jihu jsou podobné českým Vánocům, na západě německým, na východě inklinují k ruským. Dárky nosí polským dětem Děda Mráz. Večeře začíná tehdy, když si všichni u stolu ulomí kousek oplatku, na němž je vyrytý obrázek Marie, Josefa a Ježíška. (Tischerová, 1995, s. 109) Na Štědrovečerním stole nesmí chybět ryby, bílý chléb, pečený krocán nebo boršč z červené řepy. (Vondrušková, 2004, s. 354-355)

Francie

Symbyly Vánoc zde jsou domácí betlémy. Dárky nosí v noci na 25. prosince Pere Noël, celý v bílém, dává je na krb nebo ke kamnům, do bot či holínek a děti je ráno objevují. V některých oblastech jsou dárky přivázané dlouhými stuhami ke stromečku a děti tak věří, že je obdaroval právě stromeček. Ve městech jsou živé betlémy, ve kterých hrají lidé. (Vavřínová 2001, s. 194-195) Dříve dávali do krbu obrovský špalek, který v něm hořel od Vánoc až do Tří Králů. (Tischerová, 1995, s. 105) Štědrovečerní hostina se skládá z předkrmu, jímž jsou ústřice, bílé klobásy, hlemýždi a rybí polévka, dále jedí pečeného krocana s kaštanovou nádivkou nebo lanýžovou pastou, kuřata se zeleninovým salátem, nebo pečenou husu, jako dezert se podávají škeble, kaviár, uzený losos, žabí stehýnka, sýry, trufle z čokolády a datlí, koláč se smetanou, roláda a čokoládové salámy. S příbuznými pijí

víno a calvados- jablečnou pálenku. (Vondrušková, 2004, s. 355) Navíc na stole najdou konfety a bonbony v pestrobarevných papírcích s lístečky s přáním nebo předpovědí budoucnosti. (Vavřínová, 2000, s. 195)

Itálie

Dárky dětem nosí Babbo Natale 25. prosince ráno, na Sicílii dokonce až 6. ledna čarodějnice Befana, která v noci létá na koštěti a dárky hází komínem. Štědrý večer začíná poté, co vystřelí z děla na Andělském hradě v Římě. (Vondrušková 2004, s. 355) Italové staví jesličky a chtějí je mít hezčí než ostatní rodiny. (Tischerová, 1995, s. 106) Na Štědrý večer jedí Italové artyčoky plněnou zvěřinu, ryby, kuřata, polentu- slanou kukuřičnou kaši. Místo cukroví podávají kaštanové pyré se šlehačkou, turecký med nebo vánoční bábovku či koláč panettone. (Vondrušková, 2004, s. 355)

Španělsko

Symbolické pro Španělsko jsou jesličky. Dárky nosí Baltazar na svátek Tří králů, večer před tím musí děti k posteli postavit botu s mrkví, ovšem a slámou pro koně tří králů. Štědrovečerní večere začíná až po půlnoční v kostele. Skládá se z pečeného krocana a turróna- sladký popcorn z mandlí a karamelu. (Vondrušková, 2004, s. 356)

Anglie

Angličané mají doma pověšené jmelí, pod kterým se líbají, dále barevná světýlka a vánoční stromeček. Dárky děti dostávají 25. prosince ráno, kdy jim je Father Christmas nebo Santa Claus s bílými vousy a v červeném obleku přiveze na saních. Do domu vlez komínem a dárky jim dá do ponožek nad krbem, nebo pod stromeček. Večer předtím musí děti připravit koláče s mlékem a mrkev pro soba Rudolfa. Místo večere v Anglii připravují 25. prosince slavnostní oběd. Připraven je nadívaný krocan, jehněčí pečeně, vánoční švestkový pudíng a horký punč. (Vondrušková, 2004, s. 356)

Holandsko

Dárky dostávají děti již na Mikuláše, v Holandsku se mu však říká Sinterklaas. Po štědrovečerní bohoslužbě, na kterou chodí, následuje slavnostní večere, podává se pečený králík a brusinky. (Vondrušková, 2004, s. 357)

Řecko a Bulharsko

Vánoce se zde slaví až 6. ledna. V Řecku nosí dárky Mikuláš, který je mokrý a z vousů mu teče slaná voda, podle legendy totiž zachraňoval potápějící se lodě. V Bulharsku nosí dětem dárky pod stromeček Děda Koleda. (Vondrušková, 2004, s. 359) Starý zvyk, který se dodržuje už jen na venkově, říká, že hlava rodiny má před večeří po zemi rozložit slámu, na ni hospodyně položí vyšívanou pokrývku a mísy s jídlem a nejstarší člen rodiny pokrmu požehná, pak teprve může hostina začít. Mezi vánoční pokrmy zde patří vepřové maso, čočka, fazole, rýže a zeli. Místo vánočky pečou kroužky z kynutého těsta. (Vavřínová, 2000, s. 191)

Chorvatsko

V Chorvatsku nosí dárky dětem na Štědrý den buď Jezus nebo vánoční děda Božičnjak. (Šottnerová, 2008, s. 17) Symbolem jsou jesličky, pečou dva druhy chleba, symbolizující Starý a Nový zákon. Zvykem bylo, že nejstarší žena v rodině odlila tři vánoční svíce, jednu z nich zapálil nejstarší muž při štědrovečerní večeři. Druhou zapálil při obědě na Boží hod, pomodlil se, sfoukl a vložil do hrnku plného obilí, počet zrn, která se na vosk nalepila, věštila úrodu. Třetí svíci zapalovali na Nový rok. Na ohniště pak dávali Chorvaté vánoční poleno, které polévali vínem. Na Štědrý den se dodržoval půst a na Boží hod se jedlo vepřové maso pro radost a úspěch a plněná bábovka putica pro dobrou náladu. (Vavřínová, 2000, s. 195-196)

Skandinávie

Ve Finsku nosí dárky velký skřítek Ukko s bílými vousy do pasu, červeným kabátkem a červenou čepicí s rolničkou, doprovází ho veselí pidimužici v pláštěnkách s bílou kožešinkou. Zlobivé děti odnáší do ledového království. Navíc je Finsko domovem Santa Clause, žije ve vesničce za polárním kruhem, lze ho tam navštívit. (Vavřínová, 2000, s. 194) Ve Švédsku naděluje přihrblý trpasličí dědeček Jultomten (Šottnerová, 2008, s. 17), občas na sebe bere podobu kozla s červenou mašlí na rozích, v Norsku skřítek Misen nebo Otec Vánoc, ten schovává dárky do dřeváků, v Grónsku z ledové jeskyně vylézá Děda Mráz. V domácnosti se zdobí vánoční stromeček, symbolem jsou také adventní věnce se svíčkami, ve Švédsku mají navíc v každé místnosti třiramenný svícen a na stěnách zelené girlandy. (Vondrušková, 2004, s. 357) V Dánsku se díky Andersenově pohádce zdobí smrček cukrovím a drobnými dárky. Lidé nakupují dárky s obrovským předstihem, každý musí být

pro obdarovaného tajemstvím, čím větším překvapením pro něj je, tím šťastnější budoucnost člověk bude mít. Dánským vánočním symbolem jsou navíc ručně malované vánoční talíře, každý rok je vyrábí dánská porcelánka, vždy s novým motivem. Ve Finsku probíhá slavnost vánočního stromku. Obří jehličnany jsou v domácnostech, obchodech a na náměstí, kolem něj tančí a zpívají děti i dospělí. Nejsou barevně zdobené, ale jen bílé, jakoby zasněžené. (Vavřínová, 2000, s. 193-194) V Dánsku se jí husa, kachna, vepřové s červeným zelím, horká šunka, pepřená treska s ředkvičkou, rýže, pивní a pšeniční chléb nebo rýžový nákyp se zapečenou mandlí. (Vondrušková, 2004, s. 357) Ten kdo mandli najde, dostane speciální dárek. (Tischerová, 1995, s. 107) V Norsku ovesná kaše, vepřová pečeně, puding se šťastnou mandlí a navíc nosí kaši i do chléva skřítku Gnómovi. Ve Švédsku se podávají ryby, teplá šunka, také puding s mandlí anebo zapečené fazole se slaninou. V Grónsku pak velrybí špek a ptáci alkouni. (Vondrušková, 2004, s. 358)

USA

Pro Spojené státy americké je typická velkolepá výzdoba, světýlka na domech i stromech v ulicích, bohatě zdobený obrovský strom v domě a hlavně Santa Claus, který nosí dárky na Štědrý den v noci, děti je rozbalují druhý den ráno. Při Štědrovečerní večeři se jí krocan s kaštanovou nádivkou, puding, koláče s čerstvým ovocem a pije vaječný koňak. (Vondrušková, 2004, s. 358)

Rusko

Vánoce se zde neslaví 24. prosince, ale až 6. a 7. ledna. Symbolem je jolka- ozdobený stromeček. Dárky nosí na Nový rok Děda Mráz, někdy i se Sněhurkou. Slavnostní hostina na Nový rok obsahuje vepřovou pečení s křenem, krocana s pohankovou kaší, medový perník, slané pečivo, nakládané okurky, zelenina a vodka. Dále se během Vánoc podávají ryby a bezmasé pokrmy, například vareniky- taštičky z kynutého těsta plněné brambory, rýží, zelím nebo houbami, dále nákyp z pšeničných zrn s mandlemi, rozinkami, mákem, švestkami a cukrem. (Vondrušková, 2004, s. 359)

Latinská Amerika

Vánoce v těchto zemích jsou velice ovlivněny Evropou, zrcadlí se v nich národnostní různorodost. Ve Střední Americe mají v domácnostech jesličky, navštěvují mše v kostelích, nebo se účastní náboženských shromáždění pod širým nebem, jedí štědrovečerní večeři a dávají si dárky. V Mexiku se hrají pouliční hry o narození Ježíše, zpívá se a hraje.

(Vondrušková, 2004, s. 359) V Brazílii zdobí umělé vánoční stromečky všemožně barevnými ozdobami, utrácí za vánoční dárky. Dárky nosí bílý Ježíšek. Navíc se zde s římskokatolickým vyznáním mísí i candomblé, víra černých otroků, a tak naděluje i bůh plodnosti a sklizně Oxalá, který má černou pleť a bohyně moře Lemanjá. (Vavřínová, 2000, s. 190) V některých zemích chodí na tři krále Los Reyes Magos, v Kolumbii Niño Dios. (Šottnerová, 2008, s. 17) Štědrovečerní večeře probíhá až o půlnoci, sestává se z pečeného krocana, mořských ryb, zákusků a ovoce. (Vondrušková, 2004, s. 359)

Japonsko

Vánoce slaví Japonci také až na Nový rok. Zahajuje je sto osm úderů v buddhistických klášterech po celé zemi. Dárky nosí šintoistický bůžek Hoteišó, někdy řečený Santa Kurohsu, který je zvláštní tím, že má oči i vzadu. (Vondrušková, 2004, s. 360)

Čína

Zde nosí dárky starý vánoční muž Tun Čche Lao-žen. (Šottnerová, 2008, s. 17)

Austrálie

V Austrálii je na Štědrý den 35 až 40 stupňů, vrcholí léto, dětem začínají letní prázdniny, chodí na pláže, surfují. (Vondrušková, 2004, s. 356) Stromečky mají umělé nebo v květináči. Posílají snad nejvíce pohlednic na světě, vystavují si je v oknech nebo větší šňůry, soutěží, kdo jich obdrží více. Hostina má podobu zahradního pikniku, při němž se griluje drůbeží maso, nebo se připravují hamburgery, podávají se studené obložené mísy, ovocné a zeleninové saláty, meloun, dorty a zákusky, chlazené pivo a víno, ovocné šťávy, všude jsou balonky. (Vavřínová, 2000, s. 189)

3.5.2 Česká republika

U nás v Čechách dárky naděluje na Štědrý den večer Ježíšek. Většina dětí, ovlivněna filmy a celou dnešní společností, v něm však nevidí malé Jezulátko, které se narodilo v Betlémě, ale spíše obtloustlého Santa Clause s bílým vousem v červeném obleku. Ukládá je pod nazdobený stromeček a většinou zazvoní na zvoneček. Stromečky se v některých rodinách zdobí starými skleněnými baňkami, slaměnými ozdobami a v dnešní době stále častěji plastovými různě barevnými ozdobami. Po večeři, která se skládá z přípitku, bramborového salátu a smažené ryby zpívají děti koledy a poté se rozbalují dárky. V žádné rodině nesmí chybět několik druhů cukroví. Lidé chodí do kostela na půlnoční mši.

3.6 Pojetí Vánoc v dnešní době

Objevují se kritiky, že současné pojetí Vánoc je spíše konzumního charakteru a že duchovní stránka ustupuje do pozadí. Na internetu lze najít články, které dokládají názory a náhled na dnešní Vánoce očima různých osobností, mající k tomuto tématu blízko. Například kněz Edward Walczyk v jednom rozhovoru říká, že: *„Také ti, kteří Vánoce vnímají jako „Ježíška“ s dárky, vědí, že jde o něco víc, že jde o tradici, která má i jiný význam než ten materiální. Podvědomě chtějí těmi dárky vyjádřit něco, co se mnohdy bojí říci. Že mají své blízké rádi a že si jich váží. Není to úplně nejšťastnější, ale přesto je to způsob, jak vyjádřit tu podstatu a duchovní rozměr.“* (měsíčník Čtrnáctka, cit. dle Římskokatolická farnost Kralupy nad Vltavou, online, 2014) Etnografka a kurátorka Vlastivědného muzea v Olomouci Veronika Hrbáčková říká: *„Na mnoho zvyků a tradic se dnes již zapomnělo, jiné přetrvaly dodnes. Smysl tehdejších Vánoc byl však úplně jiný než v dnešní době.“* (Statutární město Olomouc, online, 2014) Nebo v článku z Nivnických novin (cit. dle minulost.org, online, 2011) si můžeme přečíst: *„Vánoce před sto lety a dnes? Z hlediska dějin to není dlouhá doba, přesto můžeme pozorovat vytrácejícího se ducha Vánoc, které rychle směřují k povrchnosti. Kvůli soutěži, kdo bude mít největší stromek, nejdražší dárky, nejvíc jídla se lidé dokonce hloupě zadlužují a neuvědomují si, že Vánoce nejsou o penězích.“*

Lidé by se měli v tom shonu pozastavit a popřemýšlet nad pravým smyslem Vánoc. Uvědomit si, proč se tyto svátky před mnoha lety začaly slavit. Možná tato bakalářská práce dopomůže k tomu, aby lidé, co si ji přečtou, přišli na to, co je smyslem, aby nahlédli do historie, aby se oprostili od tohoto konzumního pojetí, od shonu a užívali si toto období v klidu, míru a lásce.

4 Předškolní vzdělávání

Předškolní vzdělávání je součástí celoživotního vzdělávání, uskutečňuje se pro děti od tří do šesti, popřípadě sedmi let, v mateřských školách. Ty by měly zajišťovat prostředí s dostatkem podnětů k rozvoji a učení. Jeho úkolem je doplňovat rodinnou výchovu a vytvářet podněty pro rozvoj a učení. Mělo by systematicky rozvíjet celkovou osobnost dítěte, podporovat jeho individuální rozvoj, motivovat k dalšímu poznávání a učení a zajišťovat odbornou péči. Navíc učit dítě žít ve společnosti a přibližovat mu hodnoty a normy této společnosti. Závazné cíle jsou formulovány ve školském zákoně č. 561/2004 Sb. a v současném předškolním kurikulu (Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání). (Šmelová, Fasnerová, Petrová, 2013, s. 16-20)

4.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (2004, dále jen RVP PV) vymezuje závazné rámce pro etapu předškolního vzdělávání. Jsou v něm dány požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Pro mateřské školy je závazný a je základem pro tvorbu školního vzdělávacího programu, jenž si každá škola tvoří vlastní. Neomezuje tedy učitele žádnými osnovami, ale předkládá jim východiska, na jejichž základě si vytvoří vlastní plány (třídní vzdělávací programy). Jsou v něm v pěti vzdělávacích oblastech vymezeny dílčí vzdělávací cíle, očekávané výstupy, vzdělávací nabídka i rizika. Týkají se spousty oblastí, my jsme se zaměřili na kulturu, společnost, zvyky, tradice a také technickou výchovu, která je právě s těmito tradicemi a zvyky úzce propojena. Právě proto je RVP PV důležitý i pro tuto bakalářskou práci, zvláště pak pro praktickou část. V ní se zaměřujeme na symboly Vánoc, zvyky a tradice hlavně z hlediska praktického. Díky projektu chceme dětem přiblížit Vánoce jako celek, se všemi historickými pojmy, z hlediska křesťanství i kultury, a dále je vtáhnout do technické výchovy.

Níže uvedeme dílčí cíle a očekávané výstupy (RVP PV, 2004), které pro bakalářskou práci a další vzdělávací počín v mateřských školách považujeme za nejdůležitější, ve spojitosti s daným tématem.

4.1.1 Dítě a jeho tělo

Dílčí vzdělávací cíle:

- *„zdokonalování dovedností v oblasti jemné motoriky (koordinace ruky a oka)“*

Očekávané výstupy:

- *„ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku (zacházet s drobnými pomůckami a nástroji, zacházet s grafickým a výtvarným materiálem, např. s tužkami, nůžkami, papírem, modelovací hmotou aj.)“*

V projektu máme zařazené různé výtvarné aktivity, kdy děti tvoří symboly Vánoc a předměty týkající se Vánoc. Tyto aktivity související s technickou výchovou, děti zachází s různými nástroji, pomůckami, materiály, stříhají, kreslí, skládají, modelují. V této oblasti je hlavním cílem zdokonalování jemné motoriky, zvláště pak koordinace ruky a oka. A právě k rozvoji tohoto cíle díky projektu dochází.

4.1.2 Dítě a jeho psychika

Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Dílčí vzdělávací cíle:

- *„rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení a sebevyjádření)“*

Očekávané výstupy:

- *„vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (konstruktivních, výtvarných)“*

Sebepojetí, city a vůle

Dílčí vzdělávací cíle:

- *„rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, citění a prožívání“*

Očekávané výstupy:

- *„těšit se z hezkých a příjemných zážitků i z kulturních krás“*

Díky výše zmíněným výtvarným/technickým aktivitám dochází také k rozvoji tvořivosti, děti mohou vyjadřovat fantazii, tvořit dle vlastních představ, nemusí se držet

přesně stanovených postupů. V oblasti „Dítě a jeho psychika“ nám jde navíc o rozvoj estetického vnímání, o rozvoj kultivace. K tomuto rozvoji dochází také díky tvoření. Výstup, který jsme výše uvedli, říká, že by se děti měly těšit z hezkých a příjemných zážitků. Vánoce jsou bezesporu jedněmi z nejkrásnějších zážitků z celého roku. V projektu máme praktické aktivity, aby si děti vyzkoušely zvyky, jako je například pouštění lodiček, nebo lití oliva či vosku. Právě toto prožitkové vyučování může napomoci k tomu „těšení se“.

4.1.3 Dítě a společnost

Dílčí vzdělávací cíle:

- *„rozvoj základních kulturně společenských postojů, návyků a dovedností dítěte“*
- *„seznamování se světem lidí, kultury a umění“*
- *„vytváření povědomí o existenci ostatních kultur a národností“*

Očekávané výstupy:

- *„vnímat umělecké a kulturní podněty“*
- *„zachycovat skutečnosti ze svého okolí a vyjadřovat své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik (používat barvy, kreslit, modelovat, konstruovat, tvořit z papíru a jiných materiálů, přírodnin aj.)“*

Bakalářská práce a projekt by měly dopomoci k tomu, aby si děti v mateřských školách budovaly vztah ke kultuře i historii, získávaly kulturně-společenské postoje i návyky. Měly by se seznámit s kulturou a tradicemi týkajícími se Vánoc. Také by měly mít povědomí o tom, že různé kultury a různé národy mohou vánoční svátky slavit jinak. Všechny tyto skutečnosti a zážitky mohou zachycovat pomocí výtvarných činností. Mezi umělecké a kulturní podněty lze také zařadit příběhy, básně, koledy, pranostiky, které jsou zařazeny v projektu.

4.1.4 Dítě a svět

Dílčí vzdělávací cíle:

- *„vytváření elementárního povědomí o širším kulturním prostředí, o jeho rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách“*
- *„poznávání jiných kultur“*

Očekávané výstupy:

- „mít povědomí o širším společenském a kulturním prostředí i jeho dění v rozsahu praktických zkušeností a dostupných praktických ukázek v okolí dítěte“
- „vnímat, že svět lidí je rozmanitý a pozoruhodný, nekonečně pestrý a různorodý (mít elementární povědomí o existenci různých národů a kultur, různých zemích)“

V této oblasti RVP PV se snažíme o to, aby měly děti povědomí o společenském i kulturním prostředí, abychom jim nabídli a zprostředkovali dostupné praktické ukázky. Jak jsme uvedli již dříve, v projektu jsou zařazeny praktické ukázky zvyků a tradic, to znamená ukázky toho, jak se slavily Vánoce dříve a jak se tyto zvyky měnily v průběhu historie až dodnes. Také jsme již zmínili to, že různé kultury a národy jiných zemí se mohou lišit a mohou tyto svátky slavit různými způsoby. Mají jiné symboly Vánoc, jiné pokrmy, dodržují jiné tradice.

4.2 Technická výchova v mateřské škole

Technická výchova je součástí celoživotního vzdělávání. Základním cílem je formovat vztah člověka k technice, to znamená seznamovat ho se základními principy, rozvíjet technické schopnosti. Technická výchova v mateřské škole by měla učit děti využívat přírodní zdroje, materiály, nářadí a nástroje a řešit technické problémy. Technická výchova je úzce spjata s pracovní výchovou. (Bajtoš, Pavelka 1999, s. 13) Děti získávají prvky technické gramotnosti, která je nezbytnou částí všeobecného vzdělání. Díky ní poznají a pochopí účel a význam techniky a technických činností, získají základní technické vědomosti i dovednosti. Technická gramotnost také podporuje rozvoj manuálních dovedností. (Friedmann, 2001, s. 6) Dalším cílem je osvojení si návyků bezpečné práce a schopnost analýzy rizik, která se mohou při práci s nástroji a materiály vyskytnout. Děti by měly být navíc schopny plánovat čas a spotřebu. (Bajtoš, Pavelka 1999, s. 24) Vývoj techniky a společnosti jsou těsně spjata, kdyby neměli lidé v dnešní době základní technické vědomosti a dovednosti, nemohli by plnohodnotně žít. Je tedy nutné, aby měli děti již od mala k technice vztah. Technika jsou totiž prostředky a způsoby, sloužící k usnadnění každodenních činností i lidských schopností. (Friedmann, 2001, s. 17)

V projektu jsme se zaměřili na zvyky a tradice z praktického hlediska. Na základě praktických zkušeností by si měly děti tyto zvyky samy vyzkoušet, a tím si vytvořit i vlastní vztah a názor k těmto zvykům a kultuře vůbec. Dále jsme do projektu zařadili typicky vánoční výrobky- symboly Vánoc. To vše lze zařadit do technické výchovy v mateřské škole. Kropáč (2004, s. 18) definuje obsah technické výuky ve školách jako praktické činnosti motorického charakteru, práce s materiály, pojmenovávání těchto materiálů a jejich vlastností i pojmenovávání nástrojů, které děti při práci používají.

5 Empirická část

Empirická část práce je věnována výzkumné sondě. Jako nástroj byl využit dotazník (příloha č. 2), jehož prostřednictvím jsme se dotazovali, jak jsou děti v mateřských školách v České republice seznamovány se zvyky, tradicemi, jejich historií a původem, zda učitelky (učitelé) mateřských škol dětem přibližují dávné zvyky, zda jim vysvětlují jejich původ, a zda si děti samy mohou v mateřské škole tyto zvyky vyzkoušet prakticky. Dále nás zajímalo, zda se na Vánoce zaměřují z hlediska křesťanství, zda vypráví dětem o narození Ježíše, o životě, zázracích a smrti světců. Dotazník byl distribuován osobně v mateřských školách, na nichž jsem absolvovala praxe během studia a také v elektronické podobě prostřednictvím webové stránky www.vyplnto.cz. Zprostředkován byl pomocí různých skupin pro učitele na sociálních sítích- jedná se tedy o anketní výběr respondentů.

5.1. Charakteristika výzkumného šetření

Dotazník jsme vybrali proto, že je to kvantitativní forma průzkumu, umožňuje rychlé shromáždění dat od vysokého počtu respondentů. (Chráška, s. 164) Položky v dotazníku jsme volili uzavřené (strukturované), dichotomické. (Chráška, s. 166) Respondenti měli vždy vybrat mezi odpověďmi „ano a ne“. Vyhodnocování odpovědí bylo tak poměrně jednoduché a i přes to jsme se dozvěděli, co jsme potřebovali. Respondenti navíc dotazník vyplňovali ochotněji, nezabralo jim to totiž tolik času, jako kdyby vyplňovali odpovědi do otevřených položek. Nevýhodou mohlo být, že chyběla odpověď „občas, jen někdy“. Usoudili jsme však, že se respondenti přikloní k takové odpovědi, která je v jejich praxi častější. I přes to, že bylo na výběr málo odpovědí a byly příliš strukturované, myslíme, že to posloužilo hlavnímu účelu, v diplomové práci bychom se šetření mohli věnovat podrobněji. Návratnost dotazníků předaných osobně byla stoprocentní, u dotazníků, které jsme vyvěsili na internet, byla návratnost 84,7%. Celkem jsme získali odpovědi od 101 respondentů.

5.2. Analýza položek dotazníku

Otázka č. 1: Vyprávíte dětem o historii Vánoc? (Jak to bylo dříve? Jak slavili lidé Vánoce před mnoha lety?)

1. otázka	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ano	93	92,08
ne	8	7,92
	Σ 101	Σ 100

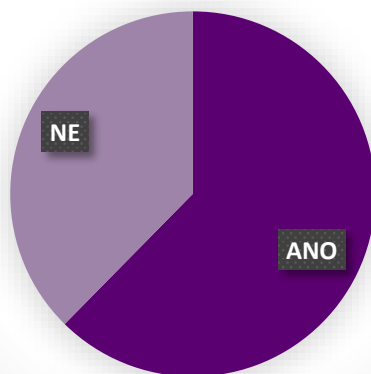

Z tabulky a grafu vyplývá, že téměř všichni učitelé (92%) přibližují Vánoce dětem i co se týče historie.

Otázka č. 2: Zaměřujete se na Vánoce i z hlediska křesťanství?

2. otázka	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ano	63	62,38
ne	38	37,62
	Σ 101	Σ 100

Otázka č. 2

Z grafu vyplývá, že křesťanství je téma, k němuž se více jak polovina učitelů staví kladně a otevřeně, druhá polovina se o něm ve spojitosti s Vánoci nezmiňuje.

Otázka č. 3: Vyprávíte dětem o Ježíšovi, o jeho narození?

3. otázka	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ano	93	92,08
ne	8	7,92
	Σ 101	Σ 100

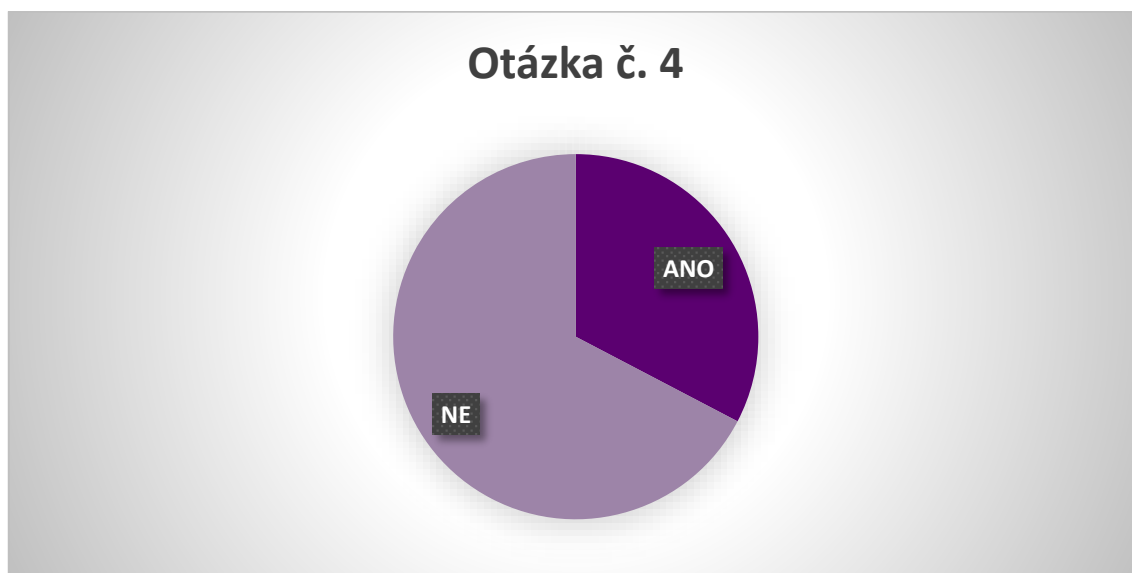
Otázka č. 3

Z tabulky a grafu je zřejmé, že naprostá většina učitelů (92%) vypráví dětem o pravém významu Vánoc- o narození Ježíše Krista.

Otázka č. 4: Zaměřujete se i na světce jako je sv. Ondřej, sv. Barbora a další? Vyprávíte dětem o jejich životě?

4. otázka	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ano	33	32,67
ne	68	67,33
	Σ 101	Σ 100

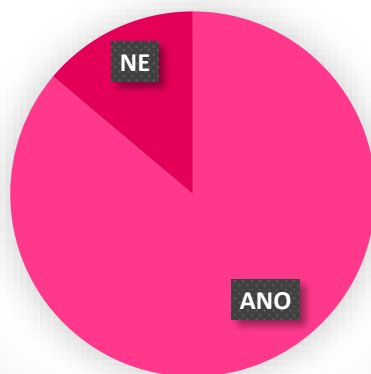

Z tabulky i grafu lze vyčíst, že co se týče světců a mučedníků, jen malá část učitelů (33%) přibližuje dětem jejich život a spojitost se svátky v období adventu.

Otázka č. 5: Přibližujete dětem zvyky v tyto dny? (např. trhání barborek, vymetání domu Luckami apod.)

5. otázka	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ano	87	86,14
ne	14	13,86
	Σ 101	Σ 100

Otázka č. 5

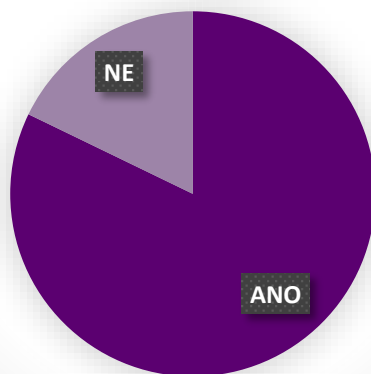

V grafu můžeme vidět, že většina učitelů (87%) vypráví dětem o tom, proč se trhají barborky, není však zřejmé, zda jim říkají i o zvycích na den sv. Ondřeje, nebo sv. Ambrože.

Otázka č. 6: Vyprávíte jim o Vánočních zvycích a tradicích? Odkud které z nich pochází, co jim předcházelo?

6. otázka	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ano	83	82,18
ne	18	17,82
	Σ 101	Σ 100

Otázka č. 6

Z tabulky a grafu lze vypočítat, že zvyky a tradice mají své místo ve výuce v mateřských školách, jen malá část učitelů (18%) je svým žákům nepřibližuje.

Otázka č. 7: Pouštíte s dětmi lodičky z ořechových skořápek?

7. otázka	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ano	72	71,29
ne	29	28,71
	Σ 101	Σ 100

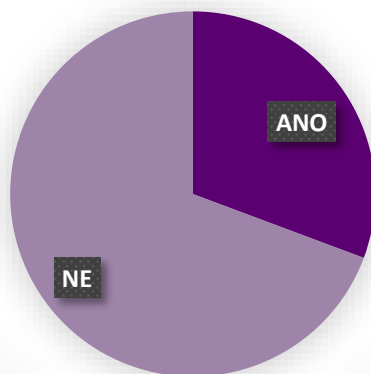

Z tabulky a grafu vyplývá, že 3 ze 4. učitelů s dětmi v mateřské škole pouští skořápkové lodičky.

Otázka č. 8: Lijete s dětmi olovo nebo vosk?

8. otázka	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ano	31	30,69
ne	70	69,31
	Σ 101	Σ 100

Otázka č. 8

Co se týče lití olova nebo vosku, je z grafu zřejmé, že tento zvyk prakticky provádí pouze zhruba čtvrtina učitelů.

Otázka č. 9: Krájíte s dětmi jablka?

9. otázka	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ano	87	86,14
ne	14	13,86
	Σ 101	Σ 100

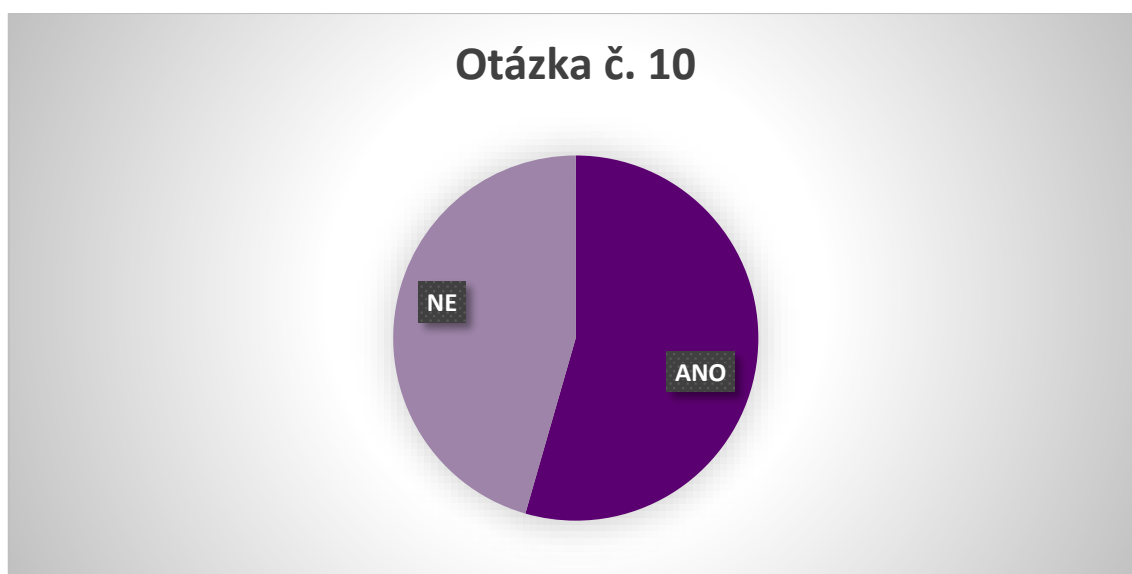
Otázka č. 9

Krájení jablek je podle grafu docela častým zvykem v mateřských školách. Odpověď ano zvolilo 87% respondentů.

Otázka č. 10: Házíte s dětmi střevícem?

10. otázka	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ano	55	54,46
ne	46	45,54
	Σ 101	Σ 100

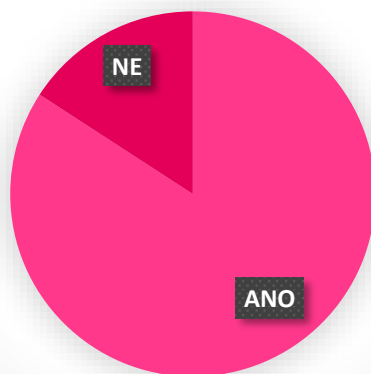

Z tabulky a grafu lze vyčíst, že zvyk házení střevícem je zhruba polovinou učitelů přijímán a zhruba polovina jej do výuky nezačleňuje.

Otázka č. 11: Vysvětlujete jim, co mohou těmito magickými zvyky zjistit?

11. otázka	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ano	85	84,16
ne	16	15,84
	Σ 101	Σ 100

Otázka č. 11

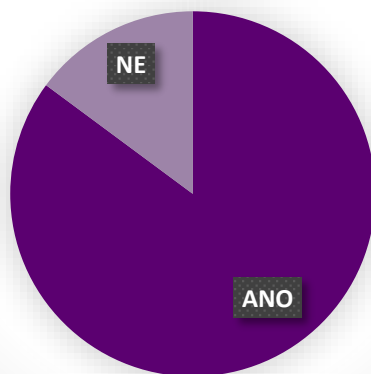

Z tabulky vyplývá, že téměř stejné procento učitelů, které dětem vypráví o vánočních zvycích a tradicích, jim také vykládá pravý význam těchto tradic, aby děti věděly, co mohou různými magickými obřady zjistit.

Otázka č. 12: Máte ve třídě betlém?

12. otázka	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ano	86	85,15
ne	15	14,85
	Σ 101	Σ 100

Otázka č. 12

Z grafu i tabulky je zřejmé, že betlém je stále důležitým symbolem vánoc nejen v domácnostech, ale i v mateřských školách, děti tak mají názornou ukázkou toho, co se vlastně v tomto období oslavuje- narození Ježíše Krista.

Otázka č. 13: Zdobíte třídu adventními věnci?

13. otázka	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ano	95	94,06
ne	6	5,94
	Σ 101	Σ 100

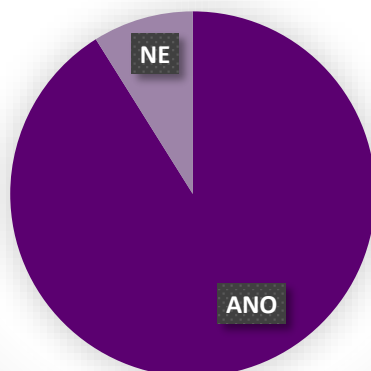

Z grafu vyplývá, že jen malá část učitelů mateřských škol (6%) nevyrábí a nezdobí třídu adventními věnci.

Otázka č. 14: Mají děti ve třídě adventní kalendář?

14. otázka	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ano	92	91,09
ne	9	8,91
	Σ 101	Σ 100

Otázka č. 14

Podle tabulky lze usoudit, že téměř všechny děti v mateřských školách (92% respondentů) spolu se svými učiteli každodenně počítají, kolik dní zbývá do Vánoc.

Otázka č. 15: Preferujete Ježíška přes Santou Clausem? (výzdoba třídy, omalovánky)

15. otázka	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ano	100	99,01
ne	1	0,99
	Σ 101	Σ 100

Otázka č. 15

Z tabulky vyplývá, že pouze jeden respondent upřednostňuje Santu Clause.

5.3 Shrnutí

Cílem bylo zjistit, zda jsou děti v mateřských školách seznamovány se zvyky, tradicemi, jejich historií a původem, zda učitelé přibližují dětem dávné zvyky a vysvětlují jejich původ, zda se na Vánoce zaměřují z hlediska křesťanství, a zda si děti samy mohou tyto zvyky prakticky vyzkoušet.

Z šetření vyplynulo, že většina učitelů přistupuje k Vánocům a adventu i z hlediska historie a křesťanství. Vysvětlují dětem, odkud pochází různé zvyky, tradice a svátky. Vypráví jim o narození Ježíše Krista. Tímto zjištěním jsme byli docela překvapeni, mysleli jsme, že i učitelé mateřských škol se pomalu od tradic a historie odklání. Naopak o ostatních světcích a mučednicích, jako je sv. Kateřina, sv. Ondřej a další, dětem vypráví pouze část učitelů. Co se týče zvyků, vypadá to, že většina dětí má možnost dozvědět se v mateřské škole o původu různých zvyků, o jejich historii a dokonce si jich velkou část může vyzkoušet prakticky. Krájení jablíček a pouštění skořápkových lodiček je běžné ve více jak třech čtvrtinách případů, házení střevícem praktikuje ve svých třídách polovina učitelů, v případě lití olova je to jen jedna čtvrtina. Ve většině škol jsou třídy zdobeny adventními věnci, betlémy, téměř běžné jsou i adventní kalendáře, aby mohly děti počítat a názorně vidět, kolik dní zbývá do Vánoc. Dále z šetření vyplynulo, že učitelé preferují postavu Ježíška před Santou Clausem. Náš názor ale je, že takto odpověděli proto, že se to od nich přirozeně očekávalo, v dnešní době se však stále častěji všude objevuje červený vousatý Santa, na adventních kalendářích, v časopisech, v televizi. Navíc je pro děti mnohem přitažlivější omalovánka Santy, než Jezulátka v jesličkách.

6 Praktická část

Název projektu: Vánoce už klepou na dveře

Popis projektu:

Záměrem projektu je seznámit děti s některými typickými tradicemi a zvyky, které se týkají období Vánoc. Praktické ukázky různých zvyků dětem přiblíží i historii slavení těchto svátků, význam Vánoc, křesťanství apod.

V průběhu týdenního projektu si s dětmi vyprávíme o daném tématu (příběh, vlastní vyprávění, otázky apod.), dozví se o narození Ježíše, původu slavení těchto svátků, naučí se koledu nebo básničku na závěrečnou besídku, vytvoří si výrobek, vyplní pracovní list, zahrají pohybovou i jinou hru (sluchové, literární apod.), vyzkouší si historické zvyky a tradice a při pobytu venku pozorují zvyky a události doprovázející Vánoce. Mohou si také otevřít adventní kalendář pro daný den, aby věděly, kolik dní zbývá do Vánoc nebo symbolicky zapálit svíčku na adventním věnci.

Aktivity nejsou sestaveny chronologicky, ale projekt nabízí různé kategorie, ze kterých si daný den vybereme činnosti.

Tematický celek: Lidové zvyky a tradice v období adventu

Účastníci: děti- předškolní třída, rodiče

Počet účastníků: 1 třída (cca 25 dětí)

Věk dětí: 5-7 let

Prostředí realizace projektu: mateřská škola

Délka projektu: týden

Organizace projektu:

- metody:
 - slovní (monologické, dialogické)
 - názorně demonstrační (pozorování, předvádění, obrázky, knihy)
 - praktické (nácvik praktických činností, pracovní činnosti, pohybové hry)
 - samostatné práce dětí
 - motivační a aktivizační (příběh, básnička, povídání, hra)
 - fixační (opakování- básničky, koledy)
 - diagnostické a klasifikační

- diskusní
- didaktické hry
- formy:
 - hromadná forma výuky (frontální)
 - skupinová forma výuky
 - individuální forma výuky, individualizovaná
 - projekty ve výuce
 - prožitkové učení

(Skalková, 2007, s. 199-206)
- Organizace v průběhu projektového dopoledne:
 - **6:30 – 8:00** příchod dětí do školky, individuální ranní hry- nabídka pracovních listů
 - **8:00 – 8:20** svačina a hygiena
 - **8:20 – 8:55** povídání v kruhu- pozdravení, adventní kalendář, příběhy, hádanky, pranostiky, nácvik básně nebo koledy
 - **8:55 – 9:25** pohybové aktivity a cvičení, společné hry dětí
 - **9:25 – 10:00** řízená činnost: výrobek, zvyky a tradice- praktické ukázky
 - **10: 00 – 11:15** pobyt venku- pozorování

Cíle projektu:

- kognitivní: Rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, citění a prožívání prostřednictvím poznávání zvyků a tradic zimního období a také díky básním a koledám týkajících se Vánoc.
- psychomotorické: Zdokonalování dovedností v oblasti jemné motoriky (kreslení, stříhání, malování, modelování) a hrubé motoriky (pohybové hry) díky výtvarným/technickým činnostem zařazených v tomto projektu.
- afektivní: Rozvoj základních kulturně společenských postojů, návyků a dovedností dítěte, vytváření vztahů ke kultuře, historii, křesťanství, k vánočním zvykům i tradicím. (RVP PV, 2004)

Seznam aktivit:

1. Motivace- příběh
2. Úvod
3. Pranostiky
4. Básničky
 - A. Hvězdička
 - B. Schované cukroví
5. Koledy
 - A. Dědečku, dědečku koleda
 - B. Veselme se, radujme se
 - C. Pojd'te, chlapci, k nám
6. Aktivita- hádky
7. Aktivita- rozvoj sluchové paměti
8. Aktivita- metoda Akrostich
9. Aktivita- konkrétní báseň
10. Pohybové hry
 - A. Hry s padákem
 - a. posílání dárečku
 - b. výměna podle barev
 - c. napodobování zvířátek z Betléma
 - B. Létající komety
 - C. Schovaný zvoneček
 - D. Baňky
11. Výtvarné práce
 - A. Quilling- ryba
 - B. Upečený obrázek- Vánoční přání
 - C. Betlém z krabiček od vajec
 - D. Origami- stromeček
 - E. Ubrus- otisky jablek
 - F. Zdobení stromečku
12. Pracovní listy
 - A. prostorové představy- umístění ozdob na stromečku
 - B. barvy- barvy vánočních symbolů
 - C. grafomotorická cvičení- obtahování kruhových baněk

- D. zraková paměť- postavy v betlémě
- E. malované čtení- příběh o narození Ježíše

13. Pobyt venku

- A. prodej kaprů a stromečků
- B. výzdoba města, ozdobené stromečky, vánoční trhy na náměstí
- C. betlém v kostele
- D. hledání jmelí, lesní školka, krmení kaprů v rybníce
- E. zdobení stromečku pro zvířátka

14. Zvyky a tradice

- A. pečení cukroví
- B. krájení jablíčka
- C. skořápkové lodičky
- D. lití vosku
- E. živý betlém

15. Ukončení projektu – Vánoční besídka- představení (koledy, básničky), výstava prací žáků, dílnička s rodiči- Andílek z těstovin

16. Hodnocení projektu – dotazník pro učitelky v dané třídě, hodnotící tabulka pro děti-smajlíci, autoevaluace

Popis aktivit:

1. Motivace

Dětem přečteme Vánoční příběh (příloha č. 3) od Lindy Jemingsové- Narození Krista (Šottnerová, 2008, s. 46-47), můžeme jim ukazovat obrázky, poté se jich ptáme na otázky, týkající se textu:

- ✓ Víte, kdo to je Ježíš Kristus?
- ✓ Kdo byli rodiče Ježíše?
- ✓ Kam a jak putovali?
- ✓ Kde a proč trávili noc?
- ✓ Kde se Ježíš narodil?
- ✓ Kam ho Marie uložila?

2. Úvod

Toto téma vychází z každoročního koloběhu a v životě dětí je spojeno s intenzivními zážitky a neopakovatelnou atmosférou, nedá se tudíž opomínat ani nahradit. Na základě vlastních prožitků dětí je třeba reflektovat dosavadní znalosti a zkušenosti a vysvětlit, co to vlastně Vánoce jsou, kdy, jak a proč vznikly, na co během nich vzpomínáme, ukázat jim, že jsou Vánoce tradičně spojeny se spoustou pranostik, pověr, básniček, koled, cukrovím, adventními věnci, stromečkem, kaprem a podobně.

Téma Vánoc je také součástí legislativních dokumentů pro předškolní vzdělávání. V Rámcovém vzdělávacím programu jsou definovány cíle a výstupy, které se zaměřují na kulturu, estetické vnímání, rozvoj tvořivosti a jemné motoriky, to vše je s daným projektem úzce spjato. Za zmínku však stojí především oblast Dítě a společnost, v níž jsou tyto dílčí cíle a očekávané výstupy.

Dílčí vzdělávací cíle:

- *„rozvoj základních kulturně společenských postojů, návyků a dovedností dítěte“*
- *„seznamování se světem lidí, kultury a umění“*
- *„vytváření povědomí o existenci ostatních kultur a národností“*

Očekávané výstupy:

- *„vnímat umělecké a kulturní podněty“*
- *„zachycovat skutečnosti ze svého okolí a vyjadřovat své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik (používat barvy, kreslit, modelovat, konstruovat, tvořit z papíru a jiných materiálů, přírodnin aj.)“*
(RVP PV, 2004)

3. Aktivita- Pranostiky

Cíl aktivity: seznámit děti s pojmem pranostika, přečíst jim některé pranostiky, zamyslet se nad tím, co nám chtějí říct, zda platí i v dnešní době

Použité didaktické metody: slovní (monologická i dialogická)

Instrukce:

1. Povídáme si o tom, zda děti ví, co jsou to pranostiky, co se v nich říká, kdy a jak vznikly. Pokud neví, objasníme jim historii i odvození názvu.
2. Pranostiky (prognosis) = povětrnostní pravidla = předpověď. Lidé měli zájem o počasí, ale neměli předpovědi počasí v TV, rádiu, novinách, všímali si počasí, zaznamenávali, dávali do souvislostí. Souvisí s tím obživa zemědělců, mořeplavectví. Někdy však něco, co platilo v jedné klimatické oblasti, používali chybně ve všech a ne vždy to tedy platilo. Navíc se měnil kalendář, data svátků patronů, dnes už jich spousta neplatí. Povídaly o úrodě, nemoci, válce, o zatmění Slunce, štěstí a neštěstí. Dříve byla malá vzdělanost lidí, neznalost přírodních zákonů, takže slepě věřili v pranostiky. Pranostiky se dělí na povětrnostní (o počasí) a hospodářské (vinařské, včelařské). Existují jen k významným dnům (45%), ne ke všem 365 dnům v roce. Dnes se jimi řídí spíše na venkově (například zahrádkáři). (Munzar, 1986)
3. Dětem přečteme některé pranostiky, týkající se Vánoc. Poté se jich ptáme, co si myslí, že znamenají.

- ❖ „*Když Kateřina po ledě chodívá, Eva potom blátem oplývá.*“
- ❖ „*Padá-li na Štědrý den v noci sníh, urodí se hodně vína.*“
- ❖ „*Zelené Vánoce- bílé Velikonoce.*“
- ❖ „*Jsou-li vrby o Vánocích plny rampouchů, bývají o Velikonocích plny kočiček.*“ (Šottnerová, 2008, s. 22)
- ❖ „*Je-li na Štědrý večer nebe hvězdnaté, bude rok úrodný.*“
- ❖ „*Padá-li na Boží hod vánoční sníh, hodně obilí bude na polích.*“ (Munzar, 1986, s. 34)
- ❖ „*Na Štědrý večer hvězdičky - ponesou vajíčka slepičky.*“
- ❖ „*Mnoho sněhu v prosinci - mnoho ovoce a trávy.*“
- ❖ „*Jaké zimy v prosinci, taková tepla v červnu.*“ (Pranostika.cz, online)

Reflexe:

- Zapamatovali jste si něco z těchto pranostik?
- O čem pranostiky vypráví? O přírodě, o počasí?
- Proč myslíte, že lidé pranostiky vymýšleli a proč si je předávali?
- Co dnes používáme místo pranostik? Co nám předvídá počasí?
- Jaké počasí může být? Jak by mělo být o Vánocích?
- Co je to Boží hod vánoční? Co je to Štědrý den? Kdy jsou Vánoce a kdy Velikonoce?

- Co je to úrodný rok? Co můžeme pěstovat?
- Znáte nějakou jinou pranostiku, která se třeba nevztahuje k Vánocům?
- Zkusíme si vymyslet pranostiky i na život a dění v naší škole.

4. Aktivita- Básničky

Cíl aktivity: naučit děti některé Vánoční básničky, které mohou přednést na Vánoční besídce pro rodiče

Použité didaktické metody: slovní (monologická i dialogická), aktivizující

Básničky (příloha č. 4): Hvězdička (Šottnerová, 2008, s. 62) Vánoční stromeček (Šottnerová, 2008, s. 63)

Instrukce: 1. Nejdříve básničku dětem předneseme.

(Můžeme využít plyšovou hračku, která básničku poví dětem)

2. Děti opakují báseň po krátkých verších, poté po slokách.

3. K básničkám lze přiřadit i pohyb.

Reflexe:

- O čem se povídalo v básničce?
- Pamatujete si rýmy, které se v ní vyskytovaly? Popř. víte, co je to rým?
- Znáte nebo vymyslíte nějaké jiné rýmy? Např. na slova stromeček, dárek, hvězda apod.

5. Aktivita- Koledy

Cíl aktivity: seznámit děti s pojmem koleda, vysvětlit, odkud se vzal tento název, naučit se některé koledy- ne moc známé

Použité didaktické metody: slovní (monologická i dialogická), aktivizující

Koledy (příloha č. 5): Jezulátko (Plicka, Volf, 2010, s. 42), Radostně budem zpívati (Rákosníková, 2006, s. 51), Co to znamená (Rákosníková, 2006, s. 45)

Instrukce:

1. Objasníme dětem, proč se koledy nazývají koledy, kdy a jak vznikaly, proč se zpívaly.

- Dříve lidé chodili na koledu během celého Adventu. Znamenalo to, že obcházeli domy, zpívali přitom a to mělo do každého domu donést štěstí. Navíc si vykoledovali i nějaké peníze. Dny, v nichž se chodilo koledovat, se nazývaly kalendy, od toho byl pak odvozen název koleda. Někteří koledníci chodívali krásně zdobení, jezdili na koních, někteří jen chudě oblečeni. Jako doprovod koled zněla harfa, klarinet nebo třeba flétna. Naše české koledy zpívají o narození Ježíše, cestě do Betléma, vinšují štěstí, děkují za dary a jiné. Jejich zpěv se dochoval až do dnešní doby. (Vavřínová, 2000, s. 92-96)

2. Dětem nejdříve koledu zahrajeme a předzpíváme.

3. Poté zarecitujeme část textu, děti zopakují, takto pokračujeme po krátkých verších až do konce.

4. Znovu písničku zahrajeme a děti zpívají s námi.

5. Rozdáme dětem Orffovy nástroje, děti koledu samy doprovází.

6. Dětem můžeme předložit barevné noty/barevné puntíky a děti hrají koledu na barevných klapkách klavíru/keyboardu, barevných zvonečcích, xylofonu apod.

Reflexe:

- Co to znamená koledování? Co se při něm dělo?
- Proč chodili lidé koledovat?
- Chodí se na koledu i dnes? Znáte tři koledníky, kteří chodí po Vánocích i v našem městě?
- Znály jste některou z těchto koled?
- Zpíváte koledy doma u stromečku?
- Líbily se vám? Zaspíváte je doma rodičům?

6. Aktivita- Hádanky

Cíl aktivity: rozvoj myšlení a fantazie, rozvoj pozornosti

Použité didaktické metody: slovní (monologická i dialogická), aktivizující

Hádanky:

„Je to děti velký přítel,

Chodí však jen, když je zima.

Na zádech má těžký pytel,

V kterém spoustu radosti má.“

(Mikuláš) (Tischerová, 1995, s. 91)

„Je zcela němá. Jazyk nemá.

Nevýská si ejchuchu.

Je mrštná, kluzká.

V síti se mrská.

Není ráda na suchu.“

(Ryba) (Maminky maminkám, online, 2010)

Instrukce:

- 1 Dětem čteme hádanky a děti zkouší odpovídat.
- 2 Aby se nepřekřikovaly, můžeme mít plastovou baňku, kterou hodíme dítěti, jež se hlásí. Mluvit tak může jen ten, kdo drží baňku v ruce.
- 3 Použijeme je jako motivaci k dalším činnostem- například před pečením cukroví použijeme hádanku o cukroví, před quillingem hádanku o kaprovi.

Reflexe:

- Jaké věci jsme v hádankách objevily? Jak souvisí s Vánoci?
- Vymyslíte nějakou vlastní hádanku?
- Máte rádi hádanky?
- K čemu jsou hádanky dobré?

7. Aktivita- Hra- rozvoj sluchové paměti

Cíl aktivity: naučit děti koncentraci, aby se uměly soustředit na to, co říkají ostatní kamarádi, zapamatovat si co nejvíce slov a umět je zopakovat

Použité didaktické metody: slovní (monologická i dialogická), aktivizující

Instrukce:

1. Dětem řekneme den předem, aby se zeptaly rodičů i babiček, jaké druhy cukroví se pečou u nich doma na Vánoce. Aby si to děti lépe zapamatovaly, dáme jim nakopírované listy, na kterých budou některé druhy/tvary cukroví. Děti vybarví a dozdobí ty druhy, které dělávají doma s maminkou, nebo které dělají babičky, na prázdné místo mohou dokreslit i další druhy. (příloha č. 6)
2. Děti si sednou do kroužku, paní učitelka řekne jako první větu: „Na Vánoce pečeme vanilkové rohlíčky.“ Dítě vedle ní po pravé straně větu zopakuje a přidá další druh cukroví, např. „Na Vánoce pečeme vanilkové rohlíčky a linecká kolečka.“, takto pokračujeme, dokud se neprostřídají všechny děti.
3. Abychom zajistily lepší pozornost dětí, i těch, které nejsou zrovna na řadě, můžou větu opakovat vždy všechny děti naráz, jen poslední cukroví přidá vždy ten, kdo je na řadě. (Pospíšilová, 2007, s. 50)

Reflexe:

- Které cukroví máte nejraději?
- Pomáháte doma s pečením cukroví?
- Myslíte si, že je správné doma mamince pomáhat? S čím a proč?
- Z čeho se cukroví vyrábí? Co dáváme do těsta?
- Proč se mu vlastně říká cukroví?

8. Aktivita- Metoda akrostich

Cíl aktivity: cvičit u dětí pozornost, myšlení i prvopočáteční čtení

Použité didaktické metody: slovní (monologická i dialogická), názorně demonstrační, aktivizující, samostatná práce, praktická

Pomůcky: kartičky s písmeny

Instrukce:

1. Na kartičky napíšeme písmenka různých slov, např. STROMEČEK, VÁNOCE, KOMETA apod.
2. Dětem postupně v kroužku ukazujeme písmenka, děti je poznávají.
3. Poté je vyzveme, aby na každé písmenko vymyslely slovo, které je spojené s Vánoce. (Malý, 2012, s. 6)
4. Dětem radíme, jaké slovo máme na mysli, popřípadě ukážeme obrázek s daným slovem.
5. Další alternativou je přiřazování obrázku k písmenu. (příloha č. 7)

příklad: Salát (bramborový)
 Trouba (na pečení cukroví)
 Ryba
 Ozdoby (na stromeček)
 Marie (matka Ježíška)
 Evropské Vánoce
 Čert
 Elektrická světýlka (na stromeček)
 Kometa

Reflexe:

- Během hry děti navádíme ke slovům, pokud samy nemohou na žádné přijít, popisujeme ho, přibližujeme a podobně. Zjišťujeme tak, zda děti tyto symboly Vánoc a předměty znají, zda je mají doma, používají je atd.

9. Aktivita- Konkrétní báseň

Cíl aktivity: rozvoj fantazie, jemné motoriky, správný úchop psacích potřeb

Použité didaktické metody: slovní (monologická i dialogická), názorně demonstrační, praktická, samostatná práce dětí

Instrukce:

2. Jelikož děti ještě neumějí psát, je tato báseň jediná, kterou zvládnou samy vytvořit a sepsat. Každé dítě si na papír, na němž bude napsán nadpis CUKROVÍ, zkusí vytvořit vlastní konkrétní báseň složenou z obrázků a znaků. (příloha č. 8)

3. Na každém řádku- tedy ve verši- bude jeden druh cukroví tak, jak si jej představují.
4. Po sepsání básně děti ostatním ukážou, jak jejich báseň vypadá a vysvětlí, co který znak znázorňuje. Mohou porovnávat, kdo použil stejné znaky, kdo si jak který druh představuje a podobně. (Malý, 2012, s. 15)

Reflexe:

- Které druhy cukroví jste v básni použily?
- Jaký znak jste pro které použily?
- Který kamarád má v básni stejný znak jako vy?
- Najdete kamaráda, který má stejné cukroví, ale jináčí znak?
- Chtěly byste se stát spisovatelem?
- Máte rádi básničky?
- Jak se tato básnička liší od těch, které máme v knížkách?
- Vyměňte si list s kamarádem a zkuste přečíst jeho básničku. Trefily jste se?

10. Aktivita- Pohybové hry

Cíl aktivity: rozvoj hrubé motoriky a pohybových dovedností

Použité didaktické metody: slovní (monologická), názorně demonstrační, praktická, samostatná práce, aktivizující

Pomůcky: A: padák, papírový balíček se stuhou, B: pěnové míčky nebo koule z novinového papíru, šátky nebo ústřížky látek, stužky a provázky, C: zvoneček, D: nafukovací gymnastické balony

Instrukce:

- A. Hry s padákem
 - a. posílání dárečku
 1. V herně rozložíme padák, děti se rozmístí po jeho obvodu, chytí jej oběma rukama.
 2. Na padák umístíme zabalenou krabičku s mašlí.
 3. Řekneme, komu mají děti balíček doručit (jméno jednoho kamaráda nebo barva políčka na padáku a jména dětí, kteří u něj stojí).

4. Děti můžeme navádět, říkáme jim, kdo má dát padák dolů, kdo ho má zvednout, tak, aby balíček po padáku hezky klouzal a dostal se na určené místo. (Hurdová, 2009, s. 27 a 38)
- b. výměna podle barev
1. Nejdříve si k barvám na padáku přiřadíme symboly Vánoc, děti se ptáme, co může mít žlutou barvu, červenou a ostatní- např. žlutá kometa, červená baňka.
 2. Padákem natřásáme nahoru a dolů za doprovodu věty: „Teď se vymění ti, kteří stojí u komety.“
 3. Děti, které drží políčko s určenou barvou, pomalu podběhnou pod padákem a vymění si místo s dětmi na protější straně. (Hurdová, 2009, s. 18-19)
- c. napodobování zvířátek z Betléma
1. Padák necháme ležet na zemi. Děti klečí po jeho obvodu.
 2. Vždy určíme barvu (název barvy nebo Vánoční symbol z předchozí hry) a pokyn, co mají děti sedící u této barvy udělat (napodobit oslíka, ovečku a jiná zvířátka, popřípadě andílka, Jezulátko).
 3. Děti si stoupnou na barevné políčko před nimi a tento pokyn provedou.

B. Létající komety

1. Míček zabalíme do šátku nebo kusu látky a zavážeme stuhou. Každé dítě dostane jednu „kometu“. (Hurdová, 2009, s. 93)
2. Dětem budeme postupně říkat pokyny a také jim předvádět cviky, které mají s míčky udělat.
3. Jedná se o obměnu hry tzv. školička s míčem.
 - ✓ míček si předáváme před a za hlavou, před a za zády, pod nohama „osmičkou“, prohazujeme pod nohou a druhou rukou chytáme, míček vyhodíme- uděláme dřep a zase chytíme, vyhodíme míč za zády- otočíme se o 180° a poté zase chytíme apod. (Tůma, 2004, s. 13-14)

C. Schovaný zvoneček

1. Děti si sednou do řady těsně vedle sebe, z nohou pokrčených v kolenu vytvoří „tunel“.
2. Jedno dítě bude hledač, netvoří s dětmi tunel, ale chodí za jejich zády a poslouchá, kde zvoní zvoneček.

3. Děti mají zvoneček, který si předávají v řadě tam i zpět pod nohama. Občas může zvoneček zazvonit, občas se snaží potichu předávat si jej.
4. Hledač hádá, kdo by mohl zvoneček mít právě v ruce, pokud má tušení, dotkne se daného dítěte za obě ramena, to zvedne obě ruce vzhůru. Pokud uhádl a dítě má zvoneček v ruce, vymění se spolu, pokud neuhádl, zkouší hádat znovu. (Mazal, 2007, s. 276)

D. Baňky

1. Děti sedí na gymballech, jakoby seděly na baňce.
2. Sed mírně rozkročný na míči, chodidla na zemi. Děti se na míči pohupují, přednožují střídavě levou a pravou nohu, vysouvají pánev vlevo a vpravo, vzpaží a střídavě vytahují obě ruce.
3. Sed snožmo, chodidla na zemi, připažit, dlaně na míči. Drobnými krůčky se po míči sunou vpřed až na bedra, poté zpátky.
4. Sed snožmo, chodidla na zemi. Děti dělají úkroky stranou kolem míče a tím se otáčí na míči o 360°. Poté dělají úkroky i na druhou stranu.
5. Leh na zádech, připažit. Dítě drží míč mezi kotníky s pokrčenýma nohama. Míč zvedá nahoru a vrací zpět na zem. Přednožit pokrčmo, chodidla na míči. Chodidly míč oddalovat dokud se nohy nenatáhnou a zase přibližovat.
6. Dřep rozkročný, hrudník na míči. Odražením nohou se děti převalí na míči vpřed, rukama se odrazí zase vzad. (Volfová, 2009, s. 104-108)

E. Vánoce

1. Jedno dítě- vyvolávač- stojí na konci místnosti, čelem ke zdi, ostatní hráči jsou na koncové čáře na druhé straně místnosti.
2. Vyvolávač nahlas hláskuje slovo V-Á-N-O-C-E. Ostatní děti se pohybují vpřed. (obměna hry Cukr, káva, limonáda)
3. Poté, co slovo dohláskuje, otočí se. Děti by se v tu chvíli měly zastavit, pokud nachytá některé dítě, které se pohybuje, pošle jej zpět za koncovou čáru.
4. Vyvolávač se opět otočí a hláskuje slovo znovu.
5. Pokud některé dítě stihne dojít k vyvolávači dříve, než slovo dohláskuje, vymění si s ním místo a v dalším kole hry je vyvolávačem on. (Mazal, 2007, s. 200)

F. Zvoník

1. Zvolíme jedno dítě, které bude mít v ruce zvoneček a bude představovat zvoníka.
2. Na kartičce mu ukážeme číslo, které znázorňuje počet dětí ve skupině.
3. Zvoník chodí po hrací ploše, kde sedí volně rozmístěné děti, to dítě, kterému za zády zazvoní zvonečkem, si stoupne, zařadí se za něj a pokračují.
4. Pokud má zvoník ve skupině tolik dětí, kolik bylo napsáno na kartičce, zvedne zvoneček nad hlavu a silně zazvoní. Paní učitelka zkontroluje, zda počet souhlasí.
5. Poté se zvoníkem stane dítě, které bylo v řadě hned za ním, učitelka mu ukáže další kartičku s číslem, ostatní děti si zatím sednou na koberec a hra pokračuje.

(Borová, 1998, s. 48)

11. Aktivita- Výtvarné práce

Cíl aktivity: rozvoj jemné motoriky, koordinace ruky a oka

Použité didaktické metody: slovní (monologická), názorně demonstrační, praktická, samostatná práce

Pomůcky a materiál: A: barevné proužky papírů (speciální z obchodu, předem nastříhané nebo nařezané, ze skartovačky), špejle s 5mm zářezem na jedné straně, obrázek s předkresleným motivem, tvrdé výkresy (bílé nebo barevné), nůžky (obyčejné nebo ozdobné), lepidlo (nejlépe tuhé), B: výkresy, voskovky, skelný nebo smirkový papír, plech na pečení, trouba, C: nové krabičky od vajec (ne použít!), temperové barvy, štětce, glitrová lepidla, gelová pera, provázek, přírodní korálky, zlato a rouno na vlasy, silonka a vata na hlavičku, bílý papír, fixy, nůžky, D: zelené papíry- čtvercového formátu, nůžky, lepidlo, špejle, barevné papíry, děrovačka (obyčejná i ozdobná- hvězdičky, vločky) E: plátno, jablka, nůž, barvy na textil, štětce, kelímky s vodou

Instrukce:

A. Quilling- kapr (příloha č. 9)

1. Dětem rozdáme příslušný počet barevných proužků.
2. Každý proužek zastrčí do zářezu špejle a motají do konce, poté opatrně vyvléknou.
3. Až namotají všechny potřebné spirálky, utáhnou je nebo roztáhnou dle potřeby do požadované velikosti a konec přilepí. Pokud jeden konec stlačíme mezi prsty, vznikne nám tvar kapky, ten je k tvorbě tohoto kapra ideální.

4. Ozdobnými nůžkami vystříháme podklad z výkresu. Děti sestaví motiv dle předlohy a lepí na výkres. Nejlepší je, když si část výkresu, kam chtějí spirálu lepít, natrou lepidlem a spirálu pak na toto místo přiloží a prstem přitlačí.
5. Nakonec lze kaprovi dolepit nebo namalovat oko. (inspirace knihou Schmitt, 2010)

B. Upečený obrázek (příloha č. 10)

1. Na smirkový nebo skelný papír si děti položí výkres, na něj namalují voskovkami Vánoční pohlednici/přání dle své vlastní fantazie.
2. Namalované obrázky položíme na pečící plechy a vložíme na chvíli do vyhřáté trouby, aby se vosk rozpustil.
3. Z druhé strany mohou šikovně děti dopsat přání, jako například Veselé Vánoce přeje a své jméno. (Bohatá, 2005, s. 3)

C. Betlém z krabiček od vajec (příloha č. 11)

1. Jednotlivé díly z krabiček a plat na vejce dětem nastříháme předem. Přichystáme tělíčka, límečky, pláště, aby děti mohly kombinovat to, co potřebují na danou figurku. Křídla andílka a jiné části figurek si pak mohou nakreslit nebo obkreslit dle šablony už samy na poklopy krabic nebo barevné papíry.
2. Tělíčka (šaty) namalují temperovými barvami a dozdobí gelovými pery nebo glitrovými lepidly. Části do sebe zasunou a přilepí.
3. Tělíčkem provlékneme šňůrku, na jejíchž obou koncích budou navázané dřevěné korálky jako ruce.
4. Na špičku tělíčka upevníme a dolepíme hlavičku ze silonky, ta vytvořena tak, že na čtvereček ze silonky položíme kuličku vaty a provázkem nebo gumičkou ze silonky utáhneme do požadovaného váčku.
5. Necháme děti, aby si podle různých obrázků i své fantazie postavičky dozdobily, mohou přilepit korálky, vatu a jiné materiály. Na hlavičku nalepíme vlasy ze zlaté nitě nebo rouna. Tři králové mají na hlavě navíc zlatou korunu, pastýř čepici, anděl má zlatá křídla. (Wurst, 2004, s. 14 a 30)

D. Origami- stromeček (příloha č. 12)

1. Ze šesti čtverců zeleného papíru (o rozměrech zhruba 10 x 10 cm) si děti poskládají základní stavební prvky stromečku dle instrukcí a názorné ukázky učitelky, šikovnější děti mohou zkusit skládat samy podle obrázku.

2. Tyto části poté zastrkají do sebe a to dvojitými špičkami do zasunovacích otvorů, slepí špejlí namočenou do lepidla.
3. Děrovačkou si udělají barevná kolečka, která na stromeček poté nalepí jako baňky, z bílého papíru mohou ozdobnou děrovačkou vytvořit vločky, ze žlutého papíru hvězdičky, jak stromeček dozdobí, záleží na jejich fantazii. (Täubner, 2009, s. 48)

E. Ubrus- otisky jablek (příloha č. 13)

1. Jablka rozkrojíme na poloviny (možno napříč i podélně). Na zem rozprostřeme velké bílé plátno.
2. Děti rozkrojenou plochu jablka natírají barvami na textil a otiskují na plátno. Některé barvy je nutno zažehlit po rubové straně.
3. Dále lze na ubrus otiskovat i jehličí, nebo si jej nakreslit štětci a párátky, aby umocnily vánoční tematiku.
4. Společně si vytvoří ubrus, jímž ozdobí stůl na besídku.

F. Zdobení stromečku

1. Děti si mohou společně s učitelkou ozdobit stromeček baňkami, vlastními ozdobami (například z papíru, slaneého těsta), sušeným ovocem, perníčky, oříšky, řetězy z popcornu a podobně.
2. Pod něj postaví betlém z krabiček od vajec.

12. Aktivita- Pracovní listy

Cíl aktivity: rozvoj matematických představ, osvojení dovedností předcházejících psaní

Použité didaktické metody: slovní (monologická), názorně demonstrační, praktická, samostatná práce dětí

Pomůcky: kopie pracovních listů, psací potřeby

Instrukce: Každé dítě dostane pracovní list (viz příloha) s úkolem a psací potřeby. Dbáme i na správný úchop pomůcek.

A. prostorové představy- umístění ozdob na stromečku (příloha č. 14)

1. Děti mají na listě papíru nakreslený stromeček, na němž jsou umístěné ozdoby (2 baňky, hvězdička, svíčka, dáreček). Učitelka dětem říká, jak mají kterou ozdobu vymalovat- například: hvězdičku vpravo od baňky vybarvi oranžovou, baňku úplně dole vybarvi modrou.

2. Poté může říct, aby děti vedle modré baňky nakreslily červenou svíčku, vlevo od oranžové hvězdičky zelený dáreček a jiné. (Nováková, a, s. 2)
- B. barvy- označ, které předměty mají kterou barvu (příloha č. 15)
1. Na papíře dětem předložíme několik symbolů Vánoc- stromeček, zlaté prasátko, kometa, mašle, kapr, jmelí, hvězda, zvoneček.
 2. Dětem řekneme, aby si vzaly červenou pastelku a všechny červené předměty ohraničily červeným rámečkem ve tvaru čtverce, poté všechny zelené označí zeleným rámečkem ve tvaru kolečka, žluté a zlaté označí žlutou pastelkou rámečkem ve tvaru trojúhelníku. (Nováková, a, s. 15)
- C. grafomotorická cvičení- obtahování kruhových baněk (příloha č. 16)
1. Podle šipky děti obtahují baňky, visící na jehličnaté větvi, nejdříve několikrát po přerušované čáře, poté zkusí další nakreslit již bez pomoci. (Nováková, b, s. 14)
- D. zraková paměť- postavičky v betlémě (příloha č. 17)
1. Na několik vteřin ukážeme dětem obrázek s Josefem, Marií, Ježíškem, andělem, pastýřem a ovci. (Lze použít jakékoliv postavy, které k betlému patří.)
 2. Poté obrázek schováme a ptáme se dětí, které postavy byly na obrázku.
 3. Jako další jim ukážeme znovu původní obrázek a poté stejný obrázek, na němž však některé postavy chybí. Ptáme se, které postavy zmizely.
 4. Dále můžeme dětem ukázat obrázek, na němž některé postavy chybí a zbylé si navíc vyměnily místo. Tato varianta je pro děti nejtěžší. (Zlobidlo, online, 2009)
- E. malované čtení (příloha č. 18)
1. Každé dítě dostane do rukou příběh o narození Ježíše (Černík, 2005, s. 22-23), některá slova jsou nahrazena obrázkem.
 2. Učitelka čte příběh a děti sledují list papíru, když učitelka přestane číst, vybere jedno z dětí, které pojmenuje obrázek na vynechaném místě.
 3. V jiném příběhu lze vynechat slova tak, aby na jejich místě zůstalo volné políčko. Děti sledují příběh, když učitelka přestane číst, zeptá se dětí, jaké slovo patří na dané místo, děti pak slovo nakreslí. (Pospíšilová, 2007, s. 115)

13. Pobyt venku

Cíl aktivity: seznamování s prostředím, ve kterém děti žijí, vytváření pozitivního vztahu k němu prostřednictvím praktických zkušeností a vycházek

Použité didaktické metody: slovní (monologická i dialogická), názorně demonstrační, praktická

Aktivity: Při procházce venku si s dětmi povídáme a ptáme se jich, jak se město před Vánoci změnilo, čeho si všimly, jak dlouho to takto je, kdy se to zase promění zpět. Ptáme se, co dělají lidé v tomto období, jak se chovají lidé, které potkáváme. Jaké máme počasí, jestli je takové, jakoby mělo o Vánocích být. Ptáme se jich, kde se prodávají kapři, jdeme se na ta místa podívat, vysvětlujeme, proč jsou v kostelech umístěné betlémy. V lese pak můžeme sledovat, jak rostou stromečky, kde roste jmelí a také nazdobit stromeček pro zvířátka mrkví, jablky a jinými potravinami, aby měla i zvířátka hezké Vánoce.

- a. sledování prodeje kaprů a stromečků
- b. výzdoba města, ozdobené stromečky, vánoční trhy na náměstí
- c. betlém v kostele
- d. hledání jmelí, lesní školka, krmení kaprů v rybníce
- e. zdobení stromečku pro zvířátka

Reflexe:

- Kde se prodávají kapři a vánoční stromečky? Můžeme se tam zajít podívat?
- Odkud se kapři loví, kde žijí?
- Co je to lesní školka? Vypadá jako ta naše?
- Jak se jmenuje kostel v našem městě?
- Jaké postavy patří do betléma?
- Co můžeme zvířátkům pověsit na stromeček, co jí?

14. Zvyky a tradice

Cíl aktivity: pochopení důležitosti vánočních tradic a zvyků, praktická ukázka

Použité didaktické metody: slovní (monologická i dialogická), názorně demonstrační, praktická, samostatná práce dětí, inscenační

Instrukce: Před danou aktivitou i během ní dětem vyprávíme, kde se tyto zvyky vzaly, proč je lidé dodržovali, co symbolizují. Snažíme se v nich budovat vztah k tradici i historii. Motivovat je k tomu, aby samy tyto zvyky chtěly dodržovat, aby je ukázaly doma rodičům.

Pomůcky a materiál:

Aktivita:

A. pečení cukroví

1. Těsto můžeme připravit předem, nebo s dětmi.
2. Názorně ukážeme, jak se které cukroví vyrábí- rozválení válečkem, vykrajování, tvarování.
3. Připravíme plechy s pečícím papírem a hotové cukroví děti na ně umístíme, poté upečeme.
4. Další dny můžeme dozdobit- potřít marmeládou, čokoládou, zdobení perníčků, obalování v cukru.

B. krájení jablíčka

1. Děti si vyberou z košíku každý jedno jablíčko.
2. Postupně chodí k paní učitelce, která jim ho rozkrajuje. Pokud jsou děti šikovnější a mají již dřívější zkušenosti s krájením, necháme je si jablíčko rozkrojit samotné u stolečku na podložce.
3. Děti sledují, zda mají uvnitř jablíčka hvězdičku. (Frolec, 1988, s. 82)

C. skořápkové lodičky

1. Každému dítěti dáme polovinu skořápky a dortovou svíčku.
2. Samy rozehrějeme jinou svíci a vosk kápneme do skořápek, děti si do nich umístí svíčku.
3. Do mísy s vodou si děti postupně umisťují své lodičky, učitelka opatrně zapaluje a děti sledují, jak pluje jejich lodička. (Vavřínová, 2000, s. 228-230)

D. lití vosku (místo olova)

1. Připravíme si mísu s vodou, děti se rozestoupí kolem ní.
2. Na lžici dáme kousek svíčky, můžeme přidat barevnou voskovku a nad jinou svíčkou vosk tavíme.

3. Až je dostatečně tekutý, nalijeme obsah lžíce do studené vody a čekáme, jaký útvar vznikne. Po ztuhnutí tvar vyndáme a prohlédneme si jej. (Vavřínová, 2000, s. 231)

E. živý betlém

1. Děti se mohou pokusit vytvořit si kostýmy- šátky, látky, provazy apod. a vytvořit tak postavičky z betléma.
2. Zkusíme si zahrát příběh, který jsme si četli na začátku týdne.

Reflexe:

- Co jsme dávali do těsta?
- Jaké pomůcky jsou na pečení potřeba?
- Jaké cukroví máte nejraději?
- Co znamená hvězdička v jablíčku?
- Jak se říká jádérkům uprostřed jablka?
- Pluli jste už někdy na lodi?
- Kde všude mohou lodě plout?
- Jaký tvar vám vznikl z vosku? Co by mohl představovat?
- Jak to vypadalo v Betlémě, když se narodil Ježíšek?
- Co dělali tři králové a ostatní, kteří jej přišli navštívit?

15. Ukončení projektu

Na závěr projektu uspořádáme „Vánoční besídku“ pro rodiče, prarodiče a přátele školy. Na ní děti zarecitují básně, které se naučily, zazpívají a zahrají koledy, ostatní hosté se mohou přidat. Ve třídě můžeme uspořádat taktéž prodejní výstavku prací dětí. Na stolečcích ozdobených jablíčkovými ubrusy děti přichystáme tácy s cukrovím, které během týdne upečeme a várnici s dětským ovocným punčem. Prostor poskytneme i dílničkám, při nichž si děti spolu s rodiči, prarodiči nebo sourozenci vyrobí andílka z těstovin, kterého si mohou po skončení besídky odnést domů na památku.

Andílek z těstovin (příloha č. 19)

- Pomůcky a materiál: těstoviny různých tvarů (vřetena, kolínka, hvězdičky, farfalle, mušle, gnocchi), bílá a zlatá barva, štětec, lepidlo, tavná pistole, barvy a laky ve spreji, šňůrka

- Postup:
 1. Podle obrázku nebo dle vlastní představivosti lze lepit k sobě různé druhy těstovin a zhotovovat tak ozdoby na stromeček, figurky do betléma apod. Obzvláště andílek, vypadá z určitých druhů těstovin krásně.
 2. Těstoviny lepíme nejlépe tavnou pistolí, barvíme štětcem nebo barvou ve spreji.
 3. Když k andílkovi připevníme šňůrku, lze jej zavěsit na stromeček apod. (Bardehle, 2001, s. 28)

Program besídky: viz příloha č. 20

17.Hodnocení projektu:

Učitelkám rozdat krátké dotazníky (příloha č. 21), v nichž budou hodnotit na základě pozorování a svých zkušeností, jak autorka dosahovala cílů, jestli použila vhodné metody a organizaci a podobně.

Děti dostanou smajlíky (příloha č. 23), které budou po každém dni projektu nalepovat do tabulky podle toho, zda se jim činnosti líbily, či nikoliv.

Hodnocení

Na základě vyhodnocení dotazníků od obou vedoucích učitelek (příloha č. 22), jež byly při realizaci projektu ve třídě přítomny, lze vyvodit, jak hodnotí splnění cílů, náplň činností, přiměřenost činností, zvolené metody a jiná kritéria autorčiny práce učitelky, které působí již delší dobu v praxi.

Pro děti jsme připravili tabulku, na níž měl každý svou značku a vedle políčka. Po skončení projektového dne jim byly k dispozici dva typy smajlíků- oranžový smějící se a modrý mračící se. Děti měly za úkol zhodnotit, jak se jim den a aktivity líbily a dle toho do svého políčka přilepit jednoho z nabízených smajlíků – (viz fotografie v příloze č. 23). Většina dětí hodnotila dny kladně, dále říkaly, co a proč se jim líbilo. Pokud nalepilo dítě mračícího smajlíka, ptali jsme se, proč tak učinilo, děti ale většinou nevěděly. Celkově byly přítomností autorky nadšené, činnosti uvítaly, motivací pro ně byla samotná přítomnost neznámé mladé učitelky.

Dále jsme mohli zhodnotit plnění cílů na základě vlastní reflexe a autoevaluace (příloha č. 24). Během činností jsme sbírali zkušenosti, sledovali práci dětí, schopnosti, rozvoj a jiné. Na konci dne jsme mohli vždy zhodnotit, zda se činnosti povedlo provést tak, jak jsme si na začátku naplánovali, zda děti danou schopnost, kterou jsme chtěli rozvíjet, již měly, nebo zda jsme jim v jejich rozvoji pomohli. Děti byly velice šikovné, většinu úkolů zvládaly samostatně nebo jen s malou pomocí, spoustu věcí již znaly nebo si je po vysvětlení ihned zapamatovaly. Vždy chápaly, co po nich autorka chce, a snažily se úkoly splnit.

Závěr

Bakalářská práce je zaměřena na zvyky a tradice, jejich definice i příčiny vzniku. Skládá se ze tří částí, části teoretické, empirické a praktické. Teoretická část se zabývá teoretickými východisky zvyků a tradic v období adventu, symboly a historií. Empirická část je věnována pedagogickému průzkumu, který byl realizován prostřednictvím dotazníkového šetření. Účastníky průzkumu byli učitelé mateřských škol. Cílem bylo zjistit podrobnosti výuky o zvycích a tradicích. Průzkumu se účastnilo 101 respondentů. Výsledky poukázaly na to, že většina učitelů vypráví dětem o historii Vánoc, přibližuje jim zvyky a tradice, které se k tomuto období váží. Děti si samy tyto zvyky mohou vyzkoušet-například krájení jablka, pouštění skořápkových lodiček. Na křesťanskou stránku Vánoc a světce, jejichž svátky se v období adventu slaví, se však zaměřuje pouze část učitelů.

Praktická část se sestává z projektu, který může dopomoci k tomu, aby se u dětí vybuodoval vztah ke kulturnímu dědictví a historii naší země. Obsahuje návody k různým pohybovým i smyslovým hrám a další náměty pro činnosti v mateřských školách. Práce je obsáhlá z důvodu toho, že autorka přikládá k tomuto projektu spoustu příloh, jako jsou nafocené postupy výtvarných činností, vlastnoručně nakreslené pracovní listy, dále pak příběhy, pranostiky, vybrané verše a notové záznamy ke koledám. Projekt byl navíc realizován v mateřské škole (fotografie z projektu viz příloha č. 26). Díky tomu si autorka mohla vyzkoušet v praxi to, co si v projektu naplánovala a připravila.

Přínosem této práce bylo nejen autorčino nabití nových vědomostí při vyhledávání v knihách a psaní teoretické části, ale díky projektu lze tyto vědomosti a zkušenosti předat i dětem v mateřských školách. Děti předškolního věku jsou totiž důležitou skupinou, již lze rozvíjet ve všech oblastech a u které je třeba vytvářet vztah ke kultuře a historii. Autorka může tento projekt ve své budoucí praxi znovu použít, je to vlastně připravený a propracovaný třídní vzdělávací plán, jímž se řídí učitelky v mateřských školách během své práce. Praktickou část je možno veřejně publikovat na webových stránkách s týdenními plány a náměty pro ostatní učitele, pro příklad je to Metodický portál RVP- clanky.rvp.cz, stránka Pedagogické věno, sponzorována mimo jiné i Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, nebo www.vytvarna-vychova.cz. Na všechny tyto stránky vkládají učitelé své týdenní plány, aby inspirovali nebo pomohli při práci ostatním kolegům. Celá bakalářská práce by mohla být navíc publikována jako kniha/sborník, jež shrnuje dohromady nejdůležitější teoretické poznatky i praktické činnosti týkající se tématu „Lidové zvyky a tradice v období adventu“.

Seznam použité literatury a zdrojů

1. Adventní kalendář. In: *Adventní kalendář: Vánoce a jejich tradice* [online]. 2014 [cit. 2015-01-26]. Dostupné z: <http://www.adventni-kalendar.cz/adventni-kalendar/>
2. BAJTOŠ, Ján a Jozef PAVELKA. *Základy didaktiky technickej výroby*. 1. vyd. Prešov: Prešovská univerzita, 1999, 148 s. Vysokoškolské učebné texty (Prešovská univerzita). ISBN 80-88722-46-2.
3. BARDEHLE, Marion. *Báječný svět z nudlí*. Ostrava: Anagram, 2001, 32 s. Topp. ISBN 80-863-3121-0.
4. BARNES, Trevor a [z anglického originálu ... přeložili Klára Košková a Josef FRAIS]. *Bible pro děti*. České vyd. 1. Praha: Ottovo nakladatelství v divizi Cesty, 2003. ISBN 8071817880.
5. BARTOŠ, Ing. František. I v dnešním pojetí Vánoc najdeme jejich podstatu: Rozhovor s knězem P. Edwardem Walczykem,. In: *Římskokatolická farnost Kralupy nad Vltavou* [online]. 2014 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: <http://www.nasefarnost.cz/web/view.php?cisloclanku=2014121601>
6. *Bible: překlad 21. století*. Vyd. 1. Praha: Biblion, 2009, 1564 s. ISBN 978-808-7282-021.
7. BOHATÁ, Veronika. *Těšíme se na Vánoce*. 1. vyd. Ilustrace Libor Páv. Praha: Albatros, 2005, [34] s. Karneval. ISBN 80-000-1807-1.
8. BOROVÁ, Blanka. *Cvičíme s malými dětmi: náměty pro rozvoj pohybových dovedností dětí od 3 do 8 let*. Vyd. 1. Ilustrace Patricie Koubská. Praha: Portál, 1998, 125 s. ISBN 80-717-8223-8.
9. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 265 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.
10. Christmas background images free. In: *Wallpapercave* [online]. [cit. 2014-12-10]. Dostupné z: <http://wallpapercave.com/christmas-background-images-free>
11. ČERNÍK, Michal. *České Vánoce Josefa Lady: [výbor z díla Josefa Lady]*. 5., nezměn. vyd. Praha: BMSS-Start, 2005. ISBN 80-861-4027-X.
12. FLORENTOVÁ, Helena. *Křesťanské nebe: poznáváme světce v umění a legendách*. Vyd. 1. Ilustrace Vladimír Kopecký. V Praze: Artia, 1994, 120 s. ISBN 80-858-0517-0.

13. FRIEDMANN, Zdeněk. *Didaktika technické výchovy*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001, 92 s. ISBN 80-210-2641-3.
14. FROLEC, Václav. *Vánoce v české kultuře*. Praha: Vyšehrad, 1988.
15. Hádanky od Václava Fischera: IV. In: Maminky maminkám [online]. 2010 [cit. 2014-12-04]. Dostupné z: <http://maminkymaminkam.cz/basnicky-rikanky/hadanky/34-hadanky-od-vaclava-fischera-iv>
16. HERYNEK, Petr. *České Vánoce*. 1. vyd. Praha: Grada, 2005, 159 s. ISBN 80-247-0760-8.
17. HORÁK, Vladimír Jaromír. *Podkovy Ódinova koně*. Moravský Beroun: Moravská expedice, 2002. ISBN 80-86511-06-5.
18. HURDOVÁ, Eva. *Hrajeme si s padákem: hry s padákem, stuhami a šátky*. Vyd. 1. Ilustrace Edita Plicková. Praha: Portál, 2009, 115 s. ISBN 978-80-7367-578-3.
19. JEDLIČKOVÁ, Mgr. Lenka. Smysl Vánoc byl dříve úplně jiný než dnes. In: Statutární město Olomouc: oficiální informační portál [online]. 2014 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: <http://www.olomouc.eu/aktualni-informace/aktuality/17047>
20. Kimovy hry. In: Zlobidlo.cz [online]. 2009 [cit. 2014-12-04]. Dostupné z: <http://www.zlobidlo.cz/hry/kimovy-hry>
21. KROPÁČ, Jiří. *Didaktika technických předmětů: vybrané kapitoly*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 223 s. ISBN 80-244-0848-1.
22. MALÝ, Radek. *Poetický slovníček dětem v příkladech*. 1. vyd. Ilustrace Daniel Michalík. Praha: Meander, 2012, 29 s. Modrý slon (Meander), 48. sv. ISBN 978-808-6283-791.
23. MAZAL, Ferdinand. *Hry a hraní pohledem ŠVP*. Vyd. 1. Olomouc: Hanex, 2007, 394 s. Kdo si hraje, nezlobí. ISBN 978-80-85783-77-3.
24. MUNZAR, Jan. *Medardova kápě: aneb pranostiky očima meteorologa*. 2. vyd. Praha: Horizont, 1986, 240 s.
25. NOVÁKOVÁ, Mária. *Matematika předškoláka: Rozvíjení základních matematických představ pro předškoláky*. Klimkovice: Nomiland, s.r.o. ISBN 978-80-87358-48-1.
26. NOVÁKOVÁ, Mária. *Písanka předškoláka: Grafomotorická příprava 5-6 letých dětí na psaní*. Klimkovice: Nomiland, s.r.o. ISBN 978-80-87358-50-4.
27. *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Patnáctý díl. *Kraj-Ligu*. Polička: Argo, 1999, 1066 s., [21] s. obr. příl. ISBN 807203196115.

28. *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Dvacátýpátý díl. *T - Tzschirner*. Praha: Sdružení pro Ottův slovník naučný, 2002, 995 s. ISBN 80-7203-385-9.
29. *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Dvacátýsedmý díl. *Vůz-Žyzkowski*. Polička: Argo, 2002, 902 s., [20] s. obr. příl. ISBN 8072030078.
30. PLICKA, Karel, František VOLF a Karel SVOLINSKÝ. *Český rok v pohádkách, písních, hrách a tancích, říkadlech a hádankách*. Praha: Mladá fronta, 2010, 427 s. ISBN 978-802-0422-842.
31. POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Hrajeme si s básničkou*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 148 s. Pro rodiče. ISBN 978-802-4717-098.
32. Pranostika.cz: měsíc prosinec. [online]. [cit. 2015-02-11]. Dostupné z: <http://www.pranostika.cz/prosinec.html>
33. RÁKOSNÍKOVÁ, Jiřina a Ilustrace Jan KUDLÁČEK. *Ten vánoční čas*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2006, 80 s. ISBN 80-702-1855-X.
34. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. 48 s. [cit. 2014-10-31]. ISBN 80-87000-00-5. Dostupné z http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf
35. SCHMITT, Gudrun. *Vánoční quilling: filigrány z papírových proužků*. Ostrava: Anagram, 2010, 30 s. Topp. ISBN 978-80-7342-198-4.
36. SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. 2., rozš. a aktualiz. vyd., [V nakl. Grada] vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 322 s. ISBN 978-80-247-1821-7.
37. ŠMELOVÁ, Eva, Martina FASNEROVÁ a Jitka PETROVÁ. *Univerzitní mateřská škola a její specifika v oblasti předškolního vzdělávání*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 167 s. ISBN 978-80-244-3877-1.
38. ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Vánoce: původ, zvyky, koledy, hry a náměty*. Vyd. 3. Olomouc: Rubico, 2008, 119 s. ISBN 978-80-7346-090-7.
39. TÄUBNER, Armin. *Tangrami: figurky a dekorace z dílků origami*. Ostrava: Anagram, 2009, 47 s. Topp. ISBN 978-80-7342-171-7.
40. THEIMER, Johann. *Lidové zvyky a obyčeje Moravskoberounska*. Moravský Beroun, 2014. ISBN 978-80-87632-17-8.
41. TISCHEROVÁ, Claudia, Ilustrace Daniele WINTERHAGEROVÁ a [z němčiny přeložila Hana VRBOVÁ]. *Moje nejkrásnější vánoční knížka*. 1. vyd. Praha: Egmont ČR, 1995. ISBN 80-718-6045-X.

42. TŮMA, Martin a Jiří TKADLEC. *Hry s míčem pro děti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2004, 96 s. Děti a sport. ISBN 80-247-0707-1.
43. VACLÍK, Vladimír. *Lidové betlémy: v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1987, 128 s. 33-776-87.
44. Vánoce kdysi a dnes. In: Historie [online]. 2011 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: <http://www.minulost.org/archiv/83/vanoce-kdysi-a-dnes>
45. Vánoce: původ, zvyky a tradice. In: MAŠEK, Roman. *Deník.cz* [online]. 2012 [cit. 2014-12-18]. Dostupné z: <http://www.denik.cz/tradice-czk/vanoce-puvod-zvyky-a-tradice20081201-eh6o.html>
46. Vánoce: tradice a zvyky. In: Žena X [online]. 2008 [cit. 2014-12-18]. Dostupné z: http://www.zenax.cz/vanoce_tradice_a_zvyky_3629.htm
47. VAVŘINOVÁ, Valburga. *Malá encyklopedie Vánoc*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000, 286 s. ISBN 80-859-8381-8.
48. VLASÁKOVÁ, Olga. *Vánoční lidová zdobnost*. S použitím reprintu 1. vyd. z r. 1993. Brno, 2007. ISBN 978-807-2392-124.
49. VOLFOVÁ, Hana a Martina VOLFOVÁ. *Pohybové hrátky v netradiční dny*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, 109 s. Děti a sport. ISBN 978-802-4731-964.
50. VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčeje, aneb, Kalendárium světců a světic, mučedníků a mučednic, pojednávající o víře českého lidu k nim, jakož i o liturgii katolické*. 2. dopl. vyd. Ilustrace František Skála. České Budějovice: Dona, 2005, 96 s. ISBN 80-732-2075-X.
51. VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčeje*. 1. vyd. Ilustrace Kamila Skopová. Praha: Albatros, 2004. Oko. ISBN 80-000-1356-8.
52. WURST, Ingrid. *Tvoříme z krabiček od vajíček*. Ostrava: Anagram, 2004, 32 s. Topp. ISBN 80-734-2025-2.

Seznam příloh

- Příloha č. 1- Přehled zvyků během roku
- Příloha č. 2- Dotazník
- Příloha č. 3- Příběh
- Příloha č. 4- Básničky
- Příloha č. 5- Koledy
- Příloha č. 6- Sluchová paměť
- Příloha č. 7- Akrostich
- Příloha č. 8- Konkrétní báseň
- Příloha č. 9- Výrobek- quilling
- Příloha č. 10- Výrobek- pečený obrázek
- Příloha č. 11- Výrobek- betlém
- Příloha č. 12- Výrobek- origami
- Příloha č. 13- Výrobek- ubrus
- Příloha č. 14- Pracovní list- prostorová orientace
- Příloha č. 15- Pracovní list- barvy
- Příloha č. 16- Pracovní list- grafomotorika
- Příloha č. 17- Pracovní listy- zrková paměť
- Příloha č. 18- Pracovní listy- malované čtení
- Příloha č. 19- Pozvánka a program besídky
- Příloha č. 20- Výrobek- andílek
- Příloha č. 21- Hodnocení projektu učitelkami- dotazník
- Příloha č. 22- Hodnocení projektu učitelkami- vyhodnocení
- Příloha č. 23- Hodnocení projektu dětmi
- Příloha č. 24- Autoevaluace
- Příloha č. 25- Souhlas rodičů
- Příloha č. 26- Fotografie z projektu

Přílohy

Příloha č. 1- Tabulka č. 2: Přehled zvyků během roku (Vavřínová, 2004)

Roční období	Zvyky a tradice
Jaro	<p>Vynášení smrti (Morany, Mařeny)</p> <p>Velikonoce- Pašijový týden- Květná neděle, Škaredá středa, Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílá sobota, Boží hod (Neděle zmrtvýchvstání), svěcení kočiček, řehtačky, honění Jidáše, chodníčky lásky, jízda na koních, konec půstu, pomlázka, polévání, koleda, kraslice</p> <p>24.4. Svatý Jiří- evidence dobytka, zdobení dobytka věnci, polévání svěcenou vodou</p> <p>30.4. Filipojakubská noc- pálení čarodějnic</p> <p>1.5.- 1. Máj- stavění Máje, taneční zábava, svátek lásky</p> <p>4.5. Florián- patron hasičů</p> <p>16.5. Jan Nepomucký- patron naší země, ochránce kněží a zpovědníků, patron mostů, lodníků, vorařů, mlynářů, řidičů</p> <p>(květen-červen) Letnice (rozálie)- svatodušní svátky (Seslání Ducha svatého)- úklid, zdobení květinami, jízdy králů, průvod, obcházení polí, čištění studánek- pečivo, kosmatice, sestřelování ptáka</p>
Léto	<p>(červen) Boží tělo- procesí, květinová výzdoba náměstí, posvěcené věnečky</p> <p>24.6. Jan Křtitel- přechází mu Svatojánská noc- sběr bylinek, lektvary, obřadní ohně- skákání přes oheň, hranice z chvojí kolem jedle, letní slunovrat</p> <p>22.7. Maří Magdalena- stříhání vlasů, zákaz koupání</p> <p>26.7. Anna- matka Panny Marie- patronka manželství, poutě, trhy, tancovačky, kvetoucí voda, patronka horníků, krajkářů</p> <p>15.8. Panna Maria- ochránkyně žen a rodiny</p>
Podzim	<p>28.9. Václav- patron českého státu, vinařů a sládků- mše, veselice, poutě, hostiny, tance, volba chudého krále a královny</p> <p>1. a 2.11.- Dušičky- svátek Všech svatých a Památka všech zemřelých- vzpomínka a modlitba za mrtvé, studené mléko pro ochlazení a máslo místo oleje v lampách pro ošetření spálenin, věnce a svíčky na hrobech, dušičkové pečivo</p> <p>(září-listopad) Sklizeň</p>

	<p>Dožínky- ozdobený vůz, ozdobený poslední svazek obilí, průvod, muzika, zpěv, dožínkový věnec</p> <p>Chmelové ožínky/očesky- štok chmele, věnce, kašovitě pivo- „žralo“ se lžící, karneval, průvod, festivaly</p> <p>Vinobraní- průvod zdobený révou, trakař s hrozny, divadelní a kejklířská vystoupení, trhy, burčák</p> <p>Petrolenka- věnečky ze lnu, ponechaní stonků lnu na poli (petrolenka), obchůzka vesnice ženami v mužských šatech</p> <p>Konopická- průvod, zábava, zpěv, tanec (konopičky, skočná, obkročák aj. - skákání na len)</p> <p>Brambory (zemská jablka)- jabkancová pouť, placky z bramborového těsta s tvarohem nebo povidly</p> <p>11.11. Martin- voják, poustevník, biskup, ochránce vojáků, koní, hus, koleda, svatomartinská husa, martínci- vyplacení roční mzdy od hospodáře, její propití, bejkova svatba/svatomartinská sýpka- vyplacení mzdy zaměstnancům obce (pastýři, ponocní), hostina</p> <p>(říjen-listopad) Posvícení (hody)- jídlo připravované několik dní předem, pití, zábava, tanec v neděli před nebo po svátku patrona místního kostela, pondělní poutě, zábava zlatá hodinka, soud a veřejné zabíjení zvířat</p> <p>25.11. Svatá Kateřina- patronka univerzity, Kateřinské zábavy organizované ženami, poslední zábava před předvánočním půstem</p>
Zima	<p>21.12. Zimní slunovrat</p> <p>(listopad-prosinec) Advent</p> <p>1.1. Nový rok- fanfnochování, novoroční blahopřání</p> <p>6.1. Tři králové- svěcení vody, koleda, sbírky</p> <p>2.2. Hromnice- symbol světlo-svíčky</p> <p>Masopust- Tučný čtvrtek, Taneční neděle a Maškarní úterý, průvody masek, pochování basy, vrkoč pro královnu, hodování</p> <p>6.2. Dorota- chození s Dorotou (divadelní hry)</p> <p>14.2. Valentýn- kytice pro krále, valentinky</p> <p>12.3. Řehoř- začátek orby- voračky</p> <p>Postní doba- Popeleční středa, 6 postních nedělí, kolečkový osel, svěcení proutků</p>

Příloha č. 2- Dotazník

DOTAZNÍK pro paní učitelky/pány učitele v mateřských školách

-Tento dotazník se týká tradic a zvyků v období adventu v mateřských školách.

-Odpovídejte prosím ANO nebo NE.

-Předem Vám děkujeme za Váš čas.

1. Vyprávíte dětem o historii Vánoc? (Jak to bylo dříve? Jak slavili lidé Vánoce před mnoha lety?)
2. Zaměřujete se na Vánoce i z hlediska křesťanství?
3. Vyprávíte dětem o Ježíšovi, o jeho narození?
4. Zaměřujete se i na světce jako je sv. Ondřej, sv. Barbora a další? Vyprávíte dětem o jejich životě?
5. Přibližujete dětem zvyky v tyto dny? (např. trhání barborek, vymetání domu Luckami apod.)
6. Vyprávíte jim o Vánočních zvycích a tradicích? Odkud které z nich pochází, co jim předcházelo?
7. Pouštíte s dětmi lodičky z ořechových skořápek?
8. Lijete s dětmi olovo nebo vosk?
9. Krájíte s dětmi jablka?
10. Házíte s dětmi střevícem?
11. Vysvětlujete jim, co mohou těmito magickými zvyky zjistit?
12. Máte ve třídě betlém?
13. Zdobíte třídu adventními věnci?
14. Mají děti ve třídě adventní kalendář?
15. Preferujete Ježíška přes Santou Clausem? (výzdoba třídy, omalovánky)

Příloha č. 3- Příběh

Narození Krista

„Každý rok musel Josef putovat do Betléma v Judské zemi, aby zaplatil daně. Byla to vždy dlouhá a únavná cesta, tentokrát však působila Josefovi mimořádné starosti, protože se jeho ženě Marii mělo již brzy narodit dítětko.

„Bylo by nejlepší, kdybys zůstala doma, Marie,“ navrhl vlídně. Marie si však přála mít Josefa u sebe, až se dítě narodí, a proto trvala na tom, že ho doprovodí. Josef osedlal oslíka, Marie na něj nasedla a on kráčel pěšky vedle ní. Vypadala unaveně a byla pobledlá, přesto však její tvář zářila vnitřním světlem, neboť se blížil den, kdy se jí narodí Boží Syn.

Konečně Marie s Josefem dorazili do Betléma. Byla studená, mrazivá noc a hvězdy na obloze jasně svítily. Přijeli hodně pozdě a nemohli najít ubytování. Josef si byl vědom toho, že Marie pro porod dítětko potřebuje přístřeší a teplo. „Zkusíme ještě tento hostinec,“ povzdechl si již bez velké naděje. Betlém byl prostě plný lidí jako oni, kteří přijeli zaplatit daně. Majitel hostince jen zavrtěl hlavou, když se Josef zeptal na lože. „Před hodinou jsem pronajal poslední,“ odpovídal a zavíral dveře. „Prosím vás, pane,“ řekla Marie. „Opravdu nemáte vůbec nic? Brzy se mi narodí dítětko a bude potřebovat střechu nad hlavou.“ Hostinský si posvítil lucernou na dívčinu tvář. S hlavou svěšenou unaveně seděla na oslíkovi a vypadala úplně vyčerpaná. Hospodskému se jí zželelo. Poškrábal se na bradě a dlouze se zamyslel. „Vzadu za hostincem mám chlév,“ oznámil. „Nebude-li vám vadit, že je tam dobytek, buďte vítáni a můžete tam zůstat.“

Josef mu vděčně poděkoval a malá skupinka se vydala do chléva, což byla vlastně jeskyně vyhloubená ve svahu kopce. Našli si koutek a ulehli do sladce vonícího sena. Později v noci se Marii narodilo dítětko. Zabalila jej do několika teplých přikrývek, které si přivezla z Nazaretu, a protože neměla kolébku, položila jej opatrně do jesliček.

Tu noc, co se narodil Ježíš, Syn Boží, celý svět hluboce spal. I ve chlévě panovalo naprosté ticho, až na bučení dobytka a vrkání hrdliček v podkroví. Marie pohlížela s láskou na svého maličkého a přemýšlela, co úžasného jej asi na světě čeká.“

Příloha č. 4 Básničky

Vánoční stromeček

Jiří Žáček

*Zelenej se, jedličko,
narovnej se maličko,
líbiš se mi, vezmu si tě,
budeš vonět v našem bytě.*

*Zelenej se, jedličko,
dám ti hvězdu na čelo,
večer bude veselo.*

*Můžu ti to předem slíbit,
bude se ti u nás líbit.*

Hvězdička

Martina Drijverová-Otčenášková

*Hvězdička stříbrná dopadla na Zem
a všechno kolem nás mění se rázem.
Hvězdička stříbrná jehličím zavoní,
v zavřeném pokoji zvoneček zazvoní.
Hvězdička stříbrná na okno zaťuká,
jaké má tajemství pro holku, pro kluka?
Hvězdička stříbrná nám zase po roce
přináší stromeček, přináší Vánoce.*

Příloha č. 5 Koledy

Velmi mírně

Ma - ri - a Pan - na kr - mí dě - t'á - tko:
„Pa - pu, pa - pu, pa - pu, Je - zu - lá - tko!”

Maria Panna krmí děťátko:

„Papu, papu, papu, Jezulátko!“

Svatý Josef kolíbá děťátko:

„Hulu, hulu, hulu, Jezulátko!“

Zabeč, beránku, v tom novém zámku:

„Bebe, bebe, bebe, Jezulátko!“

Zaštěkni, psíčku, v tom novém sníčku:

„Hafi, hafi, hafi, Jezulátko!“

Zabrň, kocourku, tomu děťátku:

„Brňou, brňou, brňou, Jezulátko!“

A ty kuřičko, snes nám vajíčko:

„Koko, koko, koko, Jezulátko!“

Housličky, hrejte, plakat nedejte:

„Dydli, dydli, dydli, Jezulátko!“

z Moravy

Radostně budem zpívati

Mírně rychle

Ra-dost-ně bu - dem zpí - va - ti, hled' - te,
je-nom nám štěd - ré ko - le - dy dej - te!
My, děv-ča - ta s pa-cho-la-ty, jdeme k vám ko - le-
do - va - ti, pil - ně po - slou - chej - te!

Copak vy, malá děvčátka, dáte?
Která plínky nebo peřinky máte?
Vy, Mařenky, Kačenky,
Markétky a vy, Barušky,
Bětušky i Lidušky?

Narodil se nám v Betlémě v jeslech
Ježíšek krásný na seně – věřte!
Ptáčekové libě zpívají,
nad Betlémem poletují,
pilně pozorujte!

Co to znamená

Volně

Co to zna-me - ná medle no-vého? hvězdy překrásně
Ne-vi-děl jsem tak ne-be jasného:

sví-tí, mu-sí to ně-co bý-ti, mu-sí to ně-co bý-ti.

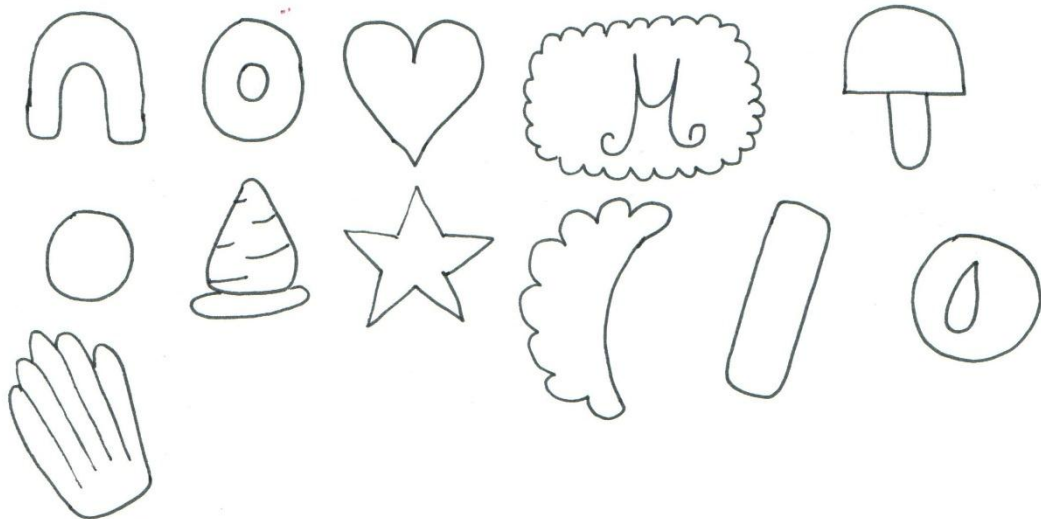
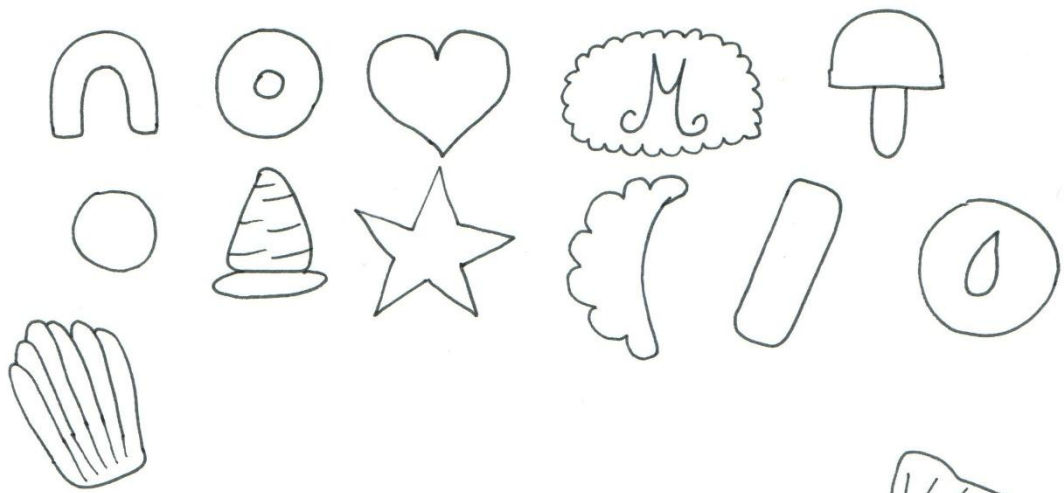
Ptáčkové libým hlasem zpívají,
pastýři o půlnoci troubějí:
nikdy to nedělali, /: by v noci troubívali :/.

Anděl v oblacích krásný se vznáší,
všemu stvoření radost přináší:
sláva na výši Bohu, /: na zemi pokoj lidu :/.

Narodil se nám Král o půlnoci,
který má nebe, zemi ve své moci:
v Betlémě v jeslích leží, /: všechno tam k němu běží :/.

Bud' za to chvála tobě, náš Králi,
že jsme se toho hodu dočkali,
Božího narození, /: k našemu potěšení :/.

Příloha č. 6 Sluchová paměť

Příloha č. 7 Akrostich

Příloha č. 8 Konkrétní básně

CUKROVÍ

∩ ∩ ∩ ∩ ∩ ∩

VANILKOVÉ ROHLÍČKY

[] [] [] [] []

MEDVĚDÍ TLAPKY (PRACNY)

○ ○ ○ ○ ○

LINECKÁ KOLEČKA

% % % % %

PAŘÍŽSKÉ TYČINKY

♥ ♥ ♥ ♥ ♥

PERNÍČKY

@ @ @ @ @

ROLÁDA

^ ^ ^ ^ ^ ^

VOSÍ HNÍZDA

* * * * *

KOKOSOVÉ KULIČKY

#

MANDLOVÉ SUŠENKY

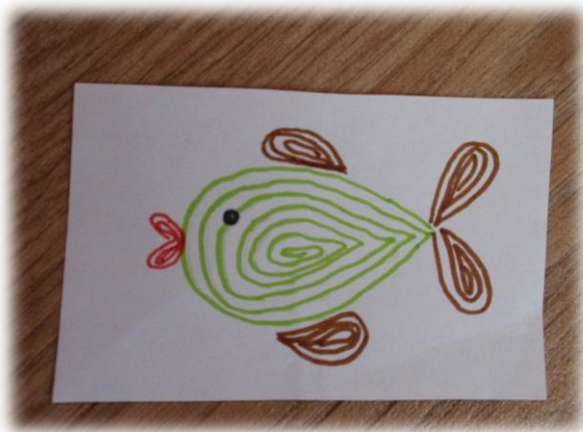
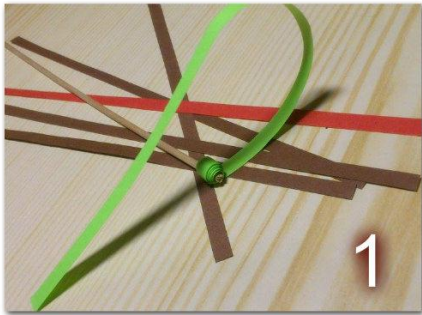
Σ Σ Σ Σ Σ Σ Σ

ZÁZVORKY

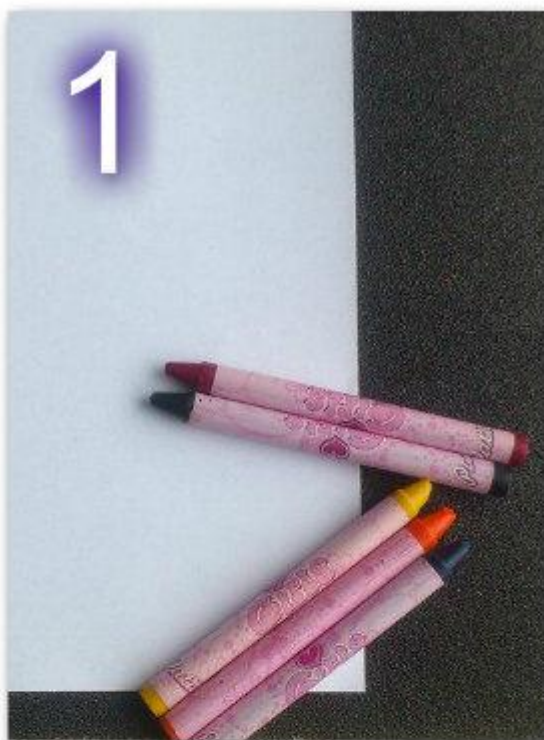
((((((((

CITRONOVÉ MĚSÍČKY

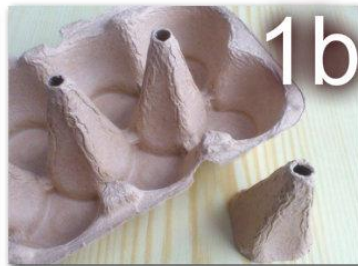
Příloha č. 9 Výrobek- quilling

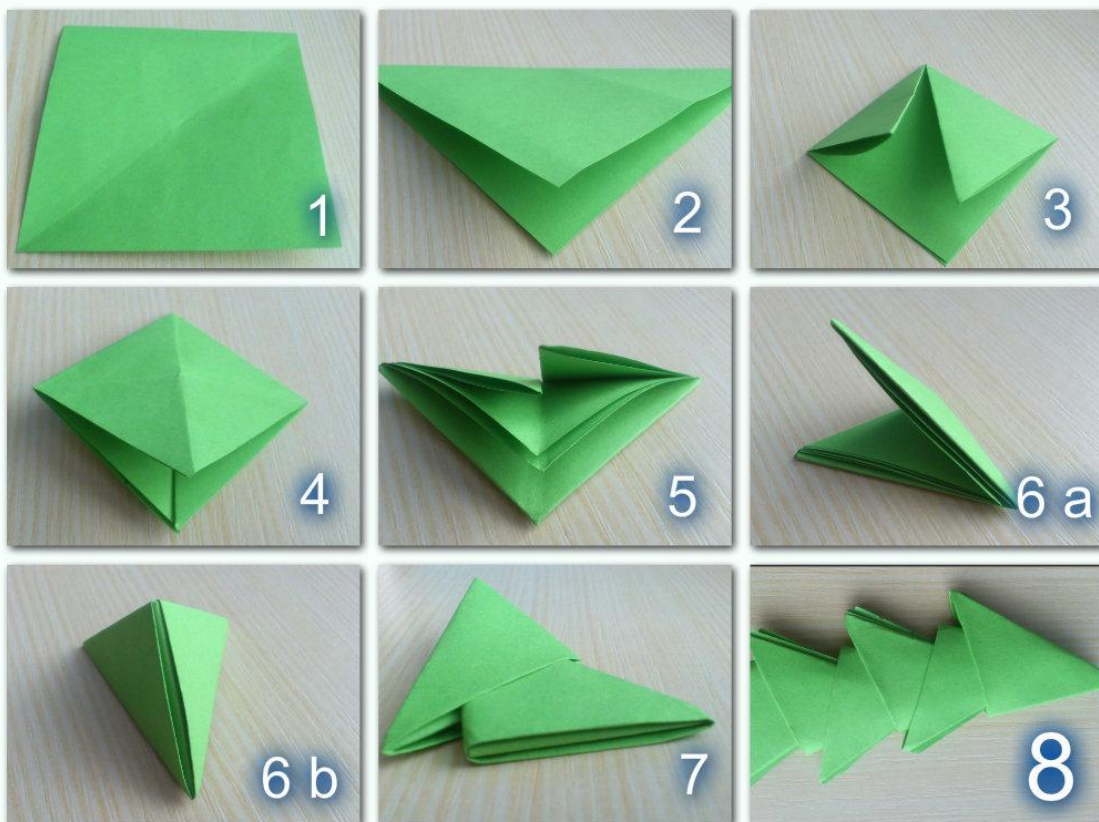
Příloha č. 10 Výrobek- pečený obrázek

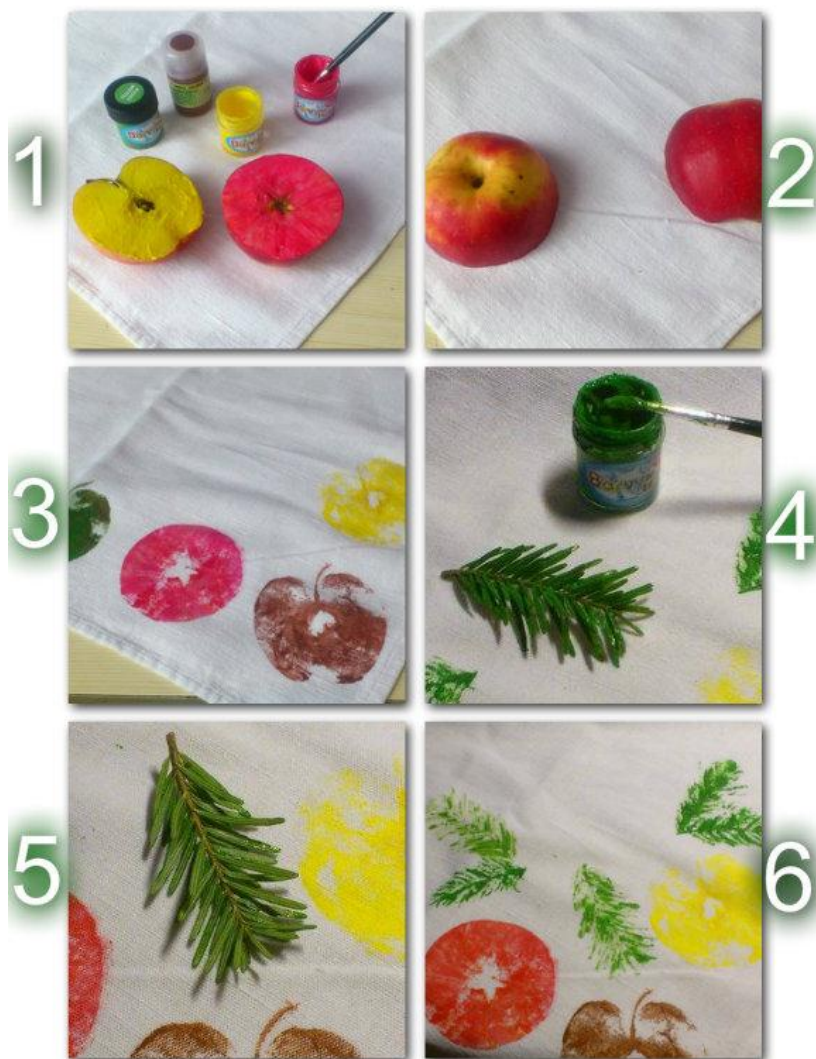
Příloha č. 11 Výrobek- betlém

Příloha č. 12 Výrobek- origami

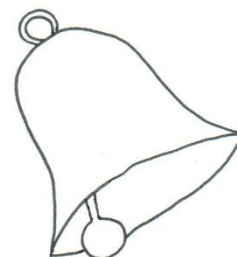
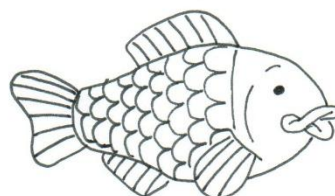
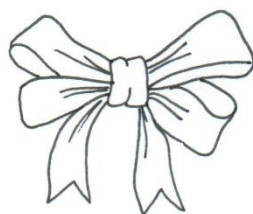
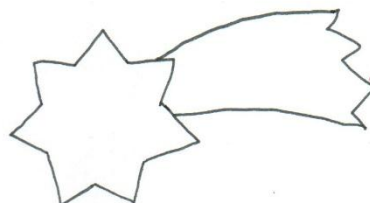
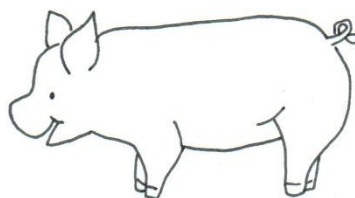
Příloha č. 13 Výrobek- ubrus

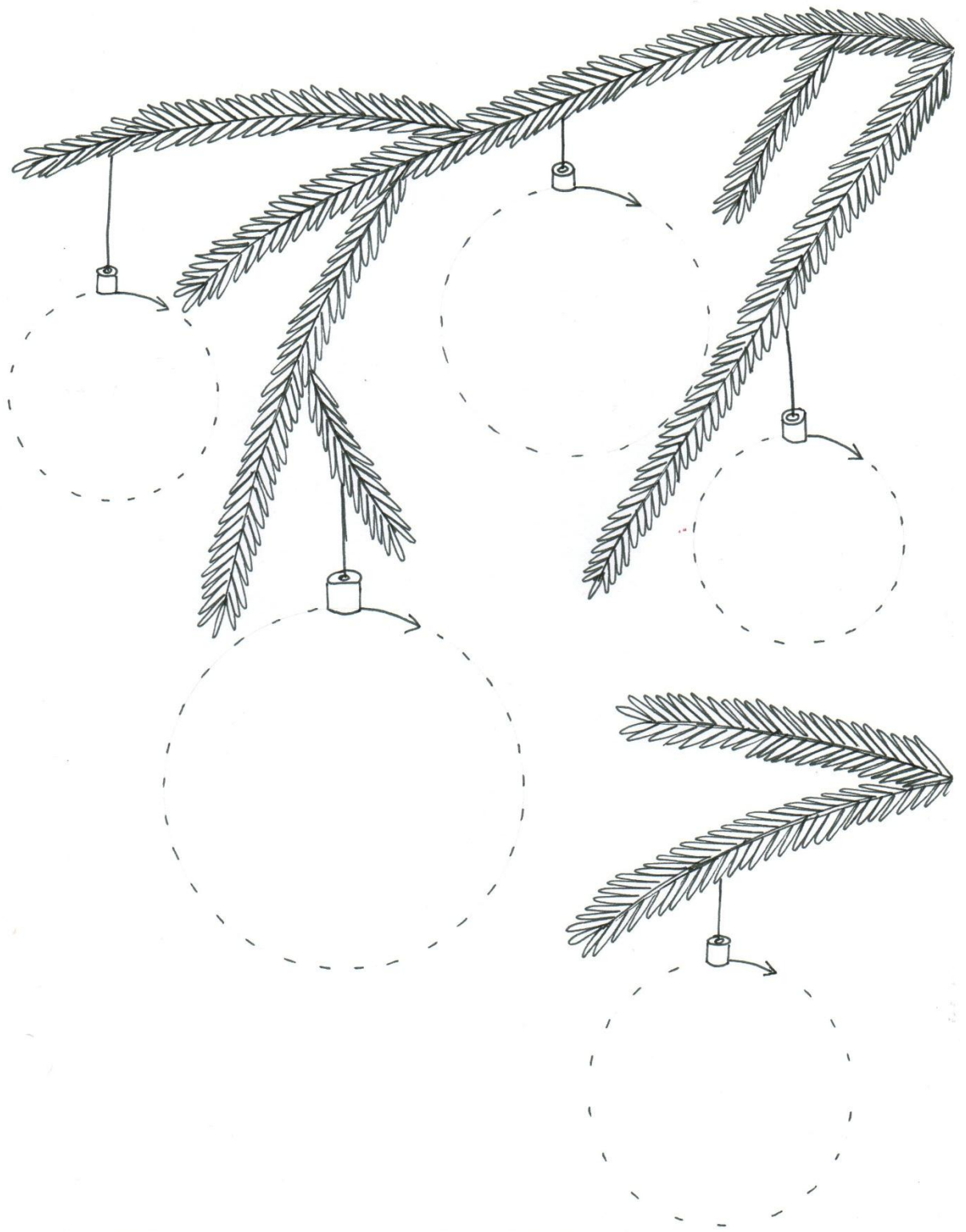
Příloha č. 14 Pracovní list- prostorová orientace

Příloha č. 15 Pracovní list- barvy

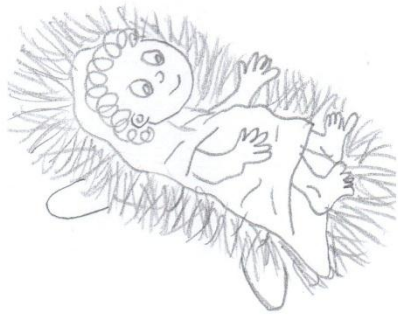
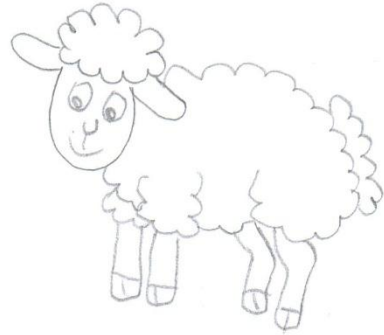
Příloha č. 16 Pracovní list- grafomotorika

Příloha č. 17 Pracovní listy- zraková paměť

CO VÍME O NAROZENÍ JEŽÍŠKA ?

JEŽÍŠEK SE NARODIL VE MĚSTĚ BETLÉMĚ,
DALEKO, DALEKO OD NÁS, V ZEMI, KDE PO CELÝ ROK
SVÍTÍ ŽHAVÉ . JEHO MAMINKA MARIE A PĚSTOUN
JOSEF BYLI PŘÁVĚ NA CESTÁCH A JELIKOŽ NEBYL
V HOSTINCI VOLNÝ POKOJ, MUSELI NOCOVAT VE
CHLÉVĚ.

O JEHO NAROZENÍ SE NEJDŘÍVE DOZVĚDĚLI
PASTÝŘI, KDYŽ V NOCI DRŽELI STRÁŽ U STÁDA
ZJEVIL SE JIM A PRAVIL: „ZVĚSTUJI VÁM
VELIKOU RADOST. DNES SE VÁM NARODIL SPASITEL,
JMENUJE SE JEŽÍŠ KRISTUS. LEŽÍ VE CHLÉVĚ
V JESLÍCH.“ PASTÝŘI SE VYPRAVILI DO BETLÉMA
A SPATŘILI MARIU, JOSEFA A LEŽÍCÍ V
POTÉ VŠUDE ROZHLAŠOVALI, CO NA VLASTNÍ
 VIDĚLI.

V TÉ DOBĚ PŘIJELI Z VÝCHODU TŘI MUDRCI.
NA MĚLI . VYPTÁVALI SE: „KDE JE TEN
NAROZENÝ JEŽÍŠ ? VIDĚLI JSME A PROTO
JSME SE MU PŘIŠLI POKLONIT.“ ŠLA PŘED
NIMI A JASNĚ SVÍTILA. ZASTAVILA SE AŽ NAD
MÍSTEM, KDE BYLO . PADLI NA KOLENA,
KLANĚLI SE MU A PŘEDALI MU SVÉ
ZLATO, KADIDLO A MYRHU. TAKÉ OSTATNÍ LIDÉ
PUTOVALI K JESLIČKÁM. NESLI   V NÁRUČÍ,
V , NA . PŘINESLI , ,
TAKÉ , A HRAČKY.

A OD TÉ DOBY KAŽDÝ ROK NADĚLUJE JEŽÍŠEK
  NA OPLÁTKU DĚTEM POD .

CO VÍME O NAROZENÍ JEŽÍŠKA ?

JEŽÍŠEK SE NARODIL VE MĚSTĚ BETLÉMĚ, DALEKO, DALEKO OD NÁS, V ZEMI, KDE PO CELÝ ROK SVÍTÍ ŽHAVÉ. JEHO MAMINKA MARIE A PĚSTOUN JOSEF BYLI PŘÁVĚ NA CESTAČH A JELIKOŽ NEBYL V HOSTINCI VOLNÝ POKOJ, MUSELI NOCOVAT VE CHLÉVĚ.

O JEHO NAROZENÍ SE NEJDŘÍVE DOZVĚDĚLI PASTÝŘI, KDYŽ V NOCI DRŽELI STRÁŽ U STÁDA. ZJEVIL SE JIM A PRAVIL: „ ZVĚSTUJI VÁM VELIKOU RADOST. DNES SE VÁM NARODIL SPAŠITEL, JMENUJE SE JEŽÍŠ KRISTUS. LEŽÍ VE CHLÉVĚ V JESLÍCH.“ PASTÝŘI SE VYPRAVILI DO BETLÉMA A SPATŘILI MARIU, JOSEFA A LEŽÍCÍ V POTÉ VŠUDE ROZHLAŠOVALI, CO NA VLASTNÍ VIDĚLI.

V TÉ DOBĚ PŘIJELI Z VÝCHODU TŘI MUDRCI. NA MĚLI. VYPTÁVALI SE: „KDE JE TEN NAROZENÝ JEŽÍŠ ? VIDĚLI JSME A PROTO JSME SE MU PŘIŠLI POKLONIT.“ ŠLA PŘED NIMI A JASNĚ SVÍTLA. ZASTAVILA SE AŽ NAD MÍSTEM, KDE BYLO. PADLI NA KOLENA, KLANĚLI SE MU A PŘEDALI MU SVÉ ZLATO, KADIDLO A MYRHU. TAKÉ OSTATNÍ LIDÉ PUTOVALI K JESLIČKÁM. NESLI V NÁRUČÍ, V NA. PŘINESLI TAKÉ A HRAČKY.

A OD TÉ DOBY KAŽDÝ ROK NADĚLUJE JEŽÍŠEK NA OPLÁTKU DĚTEM POD

Příloha č. 19 Pozvánka a program besídky

MŠ Moravský Beroun zve všechny rodiče, prarodiče, sourozence i širokou veřejnost ve čtvrtek 18. prosince 2014 od 15:30 hod. na

Vánoční besídku

Děti si pro Vás připravily krásná vystoupení, přijďte nasát tu pravou vánoční atmosféru, dotvořenou vůní cukroví a punče. Besídka se uskuteční v Zelené třídě.

Program besídky:

- Uvítání ředitelkou školy**
- Zpívání a hraní koled- Můžete si zazpívat s námi!**
- Recitace básní s vánoční tematikou**
- Vánoční dílnička pro děti a jejich hosty- andělek z těstovin**
- Centra s vánočními tradicemi-**
- Zkuste si lití olova nebo pouštění lodiček!**

Navíc si můžete zakoupit vánoční drobnosti pro sebe i své blízké, které vyrobily učitelky a děti naší MŠ. Peníze získané z prodeje budou použity na nákup nových hraček pro děti.

Těšíme se na Vás, děti a učitelky!

(obrázek z: Wallpapercave, online, 2015)

Příloha č. 20 Výrobek- andělek

Příloha č. 21 Hodnocení projektu učitelkami- dotazník

<p><i>Dotazník pro paní učitelky MŠ Moravský Beroun</i></p> <p>- <i>Hodnocení práce studentky</i></p>
<ul style="list-style-type: none">• Vzdělávací nabídka- nabídnuté činnosti (vhodné, přiměřené věku a individuálním možnostem, zajímavé, rozmanité)
<ul style="list-style-type: none">• Organizační formy (správně zvolená, účinná apod.)
<ul style="list-style-type: none">• Použité metody (vhodně a správně použité, účinné)
<ul style="list-style-type: none">• Metodický postup (správný, účinný)
<ul style="list-style-type: none">• Očekávané cíle (naplňované, dosažené)

Příloha č. 22 Hodnocení projektu učitelkami- vyhodnocení

Vzdělávací nabídka	atraktivní činnosti, ne jednotvárné, přiměřené věku, skupinové i individuální, dobrá motivace, zaujetí dětí
Organizační formy	vysvětlení úkolů předem, připravené pomůcky, upozornění na bezpečnost
Použité metody	zaujetí, motivace, názorná ukázka, povzbuzení, pochvala, zhodnocení
Metodický postup	využití pedagogické literatury, správně zvolený postup
Očekávané cíle	cíle naplněny, dosaženy- díky správnému časovému zařazení

Příloha č. 23 Hodnocení projektu dětmi

	PATRIK Z.					
	LADISLAV					
	PATRIK B.					
	ŠTĚPÁN					
	PAVLÍNA					
	GABRIEL					
	JAROSLAV					
	ONDŘEJ					
	FABIÁN					
	ANTONÍN					
	JOHANA					
	PATRIK M.					
	ADAM					
	NIKOL					
	DANIEL					
	DOHNIK					
	KATEŘINA					
	KAROLÍNA					
	DAVID					
	JAKUB					
	SOFIE					
	SAHANTA					
	KRISTIÁN					

Příloha č. 24 Autoevaluace

Hodnocení cílů projektu			
	ANO	ČÁSTEČNĚ	NE
1. Psychomotorické- biologická oblast	✓		
Při pohybových hrách bylo dbáno na celkový rozvoj hrubé motoriky- běh, poskoky, protahování, překonávání překážek. Při výtvarných činnostech jsem se zaměřila na rozvoj jemné motoriky- například při namotávání na špejli, správné držení pomůcek a zacházení s nimi.			
2. Kognitivní- psychologická oblast		✓	
Snažila jsem se o to, aby děti vnímaly krásu historie, tradic a zvyků. Zaměřila jsem se na estetickou stránku věci- tvorba vánočních ozdob, výzdoba místnosti, vánoční atmosféra ve třídě. Některé děti mají větší cit pro tvoření a zdobení, některé toto naopak nebaví.			
3. Afektivní- sociální oblast		✓	
Chtěla jsem u dětí vytvořit správný postoj ke společnosti, kultuře, tradicím, aby pochopily, proč se zvyky dodržují a předávají z generace na generaci. Některé z nich je zaujaly a berou je za své, některé pro ně byly spíše zpestřením.			

Sebereflexe

Projekt nemohl být realizován celý jeden týden v průběhu celého dne. Mé studijní povinnosti a možnosti mateřské školy mi však umožnily, abych si alespoň během 3 dnů vždy dopoledne zkusit realizovat některé vybrané činnosti.

Projekt, jak už název vypovídá, byl realizován dva týdny před Vánoci. V tomto zimním období však nastala situace, že byla spousta dětí ve třídě nemocná, a tak bylo každý den ve třídě jen 12 dětí. Díky tomu jim však mohla být věnována větší pozornost, mohla jsem se na ně zaměřit více individuálně a jako začínající učitelka také zvládnout práci s nimi.

Paní učitelky v této třídě mi dali volnou ruku i prostor, vždy jen sledovaly mou práci, popřípadě mi dávaly velice dobré rady z praxe. Doporučily a půjčily mi také spoustu literatury, z níž jsem mohla čerpat během týdne a která se mi bude jistě hodit i v budoucnu.

Díky tomu, že jsem si činnosti vyzkoušela v praxi, jsem mohla během realizace i později promyslet a pozměnit postup. Jak tomu bývá, ne vše je vždy tak, jak si člověk naplánuje a praxe dala i mému projektu nový rozměr, možnosti i směr.

Snažila jsem se naplňovat cíle, které jsem si na začátku vytyčila. Myslím, že se mi to v rámci možností podařilo, nelze však během tak krátké chvíle rozvíjet všechny stránky osobnosti.

Odezva dětí na mou přítomnost byla velice příjemná, akceptovaly mě, respektovaly, dbaly na mé pokyny i rady, snažily se dělat vše tak, jak jsem jim názorně ukázala nebo dle toho, co jsem jim řekla. Také se se mnou hezky rozloučily a doufaly, že za nimi brzy zase přijdu. Díky nim a této atmosféře, kterou vytvořily, se mi pracovalo hezky a klidně, bez stresu a pochybností.

Celý projekt pak mohu použít snad již příští rok, až dostuduji a najdu si místo v mateřské škole. Tehdy pak budu moci realizovat všechny aktivity a více sledovat dosahování cílů i individuální pokroky dětí.

Celkově mám z projektu velice dobrý pocit a doufám, že děti si některé hry zapamatují a rády zahrají i v budoucnu, že si vzpomenou na příběhy, koledy i básničky, které jsme si spolu vyprávěli a učili a že jsem dosáhla alespoň z části toho, že pochopily význam tradic a nebudou je opomínat žádné Vánoce.

Příloha č. 25 Souhlas rodičů

Vážení rodiče,

jsem studentkou 3. ročníku oboru **Učitelství pro mateřské školy** na Pedagogické fakultě **Univerzity Palackého** v Olomouci.

Ve své **bakalářské práci**, na téma Tradice a zvyky v období adventu v MŠ, jsem vytvořila **projekt Vánoce**. Během několika následujících dní jej budu, se souhlasem paní ředitelky Švábeníkové, praktikovat v této mateřské škole v Zelené třídě.

Chtěla bych Vás poprosit o souhlas s **publikováním některých fotografií** výrobků dětí a také fotografií samotné činnosti a dětí při činnosti v této práci. Fotografie budou zveřejněny výhradně v tištěné formě této práce. Nebudou publikovány na žádných webových stránkách ani jinak zneužity.

Moc Vám děkuji, že mi toto umožníte.

Klára Zifčáková

ZELENÁ TŘÍDA

1. BAJCAR PATRIK	
2. BEINSTEINNOVÁ KATEŘINA	<i>Kateřina</i>
3. BOUZEK ŠTĚPÁN	<i>Štěpán</i>
4. DIRDOVÁ PAVLÍNA	<i>Paola</i>
5. GÁBOR GABRIEL	
6. HAVLAN JAROSLAV	<i>Jaroslav</i>
7. HUBÁČEK ONDŘEJ	<i>Ondřej</i>
8. LACKO FABIÁN	<i>Fabián</i>
9. MATOŠKA ANTONÍN	<i>Antonín</i>
10. MALINOVSKÁ JOHNA	<i>Johna</i>
11. MAŇAS LADISLAV	<i>Ladislav</i>
12. MAREČEK ADAM	<i>Adam</i>
13. MONDEK PATRIK	<i>Patrik</i>
14. MONDEK DANIEL	<i>Daniel</i>
15. OSIČKA DOMINIK	
16. PALKOVÁ NIKOL	<i>Nikol</i>
17. SEDLÁČKOVÁ KAROLÍNA	<i>Karolína</i>
18. STANÍK DAVID	<i>David</i>
19. STRNAD JAKUB	<i>Jakub</i>
20. STUDENÁ SOFIE	<i>Sofie</i>
21. ŠČUKOVÁ SAMANTA	<i>Samanta</i>
22. TREPÁČ KRISTIÁN	
23. ZÁVODNÝ PATRIK	<i>Patrik</i>

Johna
 MATEJSKÁ ŠKOLA MORAVSKÝ BEROUN,
 příspěvková organizace
 náměstí 9. května 595
 793 05 Moravský Beroun
 Tel.: 554 732 603, IČ: 630 24 586

Příloha č. 26 Fotografie z projektu

(Fotografie autorky)

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Klára Zifčáková
Katedra:	Katedra technické a informační výchovy
Vedoucí práce:	Mgr. Pavlína Částková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Lidové zvyky a tradice v období adventu v mateřské škole.
Název v angličtině:	Folk customs and traditions in kindergarten in the period of advent.
Anotace práce:	Bakalářská práce je zaměřena na lidové zvyky a tradice v období adventu. Přibližuje historii a původ těchto zvyků a také svátků, které v tomto období slavíme. Je členěna na část teoretickou, empirickou a praktickou. Součástí empirické části je výzkumná sonda, zjišťující přístupy učitelů ke zvykům, tradicím, historii a křesťanství vázícím se k adventu. Praktická část obsahuje projekt, díky němuž je umožněno zapojit toto téma do výuky.
Klíčová slova:	zvyk, tradice, lidový, advent, vánoční symboly, předškolní vzdělávání, RVP PV, technická výchova
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis is focused on folk customs and traditions in the period of advent. It should explain the history and origin of these customs and holidays which we are celebrating in this period. It is divided into theoretical, empirical and practical part. Part of the empirical part is research investigating teachers attitudes to the customs, traditions, history and Christianity in the period of advent. The practical part contains the project, which makes it possible to teach this topic.
Klíčová slova v angličtině:	custom, tradition, folk, advent, christmas symbols, preschool education, FEP PE, technical education
Přílohy vázané v práci:	tabulky, grafy, přílohy v projektu, fotografie
Rozsah práce:	75 stran
Jazyk práce:	český jazyk